

ÖREBRO UNIVERSITET

Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete

Socialt arbete som vetenskapsområde och forskningsfält, avancerad nivå

D-uppsats, 15 högskolepoäng

VT 2014

Mönster i upplevelser av pappas våld

Barns beskrivningar tolkade med utgångspunkt i forskningsbaserade våldstypologier

Johanna Sjögren

Handledare:
Åsa Källström Cater

Mönster i upplevelser av pappas våld - barns beskrivningar tolkade med utgångspunkt i forskningsbaserade våldstypologier.

Johanna Sjögren

Örebro Universitet

Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete

Socialt arbete som vetenskapsområde och forskningsfält, avancerad nivå

D-uppsats, 15 högskolepoäng

VT 2014

SAMMANFATTNING

Barn har rätt att skyddas mot alla former av våld och övergrepp och ska erbjudas stöd och hjälp i de fall de har bevittnat våld i hemmet, av eller mot någon för barnet närstående (Socialtjänstlagen, 1991:453). Föreliggande studie syftade till att identifiera olikheter och likheter i barns beskrivningar av sina upplevelser av pappas våld mot mamma. Olikheterna och likheterna förstås i studien utifrån två forskningsbaserade våldstypologier. I sin tur kommer olikheterna och likheterna att användas för att utveckla barnbaserade typologier av upplevelser av våld i föräldrarnas parrelation. För att besvara studiens syfte använts ett kvalitativt angreppssätt med utgångspunkt i tio barnintervjuer. Utifrån barnens beskrivningar av våld identifierades tre mönster: *Stundtals snäll med dominerande pappa*, *Kroniskt dum pappa* samt *Efterlängtd pappa*. Studiens resultat indikerar att pappa-barnrelationen påverkas av våldsmönster, vilket inbegriper såväl våldets karaktär som pappas karaktäristika. Vidare påvisar studien att barns förmåga att begreppsliggöra samt prata om våld påverkas av våldets allvarlighetsgrad och indirekt graden av rädsla hos barnet. Studien påvisar komplexiteten i barns våldsupplevelser och betonar vikten av att barn blir tillfrågade och lyssnade på i frågor som rör dem.

Nyckelord: Våldstypologi, Våld i nära relationer, Barns våldsupplevelser, Barns röster om våld, Pappa-barnrelation vid våld i nära relationer.

Patterns in experiences of father's violence – children's descriptions interpreted on the basis of research-based typologies of violence.

Johanna Sjögren
Örebro University
School of Law, Psychology and Social work
Social work as science and research fields, advanced level
D-thesis, 15 ects
Spring 2014

ABSTRACT

Children have the right to protection from all forms of violence and abuse and shall receive support and assistance in cases where children have witnessed domestic violence, by or against any relative (Social Service Act (1997:53)). The aim of this study is to identify differences and similarities in children's descriptions of their experiences of their father's violence against their mother. To understand the different patterns of children's descriptions, two typologies of batterers are used. In turn, the differences and similarities are used to develop child-based typologies of violence in the parent's couple relationship. The study is based on a qualitative approach and analyzes of interviews of ten children. Based on the children's descriptions of violence, three patterns were identified: "Sometimes kind but dominant father", "Chronically mean father" and "Awaited father". The study's results indicate that the father-child relationship is affected by the patterns of violence, which includes factors that characterizes both the violence and the father. Furthermore, the study demonstrates that children's ability to conceptualize and talk about violence is affected by the severity of violence and indirectly the level of fear the child is experiencing. The study demonstrates the complexity of children's experiences of violence and emphasizes the importance of children being asked and listened to in issues that concern them.

Keyword: Typology of violence, Domestic violence, children's experiences of violence, Children's voices about violence, father-child relationships in relation to domestic violence.

Förord

Först och främst. Åsa, med engagemang och outtröttligt tålamod har du inspirerat och motiverat mig under arbetet med uppsatsen. Tack för din vägledning och för att du i ditt handledarskap visat en kreativ och innovativ sida av forskarvärlden.

Tack Nadja och Jennie för kaffedrickande, diskussionerna, ert kritiska förhållningssätt och skratten! Er klokhets och era pep-talks genomsyrar varenda stavelse i detta evighetsprojekt.

Till fantastiska farmor, mormor, föräldrar och vänner. Tack för att ni lyssnat, läst, uppmuntrat, läst igen, stått ut med mitt tjat, läst ännu en gång och för att ni slutligen vågade säga, ”det räcker nu!”.

Johanna Sjögren,
oktober 2014

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING OCH PROBLEMFÖRMULERING	7
1.2 Syfte	9
2. TIDIGARE FORSKNING	10
2.1 Våld i nära relationer	10
2.1.1 Kön och våld	10
2.2. Barns våldsupplevelser	11
2.2.1 Barn som bevittnar våld	11
2.3 Våldets konsekvenser	12
2.3.1 Symptom och psykosocialt mående hos barn som upplevt våld	12
2.3.2 Våldets karaktär i relation till psykisk ohälsa	13
2.3.3 Riskfaktorer i anknytning till våld i nära relation	14
2.3.4 Barnets relation till sina föräldrar	14
2.4 Barns röster om våld	15
2.4.1 Barns behov av att prata om våld	15
2.4.2 Forskning utifrån barns röster om våld	16
3. VÅLDSTYPOLOGIER SOM TOLKNINGSRAM FÖR BARNINTERVJUER	18
3.1 Våldstypologier, en översikt	18
3.2 Mönster av våld	19
3.3 Michael P. Johnsons våldstypologi	21
3.3.1 Intimate Terrorism	21
3.3.2 Situational Couple Violence	22
3.4 Holtzworth-Munroe och Stuarts våldstypologi	23
3.4.1 Family-only batterer	23
3.4.2 Dysphoric/ Borderline batterer	23
3.4.3 Generally violence/ Antisocial batterer	24
3.5 Kommentarer av våldstypologier som tolkningsram för barnintervjuer	24
3.5.1 Tabell över olikheter och likheter inom typologiernas våldsmönster	27
4. METODOLOGISKA UTGÅNGSPUNKTER, FORSKNINGSDESIGN OCH FORSKNINGSTRATEGI	28
4.1 Litteratursökning	28
4.1.2 Urvalsprocess av våldstypologier som tolkningsram för barnintervjuer	29
4.2 Redogörelse avseende framställande av empiriskt underlag	29
4.2.1 Intervjudesign	29
4.2.2 Urval av respondenter	29
4.3 Analys och redovisning av resultat i föreliggande studie	29
4.3.1 Modell över kodning av empiri	31
4.2 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	32
4.5 Forskningsetiska överväganden	33
5. RESULTAT OCH ANALYS	36
5.1 Stundtals snäll med dominerande pappa	36
5.1.1 Pappas karaktäristika, en skiftande person	36
5.1.2 Våldets funktion och dess konsekvenser	37
5.1.3 Pappas funktion i familjen	40
5.1.4 Sammantagen bedömning	40

5.2 Kroniskt dum pappa	41
5.2.1 Pappas karaktäristika, en oföränderlig person	41
5.2.2 Våldets funktion och dess konsekvenser	42
5.2.3 Pappas funktion i familjen	44
5.3.4 Sammantagen bedömning	45
5.3 Efterlängtdad pappa	45
5.3.1 Pappas karaktäristika	45
5.3.2 Våldets funktion och dess konsekvenser	46
5.3.3 Pappa funktion i familjen	47
5.3.4 Sammantagen bedömning	47
6. STUDIENS RESULTAT I RELATION TILL TIDIGARE FORSKNING	49
6.1 Pappa-barnrelationen med utgångspunkt i pappas karaktäristika	49
6.2 Pappa-barnrelationen med utgångspunkt i våldets funktion och konsekvenser	50
6.2.1 Våldets funktion och dess konsekvenser i relation till pappas alkoholkonsumtion	53
6.2.2 Våldets funktion och dess konsekvenser i relation till pappas personlighet	54
7. AVSLUTANDE DISKUSSION	55
7.1 Föreliggande studies övergripande bidrag till aktuellt forskningsläge	55
7.1.1 Våldtypologiernas generering av pappatypologier	55
7.2 Föreliggande studies resultats betydelse för det sociala arbetets praktik	58
7.3 Föreliggande studies metodologiska begränsningar och förtjänster	59
7.4 .4 Förslag på vidare forskning med utgångspunkt i föreliggande studie	60
8. REFERENSLISTA	61
9. BILAGA	68
9.1 Socialstyrelsen definition av våld och utsatthet i nära relationer	68

1. INLEDNING OCH PROBLEMFÖRMULERING

Den 27 juni 2014 presenterades rapporten ”*Våld i nära relationer, en folkhälsofråga - förslag på effektivare arbete*”, som ett led i regeringens strävan att motverka våld i nära relationer. I rapporten framställs förslag till lagförändringar samt utvecklings- och förändringsområden i arbetet med våldsutövare och våldsutsatta för att nå en varaktig minskning av våldets omfattning. Vad som framhålls som en av de mest nedslående iakttagelserna är vuxenvärldens oförmåga att uppmärksamma och lyssna på våldsutsatta barn. Det framgår att behovet är stort av utvecklandet av kunskap, arbetsmetoder samt uppföljning avseende barns utsatthet av våld. Vidare betonas vikten av preventiva insatser samt att fokus, vid hantering av våld i nära relationer, ska vara på våldsutövare och orsaker till våldet. Michael P. Johnsons våldstypologi, som inbegriper olika typer av våldsutövare och mönster av våld, lyfts fram som ett alternativt synsätt på våld i nära relationer. Typologiseringen av våldsmönster framhålls vara en möjlighet att nå fördjupad förståelse för våldets uppkomst samt olika behandlingsmetoders effektivitet. Förslagsvis bör det empiriska stödet för typologiseringen av våldsutövare undersökas samt utvärderas för att bringa klarhet i huruvida sådan kunskap kan bidra till utvecklandet av forskningsfältet gällande våld i nära relationer (SOU, 2014:49).

Våld i nära relationer anses vara ett globalt folkhälsoproblem som utövas av och drabbar både män och kvinnor (WHO, 2013). De båda könen finns representerade i ungefär samma omfattning inom vissa specifika våldsmönster. De mönstren inbegriper generellt att både mannen och kvinnan utövar våld inom relationen samt att våldet är i mindre allvarliga former. För en djupare förståelse av ämnesområdet är det dock motiverat att en skillnad görs mellan de olika könen utövande av våld i nära relationer (Johnson, 2008). Mäns våld, i jämförelse med kvinnors våldsutövande, är genomgående av mer allvarlig karaktär, resulterar i fler och allvarligare skador samt leder till mer omfattande negativa konsekvenser hos de som drabbas (Brottsförebyggande rådet (BRÅ), 2013). Sannolikheten är vidare större att mäns våld trappas upp avseende allvarlighetsgrad och intensitet (Johnson, 2006). Våld i nära relationer inbegriper, beroende på om det är en man eller kvinna som utövar våldet, olika våldsmönster samt konsekvenser av våldet för de drabbade där mäns våld mot kvinnor uteslutande sker i mer allvarliga former.

Våld i nära relationer drabbar, i de fall där kvinnan och mannen är föräldrar, också deras barn. Forskning påvisar att majoriteten av de barn som lever i familjer där våld förekommer bevittnar våldet samt lider en ökad risk att själv utsättas för direkt våld (Hamby, Finkelhor, Turnet & Ormrods, 2010). Barnen beskriver hur de påverkas, om än på olika sätt och i olika omfattning, av upplevelser av våld mellan föräldrarna (McGee, 2000). Uppväxtförhållanden och familjerelationer utgör en viktig grund, vilket präglar barnets framtida syn på sig själv och sin omgivning (SOU 2001:72). De barn som upplever våld inom familjen lider en ökad risk för psykisk ohälsa vilket riskerar påverka barnet under både uppväxt och vuxenliv (Miller, Källström Cater, Howell & Graham-Bernmann, 2013). Våldsupplevelser i hemmet är en riskfaktor för barnets emotionella, psykologiska och psykosociala utveckling. I vilken mån barnet påverkas kan relateras till våldets allvarlighetsgrad, intensitet samt under hur lång tid våldet finns närvarande i barnets liv (Grip, 2012). Forskning visar att barn far illa av att uppleva våld. Dock saknas kunskap om i vilken mån och på vilket sätt olika mönster av våld påverkar barnet.

Barn i Sverige har långtgående rättigheter att skyddas från att utsättas för våld och andra övergrepp i det egna hemmet. År 1979 förbjöd Sverige, som första land i världen, barnaga. Förbudet kan härledas till den samhälleliga debatt som påvisade hur upplevelser och utsatthet

av våld under barndomen lett till negativa konsekvenser under vuxenlivet (Modig, 2009). Barn har, sedan dess, enligt 1 kap. 6 § Föräldrabalken (1949:381) rätt till omvårdnad och trygghet samt får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. Under 90-talet ratificerades barnkonventionen i Sverige vilket medför att staten erkänner att konventionen i sin helhet ska genomsyra svensk lag. Det har till följd att barnets bästa ska vara vägledande i samtliga insatser rörande barn samt ålägger staten med skyldigheten att vidta åtgärder för att skydda barn mot alla former av våld och övergrepp då barnet befinner sig under sina föräldrars vård. Vidare ska rehabiliterande åtgärder vidtas för de barn vilka staten misslyckats med att skydda (UD INFO, 2006). Socialnämnden har det yttersta ansvaret att verka för att barn och unga som bevittnat våld i hemmet, av eller mot någon för barnet närstående, betraktas som brottsoffer och erbjuds adekvat stöd och hjälp utifrån vad som i det enskilda fallet är förenat med barnets bästa (5 kap. 11 §; 1 kap. 2 § Socialtjänstlagen (2001:453)). För att socialnämnden ska kunna uppfylla sitt ansvar att ge barn det stöd och den hjälp de har rätt till förutsätts att kunskap om barns upplevelser av våld och våldets påverkan på barnets finns att tillgå.

Sedan 2000-talet har forskning avseende barns upplevelser av våld i nära relationer ökat markant. Forskning avseende våld i nära relationer relaterat till barns upplevelser utgår, med några få undantag, från beskrivningar av symptom hos barnen, föräldrars beskrivningar samt professionellas bedömningar (Överlien, 2007). Vid en översikt av forskningsfältet framgår att endast ett fåtal studier har sin utgångspunkt inom socialt arbete samt att majoriteten av studierna utgår från ett kvantitativt angreppssätt där barn snarare är föremål för studier än aktiva deltagare. De undantag som finns att tillgå är i huvudsak i form av nordisk forskning. Jämförelsevis tenderar den nordiska forskningen i högre grad än den anglo-amerikanska ha sin utgångspunkt i en kvalitativ ansats samt vara barnorienterad. Trots att nordisk forskning på ämnesområdet är relativt ny har den genererat kunskap som påvisat vikten av att studera våld i nära relationer med utgångspunkt i barns perspektiv (Överlien, 2007). I studier där barn och föräldrar, som delar upplevelser av våld, får sin röst hörd framträder en diskrepans mellan barnens upplevelser och föräldrarnas bedömningar av barnens upplevelser (Graham-Bernmann & Seng, 2005). Barns förmåga att prata om våld är individuell. De barn som inte får möjligheten att prata om sina upplevelser riskerar dock att isolera sina känslor och erfarenheter samt att utveckla försvarsstrategier (Georgsson, Almqvist & Broberg, 2011; Mullender, Hague, Imam, Kelly, Malos & Regan, 2003). Trots de påfrestningar det innebär för barnet påvisar forskning att barn generellt har förmågan att prata om sina upplevelser av våld på ett sätt som gör det möjligt att förstå det enskilda barnets perspektiv (Mullender, m.fl.), 2003). Utifrån ovanstående är det motiverat att forskning i allt högre grad inriktas mot att undersöka barns upplevelser av våld samt de konsekvenser våldsupplevelser får för barn, utifrån ett barns perspektiv.

Sedan slutet av 1980-talet har forskning avseende våldstypologier utvecklats. Utvecklandet av synsättet på våld utifrån våldsmönster har sin grund i kunskap om att män som brukar våld mot sin partner inte utgör en homogen grupp. Att identifiera olikheter i människans karaktäristika, våldets karaktär och funktion samt vilka konsekvenser våldet får för de som drabbas anses därmed centralt i förståelsen av våld i nära relationer (Cavanaugh & Gelles, 2005). Flertalet typologier har utvecklats på fältet, de har dock genererats utifrån olika metodologiska utgångspunkter samt varit inriktade på olika faktorer relaterade till våldet. Forskningen har uteslutande bedrivits utifrån ett kvantitativt angreppssätt, studierna har varit kliniskt eller empiriskt baserade (Chiffrieller & Hennessy, 2009). Under senare år har utvecklandet av våldstypologier i huvudsak skett utifrån en sammanställning av befintligt forskningsfält. Fokus har varit att empiriskt verifiera kunskapsläget och identifiera en mer

allmängiltig typologi som kan implementeras i det praktiska arbetet med våld i nära relationer (Chiffrieller, Hennes & Zappone, 2006). Forskning påvisar att våldstypologier skapar nya förutsättningar i mötet med både våldsutövare och de som drabbats av dennes våld. Det innebär bland annat att behandlingsinterventioner kan anpassas utifrån vilket våldsmönster mannen tillhör samt att rehabiliterande insatser till de drabbade utformas utifrån våldsmönstrets olika konsekvenser (Kelly & Johnson, 2008).

Att våldstypologier skapar nya förutsättningar i förståelsen av våld i nära relationer kan relateras till den bristfälliga kunskap som idag råder gällande barns upplevelser av pappas våld mot mamma. Studiens syfte härleds ur en strävan om att bidra till utvecklingen av befintligt forskningsfält avseende barns upplevelser av våld i nära relationer. Föreliggande studie har sin utgångspunkt i forskningsdisciplinen socialt arbete samt ämnar utgöra en del av den nordiska barnorienterade forskningstraditionen. Genom ett kvalitativt angreppssätt kan barnen delaktiggöras vilket ökar möjligheten att generera kunskap med utgångspunkt i ett barns perspektiv. Barns perspektiv på våld i nära relationer, med utgångspunkt i våldstypologier, kan komma att erbjuda ny kunskap som gör det möjligt att i framtiden utforma stöd- och behandlingsinterventioner till barn med utgångspunkt i ett barns perspektiv samt i enlighet med barnets bästa.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att identifiera och undersöka likheter och olikheter i mönster av våld med utgångspunkt i barns beskrivningar av det våld som barnets pappa utövat mot mamma. Som utgångspunkt för att identifiera sådana likheter och olikheter kommer två våldstypologier att användas som analysverktyg. Syftet är vidare att utveckla barnbaserade typologier av upplevelser av våld i föräldrarnas parrelation utifrån det empiriska materialet.

2. TIDIGARE FORSKNING

2.1 Våld i nära relationer

Då våld utövas av eller emot en eller båda personerna som har eller har tidigare haft en nära relation med varandra kategoriseras våldet som våld i nära relation. Våld i nära relationer inbegriper fysiskt, psykiskt, sexuellt, materiellt och ekonomisk våld samt våld i form av social utsatthet. Våldet kommer till uttryck i ett mönster av våldshandlingar som kan variera från att vara subtila uttryck till att klassificeras som grova brott (Socialstyrelsen, 2014). Se bilaga för tydliggörande av socialstyrelsens definition av våld i nära relationer.

2.1.1 Kön och våld

Våld i nära relationer är ett globalt folkhälsoproblem som årligen drabbar en stor del av befolkningen världen över. Uppskattningsvis har 30 % av jordens kvinnor någon gång upplevt fysiskt, psykiskt och/eller sexuellt våld från en person som hon har eller tidigare haft en nära relation med (WHO, 2013). År 2012 var 6,8 procent av den svenska befolkningen utsatta för våld av en person de var eller hade varit i ett parförhållande med och var femte svensk uppgav att de någon gång under sin livstid utsatts för kränkningar, inskränkningar i frihet, hot, trakasserier, misshandel eller sexualbrott av sin partner. Av de som varit utsatta för våld uppgav en tredjedel av kvinnorna och en fjärdedel av männen att barn fanns boende i hushållet där våldet förekom (BRÅ, 2014:8). Enligt Nationellt centrum för kvinnofrid (2014) uppgav 14 % av kvinnorna och 5 % av männen år 2012 att de varit utsatta för våld av en nuvarande eller tidigare partner. Forskning på området, med utgångspunkt i barns beskrivningar av våld mellan föräldrarna, påvisar att våldet generellt utövas av båda föräldrarna i ungefär samma utsträckning (Annerbäck, Wingren, Svedin & Gustafsson, 2010; Miller, m.fl.), 2013). Det framgår med tydlighet att våld i nära relationer är ett utbrett samhällsproblem som drabbar och utövas av såväl män som kvinnor.

Trots att forskning påvisar att våld i nära relationer utövas av både män och kvinnor, finns studier som talar för att resonemanget är missvisande (Johnson, 2008; Allen, 2010). Sådana resultat måste förstås utifrån kunskap om att män och kvinnor finns representerade inom vissa specifika våldsmönster, de mindre utstuderade och allvarliga, i ungefär samma omfattning (Johnson, 2008). BRÅ:s (2014:8) statistiska sammanställning påvisar att hälften av de som utsatts för våld av en tidigare eller nuvarande partner varit utsatta vid flera tillfällen. Den gruppen innehåller tydliga könsskillnader där nära 48 000 är kvinnor och endast 17 000 män. Liknande siffror återfinnes i den kritiserade studien "Slagen dam" där det framgår att två tredjedelar av de kvinnor som varit utsatta för våld varit utsatta vid flera tillfällen än ett (Lundberg, Heimer, Westerstrand & Kalliokoski, 2001). Utöver våldets kontinuitet framgår att mäns våld mot kvinnor är av mer omfattande karaktär samt har en större sannolikhet att trappas upp avseende allvarlighetsgrad och frekvens (Johnson, 2006). Resultatet bekräftas av barnen i Miller, m.fl., (2013) och Annerbäck, m.fl., (2010) studier som uppger att båda föräldrarna brukat våld men att pappas våld, i jämförelse med mammas, varit av mer allvarlig karaktär.

Kvinnor utsatta för grovt våld är de, som i jämförelse med de som utsätts för mindre grovt våld, har mest kontakt med sjukvård och stödinsatser som en konsekvens av våldets allvarlighetsgrad (BRÅ, 2014:8). I värsta fall blir kvinnan en av de i genomsnitt 17 kvinnor som årligen dödas i Sverige av en nuvarande eller tidigare partner. Kvinnorna har vanligtvis i anknytning till sin död varit utsatta för hot, förföljelse och misshandel av den tidigare partnern.

Ett återkommande motiv, då kvinnan mördas, är svartsjuka samt att hon valt att lämna relationen. Det kan jämföras med de fyra män som i genomsnitt årligen mördas i Sverige. Även i de fall av våld i nära relationer som leder till dödligt våld återfinnes en central könsskillnad. Mannen mördas, till skillnad mot kvinnan, snarare som ett gensvar på det våld han riktat mot sin kvinnliga partner som till slut gör motstånd i form av att mörda honom (BRÅ, 2014:8). Utifrån anförda studier är det möjligt att konstatera att våld i nära relationer utövas av och drabbar kvinnor och män världen över, om än på olika sätt. De identifierade könsskillnaderna motiverar ytterligare studier på området samt att inbördes skillnader inom respektive könskategori närmare beaktas. Att studera våld med fokus på egenskaper och förutsättningar hos våldsutövaren möjliggör erhållandet av en ökad förståelse för våldets uppkomst samt dess konsekvenser.

2.2 Barns våldsupplevelser

2.2.1 Barn som bevittnar våld

Våld i nära relationer är ett omfattande samhällsproblem som inte minst drabbar de barn som lever i familjer där våldet förekommer. Uppskattningsvis bevittnar 10 % av barnen i Sverige våld i hemmet och hälften av dem är direkt utsatta för våld. I de familjer där våld förekommer uppskattas barnen bevittna våld i 90 % av fallen (Riskpolisstyrelsen, 2009). Statistiken överensstämmer väl med Annerbäck, m.fl., (2010) populationsundersökning av 13- till 17-åringar där 11 % uppgav att de någon gång upplevt våld mellan föräldrarna. Företrädare för 37 verksamheter i Sverige, vilka möter våldsutsatta barn och kvinnor, uppskattar att de årligen möter 2 100 barn, i alla åldrar (Eriksson, Biller & Balkmark, 2006). Bevittnade av våld är en riskfaktor som innebär att risken för att barnet ska utsättas för direkt våld är avsevärt mycket högre än för barn som inte bevittnar våld mellan föräldrarna (Annerbäck, m.fl.), (2010). Det påvisas exempelvis genom Hamby, m.fl., (2010) studie där nära en tredjedel av barnen som bevittnat våld i hemmet uppgav att de under det senaste året varit utsatta för direkt våld. Då barnen istället tillfrågades utifrån ett livsperspektiv uppgav 60 % att de varit utsatta för direkt våld.

Majoriteten av de barn som bevittnat våld mellan föräldrarna beskriver att våldet ägt rum i det egna hemmet (Miller, m.fl.), (2013). Återkommande i barns beskrivningar av våld är att det kommer till uttryck i flera olika former parallellt, exempelvis genom knuffar, verbala hot, stryptag, slag eller sexuella övergrepp (Weinehall, 1997; Miller, m.fl.), (2013, McGee, 2000). Flera av barnen beskriver att de dels sett våld, dels att de hört eller sett spår av våld i form av exempelvis sönderslagna möbler och blåmärken. Att höra, men inte kunna se våldet upplevdes för dessa barn som värre än att vara fysiskt närvarande i situationen. Förklaringen från barnen var att de inte kunde hjälpa mamma och inte heller skapa en bild av våldets allvarlighetsgrad, vilket ökade deras oro (McGee, 2000). Ungdomarnas i Weinehalls (1997) avhandling beskriver att det enda de med säkerhet kunde veta var att våld skulle inträffa, dock inte när, på vilket sätt eller varför. Våld som utövas mellan föräldrar i familjer där det finns barn innebär med andra ord med hög sannolikhet att barnet, på olika sätt, drabbas av våldet och riskerar att själva utsättas för direkt våld. Utifrån anförda studier är det möjligt att konstatera att våld i nära relationer har ett tydligt samband med bevittnande samt direkt utsatthet för våld bland barn. För att erhålla en djupare förståelse för hur våldsupplevelser påverkar barn är det motiverat att studera det enskilda barnets beskrivningar av sina upplevelser. Satt i relation till forskning som påvisar vikten av att en åtskillnad görs avseende utövare av våld i nära relationer, bör såldes samma angreppssätt appliceras gällande skillnader i erfarenheter hos de våldsutsatta. Genom att studera individens specifika utsatthet, kan en mer

generell kunskap erhållas vilken kan appliceras i ett större sammanhang.

2.3 Våldets konsekvenser

2.3.1 Symptom och psykosocialt mående hos barn som upplevt våld

De barn som upplever våld i hemmet möter ett stort antal svårigheter relaterade till upplevelserna, dels i hemmet där våldet förekommer, dels i barnets övriga livssfär. Forskning visar att de barn som upplever våld mellan föräldrarna har en lägre livskvalité och skattar sin anknytning till föräldrarna som mindre trygg än barn generellt (Grip, 2012). Vidare uppvisar dessa barn i allmänhet fler symptom på psykisk ohälsa än barn generellt, vilket inskränker på barnets förmåga att hantera vardagen i både hem, skola och i sociala relationer (Broberg, Almqvist, Axberg, Grip, Almqvist, Sharifi, Cater, Forssell, Eriksson & Iversen, 2011; McGee, 2000). Nära 40 % av barnen som bevittnat våld påvisade i Graham-Bermann, Gruber, Howell och Girz (2009) studie ökade anpassningssvårigheter och symptom på depression. Den gruppen barn utgör även majoriteten i Svensson, Långberg och Jansons (2007) studie för både de barn som mobbat samt själva blivit mobbade i skolan. Ytterligare konsekvenser vid bevittnade av våld är utvecklandet av traumasymptom, samtliga barn i förskole- och lågstadietålder samt hälften av spädbarnen uppvisade dessa i Bogat, DeJonghe, Levendosky, Davidson och Von Eyes (2006) studie. Barn, oavsett ålder, som bevittnar våld mellan föräldrarna lider en allvarlig risk att påverkas i negativ mening av sina upplevelser vilket tycks påverka samtliga delar av barnets liv.

De barn som bevittnar våld mellan föräldrarna uppvisar, i jämförelse med jämnåriga som inte upplevt våld, i högre grad interpersonella svårigheter. Jämförelser mellan grupperna påvisar att de barn som bevittnat och/eller varit direkt utsatta för våld har högre nivåer av internaliserade och externaliserade problembeteenden i tonåren (Wolfe, Crooks, Lee, McIntyre-Smith & Jaffe, 2003). Forskare är överens om det starka sambandet mellan upplevelser av våld under uppväxten samt utvecklandet av traumasyndrom bland barn (Evans, Davies & DeLillo, 2008; Chan & Yeung, 2009, Kitzmann, Gaylord, Holt & Kennys, 2003). Upplevelserna innebär även en ökad risk för emotionella problem och beteendeproblem under både barndom och i vuxenlivet (Chan & Yeung, 2009). Kitzmann, m.fl., (2003) har identifierat att det är de yngre barnen, förskolebarn, som i jämförelse med äldre barn lider den största risken för att fara illa av upplevelserna, vilket förklaras utifrån att de inte ännu utvecklat strategier för att hantera sina upplevelser. De barn som både bevittnar våld mellan föräldrarna samt själva är direkt utsatta för våld lider den allvarligaste risken att drabbas av psykosociala problem under uppväxten (Herrenkohl, Sousa, Tajima, Herrenkohl & Moylan, 2008; McDonald, Jouriles, Tart & Minze, 2009). Utifrån forskning är det tydligt att bevittnandet av våld under uppväxten är relaterat till en rad försvarande omständigheter som riskerar att påverka barnet under både barndom och vuxenliv.

Våldsutsatta barn förmedlar att våldsupplevelserna innebär ett brett register av känslor så som exempelvis rädsla, sorg, ilska, maktlöshet, utanförskap, ensamhet och stigmatisering (McGee, 2000; Weinehalls, 1997). Näsman, Källström Cater och Eriksson (2008) omnämner andra känslouttryck hos barnen, så som ångest, skam samt en ambivalens inför föräldrarna. Enligt Weinehall (1997) tycks en del av känslorna finnas ständigt närvarande hos barnen medan andra känslor "kommer över dem" och överrumplar dem. De intervjuade ungdomarna delade en rädsla för sin pappa och vad han skulle göra mot dem eller mot andra familjemedlemmar. Känslan av inte kunna påverka situationen och rädslan för våldet bidrog till en känsla av maktlöshet och sårbarhet hos flera av ungdomarna. Georgsson, m.fl., (2011) menar att de barn som befinner sig i en miljö där våld förekommer generellt uppfattar våldet och utvecklar

strategier för att kunna förhålla sig till det och hantera sina upplevelser. Utifrån anförda studier kan konstateras att barn som bevittnar våld mellan föräldrarna generellt lider en ökad risk att utvecklas negativt under både barndom och vuxenliv. Då den ökade risken är påtalad utifrån ett generaliserat perspektiv, är det av relevans att barnets individuella förutsättningar och strategier närmare undersöks. På så sätt kan olika förutsättningar samt förhållningssätt hos barnen sättas i relation till i vilken grad och på vilket sätt våldet påverkar barnets utveckling och psykosociala hälsa.

3.3.2 Våldets karaktär i relation till psykisk ohälsa

Att bevittna våld mellan föräldrarna under barndomen riskerar enligt forskning att få konsekvenser för barnets psykiska hälsa under både uppväxt och vuxenliv (Miller, m.fl., 2013). De barn som både bevittnat våld samt själva varit utsatta för våld lider de största riskerna att utveckla posttraumatiskt stressyndrom, (PTSD), vilket i synnerhet gäller för barn i ung ålder. Yngre barn är de som i högre grad internaliserar och externaliserar problembeteenden relaterade till våld i nära relation. Pojkar externaliserar beteendet i högre grad än flickor som istället tenderar att internalisera det (Wolfe, m.fl., 2003). Det framgår dock att graden av traumasymptom och psykiska problem hos barn inte är direkt kopplade till graden av utsatthet av våld. Snarare kan symptomutvecklandet kopplas till våldets omfattning, under hur lång tid det förekommit samt våldets intensitet (Grip, 2011). Våldets allvarlighetsgrad är något som påverkar i vilken mån barnet påverkas negativt av sina upplevelser. De barn som bevittnar mindre allvarliga former av våld tycks i lägre grad påverkas samtidigt som de barn som bevittnat allvarliga former av våld i högre grad utvecklar dissociation, återuppväckande av minnen samt andra symptom relaterade till PTSD. Barnens symptom kan liknas vid de symptom som uppvisas hos de barn som själva varit utsatta för direkt våld (Kitzmann, m.fl., 2003). Allvarliga former av våld som utövas av en förälder har vidare visat sig vara relaterade till ångest och utvecklandet av PTSD-symptom i vuxen ålder. Det kan förklaras utifrån att våldets allvarlighetsgrad i dessa fall innebär hög grad av terror, rädsla och oro hos barnet (Miller, m.fl., 2013). Det kan relateras till Bogat m.fl. (2006) studie där ett signifikant samband identifierats mellan våldets allvarlighetsgrad och graden av spädbarns traumasymptom, där allvarliga former av våld i hög grad leder till symptom hos spädbarnet. Grip (2012) framhåller dock att det saknas kunskap avseende hur olika former av utsatthet av våld påverkar barnet.

Kunskap finns som påvisar att de barn som tvingas leva tillsammans med den våldsutövande pappan under längre tid mår sämre än barn vars mamma tidigt lämnar relationen. Hos de barn som levt under en längre tid med förekomsten av våld tenderar tre typer av beteendemönster att utvecklas. Några av barnen utvecklar PTSD och påverkas i hög grad av svåra minnen och rädsla, andra barn uppvisar en fixnation vid våld och hantera upplevelserna genom att utsätta sig för skrämmande situationer. Det tredje beteendemönstret, som några av barnen uppvisat, innebär att barnet tar sig an ett föräldraansvar och börjar sörja för i synnerhet den våldsutsatta mamman samtidigt som de lider av en svår rädsla (Almqvist & Janson, 2004). Att barn utvecklar försvarsstrategier och anpassar sig efter våldet motiverar en lyhördhet inför deras beskrivningar. Kitzmann, m.fl., (2003) understryker vikten av att även de barn som inte ger uttryck för att vara påverkade av våldsupplevelserna uppmärksammas. Risken finns att barnet lider av en inre stress vilken inte är synlig för omgivningen men påverkar barnets mående och förutsättningar i livet. Att det är svårt att förstå barns upplevelser av våld får stöd av Chan och Yeung (2009) som skriver att de barn som upplever våld generellt har en god förmåga att anpassa sig efter omgivningen och sina upplevelser. Det innebär att de anpassar sitt beteende och livsmönster utifrån att risken att våld ska uppstå. För att förstå hur dessa barn påverkas krävs en fördjupad kunskap och konceptualisering av komplexiteten av våldsmönster i

relation till barnets utsatthet (Holden, 2003). Utifrån anförda studier kan konstateras att våldets karaktär, omfattning och kontinuitet har ett samband med risken för utvecklandet av PTSD och traumasymptom hos barn i alla åldrar. Att generalisera gruppen våldsutsatta barn riskerar att bidra till en missvisande bild, då det inte synliggör barns individuella reaktionsmönster samt olika symptom. Det är utifrån ovanstående resonemang motiverat att närmare undersöka i vilken mån och på vilket sätt erfarenheter av våld präglar barndomen hos det enskilda barnet.

2.3.3 Riskfaktorer i anknytning till våld i nära relation

Det finns en rad strukturella och individuella riskfaktorer som påverkar risken för att barnet ska bevittna eller direkt utsättas för våld. I familjer där våld utövas mellan föräldrarna förekommer generellt, i högre grad än hos normalpopulationen, riskfaktorer som har ett samband med våldet. Riskfaktorerna är exempelvis arbetslöshet, missbruk och ekonomisk stress (Herrenkohl, m.fl., 2008). Andra påfrestningar som ökar risken är då barnet växer upp med en ensamstående förälder, då föräldern själv varit utsatt för våld under sin uppväxt eller då barnet har ett bristande socialt nätverk (Annerbäck, m.fl., 2010). Vidare har föräldrars alkoholkonsumtion visat sig ha ett starkt samband med våld inom familjen (Annerbäck m.fl., 2010). De män som brukar våld mot sin partner har i högre grad än normalpopulationen ett utvecklat missbruk av alkohol och/eller narkotika (Hines & Douglas, 2011). Eriksson, m.fl., (2006) redogör för professionella arbetande på kvinnojourer vilka beskriver att de våldsutövande fäder de möter ofta har ett missbruk.

Bevittnade av våld mellan föräldrarna är den riskfaktorn som har det starkaste sambandet med att barnet själv blir direkt utsatt för våld. Risken är då sex gånger så stor i jämförelse med då det inte förekommer våld mellan föräldrarna (Svensson, Långberg & Janson, 2007). Indikationer på att våld förekommer mellan föräldrarna måste därför alltid betraktas som en risk (McGee, 2000). Utifrån kunskap om att barn i stort sätt alltid berörs av då barnets mamma utsätts för våld samt att risken för att barnet ska utsättas för våld ökar i och med tiden som mamma stannar i relation blir det i synnerhet viktigt (Almqvist & Janson, 2004). Mer långsiktigt har bevittnade och direkt utsatthet för våld även ett samband med en förhöjd risk att, i vuxenlivet, utsättas för fysiskt och/eller psykiskt våld (Nationellt centrum för kvinnofri, 2014). Hines och Douglas (2011) påtalar dock att deras studie, i motsats till andra, inte påvisat någon skillnad avseende våldsupplevelser under barndomen mellan de män som utövar våld och de som inte utövar våld mot sin partner. Utifrån anförda studier kan konstateras att våld i nära relationer har ett nära samband med strukturella såväl som individuella riskfaktorer, samt att bevittnade i sig utgör en risk för fortsatt utsatthet under vuxenlivet. Det därför av vikt att de riskfaktorer som har ett samband med våld i nära relationer inkluderas vid förståelsen av våld. Vidare finns anledning att studera i vilken mån och på vilket sätt de olika riskfaktorerna samspelar med våldets uppkomst, dess karaktär samt konsekvenser.

2.3.4 Barnets relation till sina föräldrar

Relationen mellan båda föräldrarna och barn påverkas då det förekommer våld inom familjen, dock tenderar barnets känslor inför mamma och pappa att skilja sig åt i hög grad (Weinehall, 1997). Barn som bevittnar våld riskerar att utveckla ett desorganiserat anknytningsmönster och kontaktstörningar i relationen till båda föräldrarna. Det kan komma till uttryck genom att barnet exempelvis söker närhet genom att bli omvårdande om föräldrarna, att barnet tvångsmässigt undertrycker sina egna känslor och behov för att undvika att våld eller att bli avvisad eller att barnet ständigt försöker vara föräldrarnas till lags i ett försök att styra föräldrarnas beteende och på så sätt undvika våld (Almqvist & Janson, 2004).

Barnen beskriver den våldsutövande pappan som i hög grad frånvarande från familjeliv och omvårdnad men närvarande i form av kontroll och våld (Cater & Forssell, 2012). Barn till våldsutövande fäder har påvisat en ambivalent hållning såsom att de dels ger intryck av att vara rädd för honom, dels bär på en längtan efter honom. Vid separationer kan det i sin tur utgöra en svårighet då barnet riskerar att försättas i en lojalitetskonflikt. Den riskerar att innebära att barnet inte vet hur det ska förhålla sig till föräldrarna utan att "ta ställning" (Socialstyrelsen, 2005). Ytterligare tecken på ambivalens som McGee (2000) påvisat är hur barnet hanterar de egna känslorna, där de i stora drag pendlar mellan att de tycker synd om pappa, hatar honom samt tycker om honom. Till skillnad mot de barnen är några av ungdomarna i Weinehalls (1997) studie säkra på sina känslor och hävdar att deras liv kan börja först efter det att deras pappa är död, först då upphör våldet. Cater (2007) förklarar barns olika känslouttryck utifrån att barn utvecklar strategier för att hantera relationen till den våldsutövande pappan. Några barn förklarar våldsutövandet som en, av flera olika, pappor, andra förklarar pappas utövande av våld som ett av flera olika personlighetsdrag hos honom. Andra barn lyckas helt att separera pappas våldsutövande från hans goda sidor. Vidare påtalar Cater och Forssell (2014) att barnen tycks ha förmåga att skilja mellan våldsutövande pappor och pappor som inte utövar våld.

Forskning avseende barnets relation till den våldsutsatta mamman har påvisat att barnet generellt har svårt att hantera sina känslor inför henne (McGee, 2000). Barnen beskriver generellt sin mamma i mer positiva ordalag än sin pappa, vilket Weinehall (1997) skriver kan relateras till att de tycks ha en närmare relation till henne och delvis saknar insikt i vad pappan känner inför barnet. McGee (2000) har identifierat att några av barnen, i synnerhet pojkar, börjar identifiera sig med pappan och börjar bruka fysiskt och psykiskt våld mot sin mamma. Andra barn blir istället överbeskyddade av mamman och försöker skydda henne på bekostnad av den egna säkerheten. Weinehall (1997) förklarar beteendet med att barnet tar sig an ett föräldraansvar utifrån dennes oro och känsla av maktlöshet. Kommunikation mellan barn och mamma var det, som enligt McGee (2000) visade sig vara avgörande för relationens kvalitet. Då mamma och barn kunde prata om de gemensamma upplevelserna kunde de komma varandra nära. Vad som även motiverar vikten av en öppen kommunikation mellan barn och mamma är att forskning visat att mammor tenderar att stanna i relationen till förövaren för barnets skull. Mammans strävan att hålla familjen intakt sker ofta samtidigt som barnet, i tystnad, önskar att våldet ska upphöra. Flera av mammorna i McGees (2000) studie uppgav att de först efter separationen kunde se de konsekvenser som våldet haft för barnen. Utifrån ovan anförda studier påvisas att barnets relation till både den våldsutövande och våldsutsatta föräldern påverkas som en konsekvens av våldet. Forskning påvisar generella drag kring hur barn uppfattar våldsutövaren. Genom att studera barns beskrivningar av föräldraskap hos våldsutövare delges barnet subjektstatus och ämnesområdet belyses utifrån ett barns perspektiv. Forskningen påvisar att våldet påverkar barnets anknytningsmönster som i sin tur kan antas präglas barnets beskrivningar av föräldraskap. Det bör beaktas i förståelsen av barns beskrivningar av våld.

2.4 Barns röster om våld

2.4.1 Barns behov av att prata om våld

De barn som upplevt våld i hemmet har, trots sina ibland begränsade språkliga färdigheter, ett behov av att ge uttryck för sina upplevelser. Vanligt förekommande är att de barn som upplevt våld saknar någon att anförtro sig åt (McGee, 2000), vilket enligt Svensson, Långberg och

Janson (2007) tycks öka i och med barnets stigande ålder. ”Det största sveket” beskrivs av flera barn i McGees (2000) studie vara då någon känt till våldet men varken sagt eller gjort något. Det framgår att inte ens barnens mammor verkar förmått sig prata med barnen om upplevelserna, trots det att de båda varit närvarande vid våldet. Mammorna motiverade tystnaden, att inte prata med barnet om våld, med intentionen att skydda barnet (McGee, 2000). Mammors försök till skydd återfinnes även hos barnen. Skolbarnen i Swanston, Bowyer och Arlenes (2013) studie beskriver att de valt att inte prata med mamma om sina upplevelser dels för att skydda henne och dels för att skydda sig själv då de inte ville förlita sig på andras förmåga att skydda dem. Det kan relateras till Weinehalls (1997) slutsats att barn som upplever våld i hemmet tenderar att sakna tillit till andra och har låga förväntningar på att någon ska lyssna till dem eller ingripa till deras skydd.

Barn har, från tidig ålder, förmågan att tydligt beskriva sina upplevelser och behov (Swanston, Bowyer & Arlene, 2013). För att barn ska kunna berätta om sina upplevelser måste de ges förutsättningar samt få hjälp med att reducera den skam och de känslor som är tätt förknippade med våldsupplevelserna (McGee, 2000). I de fall barnen ges förutsättningar förmedlar de upplevelser som, trots liknande former av våld, skiljer sig åt på många sätt (Weinehall, 1997). Det tycks som att ålder, barnets egna copingstrategier, förövarens dominans och barnets grad av rädsla påverkar förmågan att reflektera kring och samtala om upplevelserna (Mullender, m.fl., 2003). Graham-Bermann, Kulkari och Kanukollu (2011) menar att det inte är barnets ålder eller kön som avgör i vilken mån de pratar om sina upplevelser av våld. Det är istället graden av internalisering som är avgörande. De barn som i högre omfattning har internaliserat våldet är också de som i högst omfattning berättar om upplevelserna, vilket kan förklaras av att de har ett större behov av att bearbeta sina upplevelser än de andra barnen.

Georgsson, m.fl., (2011) skriver att de identifierat att barnen hade uppenbara svårigheter med att berätta om våld, även fast att de inte längre befann sig i våldsmiljön och trots att våldet tidigare benämns och uppmärksammas. Vanligt förekommande, då barn ska förmedla sina våldsupplevelser, är att de använder sig av strategier för att underlätta berättandet. Exempelvis att våldet inte skett, att de inte minns våldet eller genom att beskriva våldet på ett sätt vilket gör det omöjligt för lyssnaren att förstå helheten (Georgsson, mfl., 2011). Trots de svårigheter och hinder som barn som upplevt våld tycks uppleva kring att prata om sina erfarenheter, finns vetenskapligt stöd som påvisar att de barn som pratar om sina upplevelser påverkas positivt, får en reducerad internalisering av problembeteenden samt får en ökad förståelse för sina upplevelser (Graham-Bermann, m.fl., 2011). Utifrån anförda studier kan konstateras att barn, om än i olika mån, har ett behov av att prata om sina erfarenheter av våld i hemmet. Barns beskrivningar av våld är viktiga dels utifrån barnets egna behov av att bearbeta och ge uttryck för sina upplevelser, dels ur forskningssynpunkt. Först då kunskap finns att tillgå gällande våld i nära relationer utifrån ett barns perspektiv kan barn erbjudas det stöd de har en lagstadgad rätt till.

2.4.2 Forskning utifrån barns röster om våld

För att barnets perspektiv ska vara vägledande i insatser rörande barn som bevittnat våld i hemmet krävs att forskning sker utifrån ambitionen att tillvarata barnens röst. Utifrån en sammanställning av omkring 100 artiklar och böcker avseende barns upplevelser av våld mellan föräldrarna framgår att fältet till största del utgår ifrån barns symptom och reaktioner av våld, föräldrars bedömningar av barns upplevelser samt forskares egna bedömningar och klassificeringar (Överlien, 2006). Studier i vilka både våldsutsatta barn och föräldrar fått göra sin röst hörd påvisar en diskrepans mellan barnens upplevelser och föräldrarnas bedömningar

av barnens upplevelser (Grahamn-Bermann & Seng, 2005). Bland annat framgår att mammor i hög grad missbedömer barns medvetenhet om våld samt barnets grad av traumatisering, där de genomgående bedömer utsattheten som lägre än vad barnen själv gör (McGee, 2000). Att barn, trots de svårigheter och hinder de innebär, får prata om sina upplevelser av våld skapar förutsättningar att nå förståelse för deras situation. Det innebär indirekt förbättrade möjligheter att utvecklandet av behandlings- och stödinsatser sker utifrån barns specifika behov (Cater, 2008).

De studier i vilka barn har varit informanter präglas generellt av en avsaknad av att barnen tillskrivs subjektstatus, vilket innebär att möjligheten att förstå barnens specifika beskrivningar är begränsad. De få exempel på forskning som bedrivits med barn då de haft subjektstatus och barnets röst framgått har förändrat synen på forskningsfältet, vilket motiverar att ytterligare studier görs på området (Överlien, 2006). Ett för denna studie relevant exempel är Överliens (2013) nyligen publicerade studie. I studien analyseras intervjuer med barn som lever på Kvinnohus i Norge. Barnintervjuerna studeras med utgångspunkt i våldsmönstret ”*Intimate terrorist*” som är en del i Johnsons våldstypologi. Överlien motiverar studien utifrån vikten av att studera våld utifrån det enskilda barnets perspektiv. Utifrån anförda studier med fokus på barns röster om våld kan konstateras att forskning påvisar skillnader mellan ett barns perspektiv och ett vuxet perspektiv på barns våldsupplevelser. Att utforska barns begreppsvärld och terminologi om våld innebär att en förskjutning gällande perspektiv är möjligt. Från att det vuxna våldsperspektivet utgjort normen kan ytterligare forskning bidra till att barnets röst få en ökad status i förståelsen av våldsproblematik. Sammantaget påvisar föreliggande studies forsknings-sammanställning att det finns ett behov av att närmare studerar barns beskrivningar av våld med hänsyn till likheter och olikheter avseende våldsutövare, våldets karaktär samt riskfaktorers samband med våld. Av forskningsläget framgår även att föräldrabarn-relationen vid våld påverkar dels hur barn uppfattar våld, dels hur våldet påverkar barnets barndom och vuxenliv. Forskning är entydig i att de barn som upplever våld ska ges förutsättningar att samtala om sina upplevelser i dels ett bearbetande syfte, dels för att utveckla förståelse för barns upplevelser. Föreliggande studie kan utifrån forskningsläget därmed anses vara motiverad.

3. VÅLDSTYPOLOGIER SOM TOLKNINGSRAM FÖR BARNINTERVJUER

I följande avsnitt kommer initialt den forskning som framhåller olikheter i våldsmönster avseende våld i nära relationer att presenteras. Därefter följer en beskrivning av två särskilt viktiga aspekter inom våldsmönster. Förövarens karaktäristiska samt våldets karaktär. Efter det följer ett avsnitt i vilket forskningsfältet avseende specifika våldstypologier övergripande presenteras och sammanfattas. Avsnittet mynnar ut i en närmare presentation av de två typologier som i studien kommer att utgöra tolkningsram vid förståelsen av barns beskrivningar av våld. Avslutningsvis sker en sammanfattande beskrivning av våldstypologiers funktion som tolkningsram i förståelsen av barnintervjuer.

3.1 Våldstypologier, en översikt

Att studera våld utifrån olika typer av våldsmönster innebär möjligheten att nå förståelse för såväl våldets karaktär, i vilken kontext våldet uppstår samt våldets konsekvenser för de drabbade. Genom att en åtskillnad görs mellan våldsutövare tillhörande olika våldsmönster kan en fördjupad kunskap nås kring deras specifika karaktäristika, vilka behov de har vid utformandet av behandlingsinterventioner samt hur de olika våldsmönstren påverkar de som utsätts för våldet (Chiffrieller, Hennessy & Zappone, 2006). Våldstypologier skapar på så sätt nya förutsättningar i det praktiska sociala arbetet. Exempelvis kan arbetet effektiviseras genom att behandlingsinterventioner skraddarsys utifrån de olika våldsutövarnas specifika behov, vilket ökar sannolikheten för goda resultat. Kunskap om olika våldsmönsters konsekvenser och innebörd kan vidare underlätta vid myndigheters beslutsfattande samt bidra till en ökad tillförlitlighet vid risk- och skyddsbedömningar (Kelly & Johnson, 2008). Även Allen (2011) betonar vikten av att hänsyn tas till våldets olika dynamik och konsekvenser i det praktiska sociala arbetet. Förslagsvis kan forskning gällande typologier utvecklas till bedömningsinstrument för implementering i det praktiska arbetet. Trots behovet av en fördjupad förståelse för hur olika våldsmönster skiljer sig åt, saknas enligt Carlson och Jones (2010) en enhetlig syn på vilken eller vilka typologier, av de som finns att tillgå, som är bäst lämpade. Allen (2011) framhåller dock vikten av att praktiker inom socialt arbete tar del av utvecklingen av synsättet på våld i nära relationer för att kunna fatta adekvata beslut samt skydda de som utsätts för våld. Våldstypologier används med fördel i förståelsen av våld i nära relationer, vilket motiverar en strävan mot att de ska vara tillämpbara för implementering i det praktiska arbetet.

Kunskap om våldets karaktär samt sambandet mellan beteende och karaktäristika hos våldsutövarens betydelse för våldets mönster har inneburit utvecklandet av flertalet typologier inom ämnesområdet. I slutet av 1970-talet utvecklades de första våldstypologierna utifrån ett identifierat behov av att kunna urskilja mönster och olikheter avseende våld i nära relationer (Carlsson & Jones, 2010). De första våldstypologierna som utvecklades har kritiserats för att de bland annat inte var empiriskt testade, att våldsutövare jämfördes med de som inte utövar våld istället för inbördes skillnader inom gruppen våldsutövare samt att studiernas metodologiska tillvägagångssätt inte varit tillförlitligt (Chiffrieller, m.fl., 2006).

Våldstypologier har sedan dess utvecklats och det finns idag ett tjugotal typologier inom området. Generellt presenteras de i form av två till fyra, ibland fem, mönster av våld som relateras till faktorer som anses påverka samt ha ett samband med våld (Mauricio & Lopez, 2009). I förståelsen av de olika typologierna samt deras inbördes relation är det av vikt att förstå att utgångspunkten för de i hög grad varierar, dels avseende vilka egenskaper och

faktorer som inkluderas, dels avseende den vetenskapligt framställande processen (Chiffrieller & Hennessy, 2009).

De typologier som idag utgör forskningsfältet skiljer sig åt avseende på vilket sätt de framställts, vilka faktorer som utgjort grunden för typologiseringen samt vad kategoriseringen inriktats på. Det typologierna har gemensamt är att de alla, om än på olika sätt, beskriver det våld som sker mellan två personer i ett parförhållande. Gondolfs typologi från 1988 utgår ifrån faktorer så som mannens missbruksproblematik, allvarlighetsgrad av våld samt historik av kriminalitet. Hambergers och Hastings typologi från 1991 baseras på våldsutövarens karaktäristika så som anknytningsmönster, grad av depression samt psykisk sjukdom och personlighetsstörningar. De mönster som identifieras i typologin kan jämföras med de som Holtzworth-Munroe och Stuart senare vidareutvecklat (Cavanaugh & Gelles, 2005). Andra typologier beskriver våldet utifrån dess allvarlighetsgrad, exempelvis Robert (2006) som klassificerar våldet i fem mönster från det minst allvarliga våldet till det som resulterar i att kvinnan slutligen blir dödad av eller dödar sin förövare. Mauricio och Lopez (2009) utgör ett annat exempel där tre klassificeringar görs utifrån våldets allvarlighetsgrad i relation till karaktäristika hos mannen. Andra typologier har identifierat våldsmönster utifrån en kombination av karaktäristika hos den våldsutövande mannen samt faktorer rörande våldsbeteenden. De typologier, som av Chiffrieller och Hennessy (2009) beskrivs som de mest välutvecklade inom området, är: Gottman, Jacobson, Rushe, Shortt, Babcock, La taillade samt Waltz (1995), Hamberger, Lohr, Bonge och Tolin (1996), Holtzworth-Munroe och Stuart (1998), Saunders (1992), Sheilds, McCall och Hanneke (1988) samt Tweed och Dutton, (1998).

Johnsons typologi (1995) är ett annat exempel på en våldstypologi där mönstren har sin utgångspunkt i graden av kontroll och våld satt i relation till karaktäristika hos våldsutövaren. Typologin anses idag vara väletablerad och är en av de mest omskrivna typologierna på området. I likhet med Johnsons typologi är Holtzworth-Munroe och Stuarts typologi, som utvecklades i början av 1990-talet, en av de mest beforskade och omskrivna inom ämnesområdet. Typologin har sin grund i en sammanställning av forskningsfältet avseende våldstypologier. Utgångspunkten för kategoriseringen är våldets allvarlighetsgrad och frekvens samt förövarens psykopatologi (Holtzworth-Munroe & Stuart, 1994). Typologin har vidareutvecklats samt utgjort grunden för etablerandet av nya typologier inom ämnesområdet, exempelvis Sheila H. Chiffrieller och James J. Hennessys (2009) typologi. Genom att replikera och vidareutveckla det sammanställda forskningsfältet avseende typologier var intentionen att skapa en typologi som inkluderade samtliga de faktorer som funnits representerade i de olika typologierna (Chiffrieller & Hennessy, 2009). Fem våldsmönster identifierades vilka, med undantag från två nya, överensstämmer väl med tidigare typologier på området (Chiffrieller, Hennessy & Zappones, 2006). Forskningsfältet består idag av flertalet typologier, där de nyaste utvecklats utifrån intentionen att sammanställa forskningsfältet och nå en typologi som inkluderar samtliga faktorer som visat sig ha en påverkan på våldets mönster.

3.2 Mönster av våld

Våldstypologier har förändrat synen på våld i nära relationer och man kan inte längre tala om våldsutövare som en homogen grupp, vilket motiverar identifierandet av olikheter samt likheter avseende männens egenskaper och våldets karaktär. Genom att urskilja dessa kan en kategorisering ske, utifrån adekvata grupperingar, vilka utgör olika mönster av våld (Cavanaugh & Gelle, 2005; Maruricio & Lopez, 2009). Mönstrens utgångspunkt är

exempelvis de empiriska skillnaderna avseende frekvens av våld, mannens psykopatologi, den kontext i vilken våldet uppstår samt de konsekvenser våldet får för dess offer (Carlson & Jones, 2010). Saunders (1992) beskriver hur kategoriseringen av karaktäristika hos mannen skapar mönster, där vissa faktorer har ett starkare samband med att bruka våld mot sin partner än andra. Mönstren skapar förutsättningar att på ett djupare plan nå förståelse för varför mannen brukar våld, i vilken kontext våldet generellt uppstår samt vilka konsekvenser våldet får för dess offer.

Våldstypologier identifierar karaktäristika hos den våldsutövande mannen samt visar på skillnader mellan olika former av våld vilket indirekt skapar förutsättningar att på ett mer konkret sätt än tidigare identifiera behandlingsbehov hos dels förövaren, dels våldsutsatta. Att insatser anpassas efter våldsmönstret är relevant, i synnerhet då vissa insatser visat sig vara direkt skadliga för våldsoffret om mannen tillhör ett specifikt våldsmönster (Allen, 2010). Anpassning av behandlingsinterventioner utifrån våldsmönster innebär att man delvis kan förutse sannolikheten för våldsutövarens möjligheter till rehabilitering. Behandlingsmetoder har visat sig vara mer eller mindre effektiva beroende på vilket våldsmönster förövaren kategoriseras i enlighet med (Holtzworth-Munroe & Meehan, 2004). Kunskap om våldsmönsters allvarlighetsgrad och frekvens möjliggör vidare att insatser till våldets offer kan, på ett bättre sätt än tidigare, utformas utifrån deras specifika behov. Vidare kan kunskapen användas vid riskbedömningar, där nuvarande samt framtida risk för våld på ett mer adekvat sätt kan kartläggas (Robert, 2006). Kelly och Johnson (2008) menar att våldsmönster även kan vara vägledande i förståelsen av relationen mellan den våldsutövande pappa och hans barn. Exempelvis kan de användas för att söka förståelse för barns upplevelser av våld med hänsyn till vilken typ av våld, utifrån dess mönster, som barnet bevittnat. Det är motiverat då forskning dels påvisar att barn påverkas negativt av våldsupplevelser, dels framhåller att kunskap saknas om i vilket mån olika mönster av våld påverkar barnets upplevelser. Det blir i synnerhet relevant då, enligt Kelly och Johnson (2008), några egenskaper hos männen i relation till specifika mönster av våld är starkare förknippade med direkt våld mot barn samt tycks utgöra en större risk för barnets psykiska och fysiska mående. Våldstypologier kan, utifrån ovanstående redovisning, utgöra ett verktyg i både den teoretiska förståelsen samt det praktiska arbetet med såväl våldsutövare som de som drabbas av våldet.

En central del i våldstypologin är identifierandet av den våldsutövande mannens egenskaper och beteenden vilka visat sig ha ett samband med våldets karaktär. De män som brukar våld mot sin partner har i högre grad än normalpopulationen ett missbruk av alkohol, psykiska sjukdomar samt dysfunktionella personlighetsdrag så som exempelvis en negativ självbild samt ett upplevt utanförskap i relation till andra, som kan relateras till våldsutövandet (Chiffrieller, m.fl., 2006; Hines & Douglas, 2011). Det finns avsevärda skillnader mellan det våld som brukas av män med eller utan personlighetsstörningar. De män som har diagnostiserade personlighetsstörningar är signifikant mer våldsamma och brukar mer allvarliga former av våld mot sin partner. Beroende på vilken typ av personlighetsstörning mannen har påverkas våldets omfattning och allvarlighetsgrad (Ross & Babcock, 2009). Hines och Douglas (2011) har identifierat skillnader avseende karaktäristika hos män som brukar mindre allvarligt våld samt de män som brukar de allvarligaste formerna av våld. Skillnader består i att de män som brukar mer allvarliga former av våld använder sig av mer omfattande och frekvent kontrollerande beteende, de har i högre grad ett missbruk av både alkohol och/eller narkotika samt diagnostiseras i högre grad med psykisk sjukdom. Det framgår med tydlighet att egenskaper hos våldsutövare har ett samband med våldets omfattning, frekvens och allvarlighetsgrad.

Beroende på egenskaper hos mannen kommer våldets karaktär att se olika ut, vilket i sin tur innebär att olika mönster av våld skapar olika konsekvenser hos dess offer. Enligt Leone, m.fl., (2007) påverkar typ av förövare i vilken omfattning och på vilket sätt den våldsutsatta kvinnan söker hjälp. De kvinnor som är utsatta för mer frekvent och allvarligt våld tenderar i högre utsträckning söka hjälp utanför det personliga nätverket. Kvinnors intention med att söka hjälp tycks i de fallen vara att helt avsluta relationen och att fly våldet. Kvinnor som är utsatta för mindre allvarliga former av våld tenderar i högre utsträckning att söka hjälp som får våldet att upphöra utan intentionen att avsluta relationen med mannen. Det är ett exempel på varför det, enligt Leone, m.fl., (2007), är av vikt att de sociala instanser som möter de våldsutsatta kvinnorna har förståelsen för vilken typ av förövare de är utsatta för. Genom kunskap om de olika typerna av förövare kan de förstå våldets omfattning och allvarlighetsgrad samt vilket stöd kvinnan behöver erbjudas. Vidare finns ett behov av identifierandet av skillnader i påverkansgrad och konsekvenser som de olika våldsmönstren har för barns upplevelser av våld (Johnson, 2008). I likhet med den våldsutövande mannen kan inte de kvinnor och barn som utsätts för våldet anses vara en homogen grupp. Att betrakta dem som en enhetlig grupp innebär att centrala strukturer och bakomliggande faktorer frånses och skapar en missvisande bild som riskerar att ytterligare öka deras utsatthet. Utifrån aktuellt forskningsläget på ämnesområdet är det motiverat med en mer nyanserad bedömning av hur olika typer av förövare påverkar kvinnors och barns upplevelser av våld samt att undersöka vilka långsiktiga konsekvenser olika våldsmönster får för de drabbades framtida mående och livssituation. I föreliggande studies sammanställning av forskningsfältet framgår med tydlighet att det under de senaste åren skett en utveckling och att det idag finns ett fundament av väl beforskade typologier vilka utgör ett ramverk för förståelsen av våld i nära relationer. Nedan följer en presentation av de våldstypologier som valts ut från den sammanfattande översikt som tidigare gjorts. Urvalsförfarandet beskrivs närmare i metodavsnittet.

3.3 Michael P. Johnsons våldstypologi

Michael P Johnsons (2008) typologi, bestående av fyra våldsmönster, har sin utgångspunkt i det våld och den makt som används för att skapa kontroll inom en nära relation. I förståelsen av våldets natur är det centralt med en förståelse för den kontrolldynamik som präglar relationen mellan parterna. Kontrollen kan dels vara en strategi vilken skapar makt över partnern, dels vara ett svar på det våld och den kontroll en själv är utsatt för vilket dock i låg grad förknippas med makt. Johnson (2006) framhåller vikten av att inte endast se till skillnaderna i våldets karaktär utan att även identifiera och ta hänsyn till de olika mönstren av utövande av kontroll och makt. Två av Johnsons våldsmönster, *Intimate Terrorism* och *Situational Couple Violence* är mer utvecklade och studerade i jämförelse med de andra två varför de mer ingående kommer att beskrivas nedan. De andra två mönstren, *Violent Resistance* och *Mutual Violence* är mindre vanligt förekommande och har inte heller fått samma genomslag i forskningshänseende.

3.3.1 Intimate Terrorism

Våldsmönstret *Intimate Terrorism* karaktäriseras av en man som utövar våld för att erhålla en generell kontroll över sin kvinnliga partner (Johnson, 2008). Makt- och kontrollutövandet kan förklaras utifrån ”*the power and control wheel*” skapat av Pence och Paymar år 1993 som beskriver hur det fysiska och sexuella våldet inbegriper samtliga delar av våldsoffrets livssfär (Kelly & Johnson, 2008). Våldsmönstret innebär att våldet karaktäriseras av makt och kontroll över tid där fysiskt våld används i kombination med andra former av strategier,

exempelvis ekonomiskt våld, skrämning, hot, styrning av partnern, nedbrytning av partners förmåga att göra motstånd samt användande av de gemensamma barnen som en del i våldet. De strategier som ger önskad effekt är de som används, varför också mönstret varierar från förövare till förövare (Johnson, 2008; Kelly & Johnson, 2008). Våldet innebär dels kortsiktiga konsekvenser för offret, dels mer varaktiga och generella konsekvenser (Johnson, 2008). Våldet karaktäriseras inte av dess allvarlighetsgrad eller frekvens i synnerhet utan snarare av kombinationen av fysiskt våld och andra former av våld, som hos offret kopplas samman med risken att utsättas för nya fysiska övergrepp. Trots det är män tillhörande *Intimate Terrorism*, i jämförelse med samtliga andra våldsmönster, de som utövar det mest allvarliga och frekventa våldet (Kelly & Johnson, 2008). Kombinationen av våldets allvarlighetsgrad och frekvens samt den omfattande makt och kontroll som utövas leder till allvarliga psykiska och fysiska skador hos dess offer och i vissa fall till utvecklandet av PTSD (Kelly & Johnson, 2008). Johnson (2008) skriver att dessa män generellt är impulsiva, har en hög acceptansnivå av våld samt är fientliga mot kvinnor. Enligt Kelly och Johnson (2008) lider dessa män, i högre omfattning än i andra våldsmönster, av allvarliga personlighetsstörningar, psykisk sjukdom samt djupgående antisociala och dysfunktionella tankemönster (Kelly & Johnson, 2008).

Då kvinnan väljer att separera från mannen tillhörande denna kategori är risken stor att mannens kontrollförlust innebär att våldet eskalerar och kvinnan försätts i direkt livsfara. I vissa fall leder separationen till att kvinnan slutligen mördas (Kelly & Johnson, 2008). En viktig faktor att ta hänsyn till vid separation från mannen är därför den fortsatta risken för att kvinnan eller barnen ska utsättas för hans våld. Tillhör mannen kategorin måste risken anses vara hög. Förlusten av kontroll kan innebära att mannen slutligen ”blir galen”, vilket är vanligast förekommande i direkt anknytning till uppbrottet (Kelly & Johnson, 2008). *Intimate Terrorism* är det våldsmönster som i högst omfattning registreras hos sjukvården, polismyndigheter samt rättsväsendet (Kelly & Johnson, 2008). Det kan förklaras utifrån att deras offers har ett större behov av att fly våldet, uppsöka medicinsk vård för våldets skador samt ett akut behov av skydd än exempelvis de som drabbas av *Situational Couple Violence* (Leone, Johnson & Cohan, 2007)

3.3.2 Situational Couple Violence

Situational Couple Violence innebär att en eller båda parterna är våldsutövande. Mönstret är ungefär lika vanligt bland män som bland kvinnor. Våldet används inte, till skillnad mot *Intimate Terrorism*, för att vinna kontroll utan uppstår snarare som en konsekvens i vissa specifika situationer där konflikter leder till våldsutövande (Johnson, 2008). Mönstret är den vanligaste formen av våldsmönster inom nära relationer (Kelly & Johnson, 2008). Typiskt för paren där det förekommer *Situational Couple Violence* är att våldet blir en konsekvens av bråk, det sker i huvudsak i de situationer där ingen av parterna hittar en strategi som bryter konflikten. På så sätt kan våld bli en konsekvens då våldsutövaren slutligen tappar kontrollen och reagerar på sina känslor (Smith, Amanor-Boadu, Strachman Miller, Menhusen, Morgan & Few-Demo, 2001). Anledningen till våldet kan vara dels bristande förmåga att kommunicera samt hög grad av ilska eller impulsivitet, dels alkohol användande (Kelly & Johnson, 2008). Våldsmönstret karaktäriseras av att våldet förekommer vid enstaka tillfällen eller mer regelbundet samt att våldet är i mer eller mindre allvarliga former. Mönstret handlar till stor del om avsaknaden av konstruktiva strategier utifrån vilka man hanterar konflikter och bråk. Trots att specifika personlighetsdrag hos någon av parterna inte anses vara den huvudsakliga anledningen till våldets uppkomst kan den stress som beror på exempelvis alkoholproblem eller svårigheter att hantera ilska vara en anledning till våldet (Johnson, 2008). Generellt präglas *Situational Couple Violence* av att en eller båda parterna har dålig förmåga att hantera konflikter på och dess offer tenderar, till skillnad mot *Intimate Terrorism* offer att

vara mindre rädd för sin förövare (Kelly & Johnson, 2008). Våldet har vissa likheter med *Intimate Terrorism* men skiljer sig på så sätt att det inte har sin utgångspunkt i kontroll, rädsla och stalkning. Till skillnad mot *Intimate Terrorism* tenderar dessa förövare att vara medvetna om våldet och skämmas över det egna beteendet. Trots att våldet i huvudsak uppstår som en konsekvens av specifika situationer inom relationen innebär det inte att våldsmönstret upphör i och med en separation, snarare fortsätter eller eskalerar beteendet (Kelly & Johnson, 2008).

3.4 Holtzworth-Munroe och Stuarts våldstypologi

De män som brukar våld mot sin partner har gemensamt att de brukar våld, men skiljer sig åt avseende bland annat våldets frekvens, form och allvarlighetsgrad (Holtzworth-Munroe & Stuart, 1994). Tre dimensioner, vilka utgör grunden för våldstypologier, identifierades genom en sammanställning av forskningsfältet. Följande typologier utgör grunden för Holtzworth-Munroe och Stuarts typologi; Mott-McDonald Associates (1979), Sweeney och Key (1982), Pagan, Stewart och Hansen (1983), Shields, McCal och Hanneke (1988), Cadsky och Crawford (1988), Faulk (1974), Elbow (1977), Caesar (1986), Hershorn och Rosenbaum (1991), Hamberger och Hastings (1985, 1986), Hale, Zimostrad, Duckworth och Nicholas (1988), Flournoy och Wilson (1991), Gondolf (1988) samt Smith, Jester och Bird (1992). De tre dimensioner som identifierades var; våldets allvarlighetsgrad, våldets frekvens och våldets generalitet samt förövarens psykopatologi och eventuella personlighetsstörningar (Holtzworth-Munroe & Meehan, 2004). Utifrån dimensionerna har tre mönster av förövare utkristalliserats; *Family-only batterer*, *Dysphoric/Borderline batterer* samt *Generally Violent/Antisocial batterer*. Typologin är empiriskt underbyggd och har stöd av andra forskare på området som påvisat dess validitet (Holtzworth-Munroe & Meehan, 2004; Widiger & Mullins-Sweatt, 2004; Waltz, Babcock, Jacobson & Gottman, 2000)

3.4.1 Family-only batterer

Våldsmönstret, *Family-only*, innebär att mannen i huvudsak riktar våld mot familjemedlemmar och att våldet utövas i det egna hemmet. Vidare utövar mannen, i jämförelse med de andra kategorierna i typologin, det minst allvarliga våldet och är minst sannolik att använda sig av psykiskt samt sexuellt våld (Holtzworth-Munroe & Stuart, 1994). Dessa män tenderar att ha en låg grad av psykopatologiska drag samt personlighetsstörningar (Holtzworth-Munroe, Meehan, Herron, Rehman, Stuart, 2000). Vidare självskattar gruppen en låg grad av ilska, depression och svartsjuka. Våldet kan dock i relativt hög grad relateras till männens alkoholkonsumtion (Holtzworth-Munroe & Stuart, 1994). Uppskattningsvis hälften av de män som brukar våld mot sin partner är *Family-only batterers*. Männerna har i jämförelsevis låg grad själva upplevt våld under sin uppväxt, har förmågan att känna empati med sina våldsoffer samt är den, i jämförelse med typologins andra två kategorier, som har den mest liberala synen på kvinnor generellt samt den minst positiva inställningen till våld (Holtzworth-Munroe och Stuart, 1994).

3.4.2 Dysphoric/ Bordeline batterer

Männerna tillhörande kategorin *Dysphoric/Borderline batterer* utövar generellt fysiskt, sexuellt och psykiskt våld som karaktäriseras av att vara i form av relativt allvarlig till allvarlig karaktär. Våldet sker i huvudsak i den egna hemmiljön och riktas mot familjemedlemmar. Dessa män tenderar även att bruka våld i offentliga miljöer mot personer som inte inkluderas i förövarens familj (Holtzworth-Munroe, m.fl., 2000). Utmärkande för de män som utövar våld i enlighet med *Dysphoric/Borderline batterer* är deras psykiska problematik. De är i högre grad än de andra kategorierna drabbade av psykisk stress och diagnostiseras i högre omfattning

med borderline personlighetsstörning, schizofreni samt personlighetsstörningar vilket inbegriper personlighetsdrag så som emotionell instabilitet, svårighet i nära relationer, svartsjuka samt rädsla för att bli avvisade (Holtzworth-Munroe & Stuart, 1997). Vanligt förekommande bland dessa män är en generell känslighet, ilska, ångest, depressivitet, misstänksamhet samt en generell avsaknad av tillit till andra (Widiger & Mullins-Sweatt, 2004). Inom gruppen är det även vanligt med missbruk av alkohol och narkotika (Holtzworth-Munroe & Stuart, 1994). Uppskattningsvis tillhör en fjärdedel av de våldsutövande männen denna kategori och de har gemensamt att de, i jämförelse med andra män som utövar våld mot sin partner, har den mest konservativa synen på kvinnor generellt (Holtzworth-Munroe & Stuart, 1994).

3.4.3 Generally Violent/Antisocial batterer

Män tillhörande våldsmönstret *Generally violent/ Antisocial batterer* utövar våld som är i både mer eller minder allvarliga former och inkluderar såväl fysiskt som psykiskt och sexuell våld riktat mot i huvudsak familjemedlemmar. Männerna har generellt en historik av våldsbrott även utanför det egna hemmet och har i de flesta fall lagförts för våldsbrott samt rattfylla (Holtzworth-Munroe & Stuart, 1994). Männerna karaktäriseras av att ha missbruksproblematik samt personlighetsstörningar så som antisocial personlighet samt psykopatiska drag. Vidare har dessa män i jämförelse med de andra kategorierna inom typologin en låg tillfredsställelse över den egna livssituationen, en konservativ kvinnosyn samt uppenbara svårigheter att känna empati för sina våldsoffer. Uppskattningsvis tillhör 25 % av de män som brukar våld mot sin partner denna kategori (Holtzworth-Munroe & Stuart, 1994).

3.5 Kommentar av våldstypologier som tolkningsram vid barnintervjuer

Johnsons samt Holtzworth-Munroe och Stuarts typologier kommer i denna studie att användas för att tolka barnintervjuer. I följande avsnitt kommer inbördes likheter och skillnader, vilka hänsyn måste tas till vid analysarbetet, att presentera. Vidare problematiseras våldstypologiers lämplighet vid förståelsen av barns beskrivningar av våld.

Våldsmönstren *Intimate Terrorism, Situational Couple Violence, Violence-resistance, Mutual Violence, Family-only batterer, Dysphoric/ Bordeline batterer* samt *Generally Violent/ Antisocial batterer* är de mönster som finns beskrivna i de två typologier vilka tillsammans utgör grunden för förståelsen av barnintervjuerna i föreliggande studie. Mönstren är kategoriserade utifrån våldets karaktär, karaktäristika och psykopatologi hos våldsutövaren samt våldets konsekvenser hos de som drabbas. Inget av våldsmönstren har sin utgångspunkt i eller tar hänsyn till ett barnperspektiv, varför inte heller våldets konsekvenser för barnet närmare beskrivs i någon av typologierna. Avsaknaden av ett barnperspektiv i typologierna är genomgående för forskningsfältet och något som föreliggande studie ämnar bidra med utökad kunskap om. Det är, hävdar jag, trots avsaknaden av ett barnperspektiv möjligt att förstå barns beskrivningar av våld utifrån typologierna. Det motiveras utifrån att barnens beskrivningar högst sannolikt innehåller fragment som kan sammankopplas med åtminstone delar av de faktorer vilka typologierna utgår ifrån. Intentionen är utifrån det att påvisa vikten av att typologier avseende våldsutövande föräldrar i framtiden inbegriper ett barnperspektiv. Det kan problematiseras att typologierna har sin utgångspunkt i den kvantitativa forskningstraditionen då de i föreliggande studie ska användas för att förstå kvalitativt genererad empiri. Det kan dock motiveras utifrån att exempelvis Leone, m.fl., (2007) identifierat behovet av att kvantitativa forskningsresultat avseende våldsmönster undersöks i form av kvalitativa studier för att erhålla kunskap utifrån de våldsutsattas beskrivningar.

Leone, m.fl., (2007) menar att sådan forskning kan innebära nya möjligheter avseende utvecklandet av dels det praktiska sociala arbete, dels riktlinjer för arbetet på strukturell nivå i form av exempelvis policydokument. Typologierna har utvecklats utifrån kvantitativa studier som inkluderat såväl uppgifter om männens psykopatologi som konsumtion av alkohol. Att det inte specifikt behandlas i barnintervjuerna men utgör en central del av typologiernas våldsmönster kan problematiseras. Genomgående i föreliggande studie måste, med anledning av det, de tolkningar som görs av barnens beskrivningar förstås med utgångspunkt i de våldsmönster som beskrivs inom typologierna.

Johnsons och Holtzworth-Munroe och Stuarts typologier baseras delvis på olika fundament och fokuserar till viss del på olika aspekter avseende våld och våldsutövare. Att de trots det går att identifiera likheter mellan de olika mönstren talar för att typologierna snarare kompletterar än falsifierar varandras teori. Utmärkande gemensamma drag har identifierats mellan Johnsons (2008) våldsmönster *Intimate Terrorism* samt Holtzworth-Munroe och Stuarts (1994) våldsmönster *Dysphoric/ Bordeline batterer* och *Generally Violent/ Antisocial batterer*. Inom dessa mönster utövas våldet generellt i kombinationer av både fysiskt, sexuellt och psykiskt våld samt tenderar att vara i form av relativt allvarlig till allvarlig karaktär. Inom typologierna beskrivs dessa mönster vara de som leder till de allvarligaste och mest omfattande skadorna hos våldsutövarens offer. Utmärkande för dessa våldsutövare är deras psykopatologiska problematik vilken inbegriper såväl psykisk sjukdom, personlighetsstörningar, dysfunktionella personlighetsdrag samt svårighet i relationer till andra. Inom dessa mönster finns vissa olikheter beskrivna, så som att förövare i enlighet med *Dysphoric/ Bordeline batterer* tendera att bruka våld även i det offentliga rummet, att förövare i enlighet med *Generally Violent/ Antisocial batterer* ofta har missbruksproblematik samt att *Intimate Terrorism* i huvudsak utövar våld för ett erhålla kontroll. Bedömningen görs att likheterna i generella drag överväger skillnaderna, där skillnaderna snarare kan förstås som faktorer som förövarna eventuellt har gemensamt.

Tydliga inbördes likheter har även identifierats mellan *Situational Couple Violence* och *Family-only batterer*. Gemensamt för dessa våldsmönster är att våldet i huvudsak uppstår i det egna hemmet och riktas mot familjemedlemmar. Våldets karaktär är generellt i mindre allvarliga former och sker vanligtvis i form av en typ av våld, dock förekommer mer allvarliga former samt flera olika uttryckssätt av våldet. De som utövar våld i enlighet med dessa våldsmönster tenderar i jämförelse med de tidigare nämnda våldsmönstren att i lägre grad lida av psykopatologisk problematik, psykiska sjukdomar och personlighetsdrag som anses ha ett direkt samband med våldets uppkomst. Snarare talar mycket för att bristande impuls kontroll, avsaknad av konfliktlösningstrategier och ett alkoholmissbruk bidrar till att våldet uppstår. Förövare i enlighet med *Situational Couple Violence* och *Family-only batterer* tycks ha en relativt negativ syn på våld samt innehar emotionella förutsättningar att kunna relatera till sina offers utsatthet. Johnsons våldsmönster *Violence Resistance* och *Mutual Violence* saknar motsvarigheter inom Holtzworth-Munroe och Stuarts typologi. Dessa mönsters specifika karaktär som inbegriper kvinnans motstånd till *Intimate Terrorism* samt relationen där båda parter utövar våld i samma omfattning anses inte vara aktuella förståelsen av barnintervjuerna. Dessa mönster kommer därmed inte närmare diskuteras i föreliggande studie.

Vid en sammanställning av de olika mönster som inbegrips i typologierna görs bedömningen att några av dem har tydliga likheter med varandra. Likheterna ämnar att, vid genomläsning av barnintervjuerna, utgöra grunden för den tematisering vilken kommer att vara behjälplig i förståelsen av barnens beskrivningar av våld. Intentionen är att, utifrån barnens beskrivningar,

söka likheter och skillnader som kan förstås utifrån typologiernas tematisering. På så sätt kommer barnens beskrivningar utgöra ett barnperspektiv vilket kan sammanlänkas med de olika mönster av våld som återfinnes i typologierna. Carolina Överlien (2013) har analyserat barnintervjuer utifrån ett specifikt våldsmönster inom en våldstypologi och på så sätt påvisat det alternativa tillvägagångssättets möjligheter. Genom att applicera det nya synsättet på våld i nära relationer når Överlien ett alternativ svar på i vilken mån barn påverkas av våld samt lyckas urskilja beståndsdelar i våldet vilka visar sig påverka barnens upplevelser. Det kan dock problematiseras att endast ett mönster inom typologin samt att endast en typologi används i förståelsen av barnens beskrivningar. Studien bidrar trots det till att betona vikten av att identifiera olikheter såväl som likheter i barns beskrivningar av våld samt särskiljandet av olika former av våld satt i relation till barns upplevelser.

Forskning avseende våldstypologier har i huvudsak skett i länder utanför Sverige. Den population som undersökts och de kontextuella förhållanden i vilka våldsutövandet studerats måste förstås utifrån att det skett i ett annat samhälle än det svenska. Det kan vidare härledas till mer övergripande strukturella faktorer så som befolkningens grad av jämställdhet, synsättet på våld i nära relationer samt terminologi och begreppsvärlden kring våld. Frågan huruvida våldstypologierna är applicerbara på en svensk kontext för att förstå svenska barns terminologi är därmed befogad. Det är möjligt att rent hypotetiskt spekulera i att en svensk våldstypologis våldsmönster eventuellt skulle påvisa andra mönster. Utifrån forskningsfältet finns inga andra möjligheter än att använda sig av befintliga typologier. Det bör dock betonas att det i framtiden vore önskvärt att studera och utveckla våldstypologier utifrån en svensk kontext.

3.5.1 Tabell över likheter och olikheter inom typologiernas våldsmönster

	Våldets karaktäristika	Våldsutövarens karaktäristika
Holtzworth-Munroe och Stuart (1994)		
<i>Family-only batterer</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Våldet sker i hemmiljö ▪ Våldet riktas mot familj ▪ Mindre allvarliga former av våld ▪ Låg sannolikhet för flera former av våld parallellt 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Låg grad psykopatologi ▪ Låg grad personlighetsstörningar ▪ Alkoholkonsumtion i hög grad relaterad till våldet
<i>Dysphoric-borderline batterer</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Flera former av våld i olika kombinationer parallellt ▪ Relativt allvarliga samt allvarliga former av våld ▪ Våld sker i både hemmiljö och offentligt ▪ Våld riktas mot familj samt utomstående 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hög grad psykopatologi, vanligt förekommande med borderline personlighetsstörning, schizofreni samt personlighetsstörningar ▪ Hög grad psykisk stress, svartsjuka samt rädsla för att bli avvisad ▪ Alkoholkonsumtion samt droganvändande i hög grad relaterad till våldet
<i>Generally violent-antisocialt batterer</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Flera former av våld i olika kombinationer parallellt ▪ Relativt allvarliga samt allvarliga former av våld ▪ Våld sker i hemmiljö och offentligt 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hög grad personlighetsstörningar, vanligt förekommande anti-social personlighetsstörning samt psykopatologi. ▪ Alkoholkonsumtion i hög grad relaterad till våldet
Johnson (1995)		
<i>Intimate terrorism</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Män som våldsutövare ▪ Hög grad av kontroll/makt ▪ Flera former av våld i olika kombinationer parallellt ▪ Allvarliga former av våld ▪ Hög sannolikhet för eskalerande över tid av våldet ▪ Hög kontinuitet i våldet 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hög grad psykopatologi ▪ Hög grad impulsivitet ▪ Hög acceptansnivå av våld
<i>Situational couple violence</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Män och kvinnor som våldsutövare ▪ Våld som konsekvens vid relationella konflikter ▪ Mindre allvarliga samt allvarliga former av våld ▪ Sker mer eller mindre kontinuerligt 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bristfälliga kommunikativa färdigheter samt konfliktlösningstrategier ▪ Hög grad ilska samt impulsivitet ▪ Alkoholkonsumtion relaterad till våld

4. METODOLOGISKA UTGÅNGSPUNKTER, FORSKNINGSDSIGN OCH FORSKNINGSTRATEGI

Syftet med studien är att identifiera och undersöka olikheter och likheter i barns beskrivningar av det våld pappa utövat mot mamma. Studien har sin utgångspunkt i en kvalitativ ansats som är väl lämpad då en djupare förståelse av ett socialt fenomen eftersträvas. Den kvalitativa forskningsstrategin utgår från individens subjektiva uppfattning och tolkning av den sociala verklighet i vilken hon befinner sig (Bryman, 2012). Barnens beskrivningar är hämtade ur tio intervjuer gjorda med barn som upplevt våld i hemmet och, tillsammans med sin mamma, flyttat till Kvinnohus. Kvalitativ forskning är nära förknippad med intervjuer, vilket är en flexibel och följsam metod som gör det möjligt att nå individens subjektiva upplevelser (Bryman, 2012). Som utgångspunkt vid förståelsen av de likheter och olikheter som identifieras kommer två typologier, vilka identifierats i forskning avseende våld i nära relationer, att användas. Analys av empirisk data har inspirerats av ett hermeneutiskt angreppssätt utifrån intentionen att genom att tolka barnintervjuerna erhålla kunskap om barnens upplevelser (Ödman, 2007). Studien har sin utgångspunkt i ett abduktivt tillvägagångssätt, vilket kan sammanfattas som en kombination av deduktiv och induktiv slutledning. Ett abduktivt förhållningssätt innebär en ständig rörelse mellan teori och empiri, vilket i bästa fall bidrar till kunskapsutvecklingen (Bryman, 2012). För att besvara studies syfte, att identifiera och undersöka barns beskrivningar av våld, används en kvalitativ abduktiv ansats där det empiriska materialet tolkas med inspiration från hermeneutiken.

4.1 Litteratursökning

Anskaffning och studerande av litteratur inom ämnesområdet har, den tidskrävande processen till trots, genomgående prioriterats i enlighet med Watt Booleans (2007) rekommendationer. Syftet var att överblicka ämnesområdet för att studien i möjligaste mån skulle utgå ifrån aktuellt kunskapsläge. Litteratursökningen genomfördes dels i form av en databassökning, dels i form av en manuell sökning vilka utgör grunden för forskningsöversikten. Litteratursökningen skedde den 14 april 2014 samt den 17 juni 2014 vid Örebro Universitets biblioteks hemsida genom databaserna: ”*Social service abstract*”, ”*Swepub*” samt ”*Summon*” under ämnesguiden ”*Socialt arbete*”. Sökorden, vilka har sin utgångspunkt i studien syfte, var: *Typology of batterers*, *Domestic violence*, *Typology of domestic violence* samt *Children*. Sökorden kombinerades i olika konstellationer samt eftersöktes på både svenska och engelska. Sökningarna genererade sammantaget 166 träffar, vilka måste förstås utifrån det faktum att flera av studierna återkom vid upprepade tillfällen. Den manuella eftersökningen bestod i att studier identifierades via exempelvis eftersökning i andra forskares referenslistor. Anskaffningsförfarandet överensstämmer väl med Forsberg och Wengströms (2003) beskrivning av hur en litteratursökning ska genomföras. Majoriteten av de identifierade studierna är internationellt publicerade med upphovsmän som verkar i länder utanför Sverige. Studierna är inhämtade från de vetenskapliga områdena socialt arbete, kriminologi samt sociologi.

Samtliga inkluderade studier i forskningsöversikten vilka identifierats via databassökning har genomgått ”peer review”, vilket kan anses säkra dess kvalitet. Vidare användes inkluderings- samt exkluderingskriterier vid urvalsförfarandet av forskning i strävan efter en ökad kvalitet. Vid genomläsning av samtliga identifierade studier fungerade dessa kriterier vägledande i

urvalsprocessen. Inkluderingskriterium var att studien i sin helhet berörde typologier av förövare av våld i nära relationer och/eller barns våldsupplevelser och/eller våld i nära relationer i anknytning till barns våldsupplevelser. Studier exkluderades vilka berörde ovanstående teman men i huvudsak handlade om exempelvis våld generellt, kvinnors upplevelser av våld, behandlingsmetoder vid våld i nära relationer samt socialarbetares möte med våld i nära relationer. Vikten av att kvalitetsgranska de utvalda studierna understryks av Forsberg och Wenström (2003). Litteratursökningen gjordes utan intentionen att vara könsdiskriminerande varför sökordet ”våld i nära relationer”/”domestic violence” användes. Sökningen genererade dock uteslutande studier som beskriver mäns våldsutövande, där kvinnor och barn beskrivs som våldsoffer.

4.1.1 Urvalsprocess typologier som tolkningsram för barnintervjuer

Urvalsprocessen avseende vilka typologier som var bäst lämpade att utgöra tolkningsram i förståelsen av barnintervjuer skedde utifrån specifika inkluderings- och exkluderingskriterier. Samtliga typologier som var avgränsade till att endast beröra exempelvis våldets allvarlighetsgrad eller karaktäristika hos mannen exkluderades. De typologier som inkluderade såväl mannens karaktäristika, hans generella beteende samt våldet karaktär inkluderades i urvalet. Slutligen valde de två typologier som vid flest tillfällen omnämnts av andra författare samt publicerats vid flest tillfällen utifrån se sökord som genererat forskningsöversikten. Utifrån urvalet är de utvalda typologierna de som anses vara bäst lämpade för att utgöra underlag för en kvalitativ analys av barnintervjuer.

4.2 Redogörelse avseende framställande av empiriskt underlag

Utifrån att föreliggande studie använder befintlig empirisk data kommer nedan en redovisning ske av hur ursprungsförfarandet vad det gäller insamling av empiri samt urval av respondenter genomförts. Att redovisa en annan forskares metodologiska tillvägagångssätt motiveras utifrån vikten att läsaren av föreliggande studie har tillgång till tillvägagångssättet vilket genererat empirin. Data samlades in under arbetet med avhandlingen, ”*Negotiating normality and deviation – father’s violence against mother from children’s perspectives*” (Cater, 2004).

4.2.1 Intervjudesign

Intervjuerna utformades ursprungligen utifrån intentionen att nå en ökad förståelse för hur barn förstår och tolkar sin pappa och hans eventuella våldshandlingar mot mamma satt i relation till barnets generella förståelse av pappor och våld (Cater, 2004). I enlighet med syftet, att identifiera barns upplevelser och tolkningar, intervjuades barn utifrån öppna frågor med en låg grad av standardisering samt en låg grad av struktur. På så sätt fick barnen berätta fritt, vilket reducerade risken att berättandet styrdes av frågorna. Det skapade vidare förutsättningar att barnet själv, utifrån intervjuens tema, avgjorde i vilken mån och på vilket sätt de berättade om sina upplevelser (Cater, 2004). Tillvägagångssättet överensstämmer med det Kvale (1997) skriver om kvalitativ intervju med fokus på förståelse för individens livsvärld. Intervjuerna utgick ifrån tre teman, ”Pappa”, ”Pappor” och ”Våld” vilka barnen initialt fick berätta fritt om. Det följdes upp med frågor till barnet som utformades utifrån barnets terminologi (Cater, 2004). Strategin motiverades utifrån risken att påverka barnet i dess svar. Den flexibla utformningen av intervjuguiden innehöll vissa bestämda moment, exempelvis en introduktion där barnet fick berätta om sin familj, tre teman vilka utgjorde intervjus huvudfokus samt avslutades med att barnen fick berätta om ett positivt minne som de delat med familjen. Innan intervjun avslutades fick barnet möjlighet att komplettera sina uppgifter samt redogör för hur de upplevt sitt deltagande (Cater, 2004). Genomförandet överensstämmer med vad Dalen

(2007) skriver är viktigt vid intervjuer, att samtalet långsamt ska inriktas mot dess huvudfokus och avslutas med återigen mer allmänna frågor. Intervjuerna spelades in för att sedan transkriberas (Cater, 2014).

4.2.2 Urval av respondenter

Respondenterna i studien är barn som har gemensamt att de på grund av pappas våld mot mamma tvingats lämna sitt hem tillsammans med mamma för att bo på Kvinnohus. Barnen rekryterades från fyra Kvinnohus i Sverige. Inkluderingskriterier för deltagande i studien var att barnet ska ha varit exponerat för våld utövat av pappan mot mamman, barnet inte uppvisar tecken på psykisk ohälsa vilket ett deltagande skulle kunna försämra ytterligare, barnet har erfarenheter av att interagera samt samtala med vuxna, barnet har förmåga att reflektera kring egna samt andras tankar samt att barnet är familjeorienterat (Cater, 2004). Åldersspannet avgränsades till att exkludera barn yngre än åtta år samt barn äldre än tretton år. Avgränsningen avseende ålder motiveras med att barn under åtta år generellt inte uppnått den kognitiva mognad samt de kommunikativa färdigheter som krävdes för deltagande. Den övre åldersgränsen var utifrån intentionen att exkludera tonåringar då de generellt är mindre familjeorienterade (Cater, 2004). Rekrytering av respondenter skedde genom att forskaren kontaktade personal på Kvinnohus och instruerade dem i att identifiera respondenterna och erbjuda möjligheten att delta i studien. Personal informerade de mammor som hade barn som uppfyllde samtliga kriterier. Vid visat intresse för deltagande erhöll de mer ingående information om studien av dess upphovsman. Om intresset efter det kvarstod gjordes en bedömning huruvida barnet hade förmåga att delta samt uppfyllde de krav som ställdes för att inkluderas i urvalet (Cater, 2014).

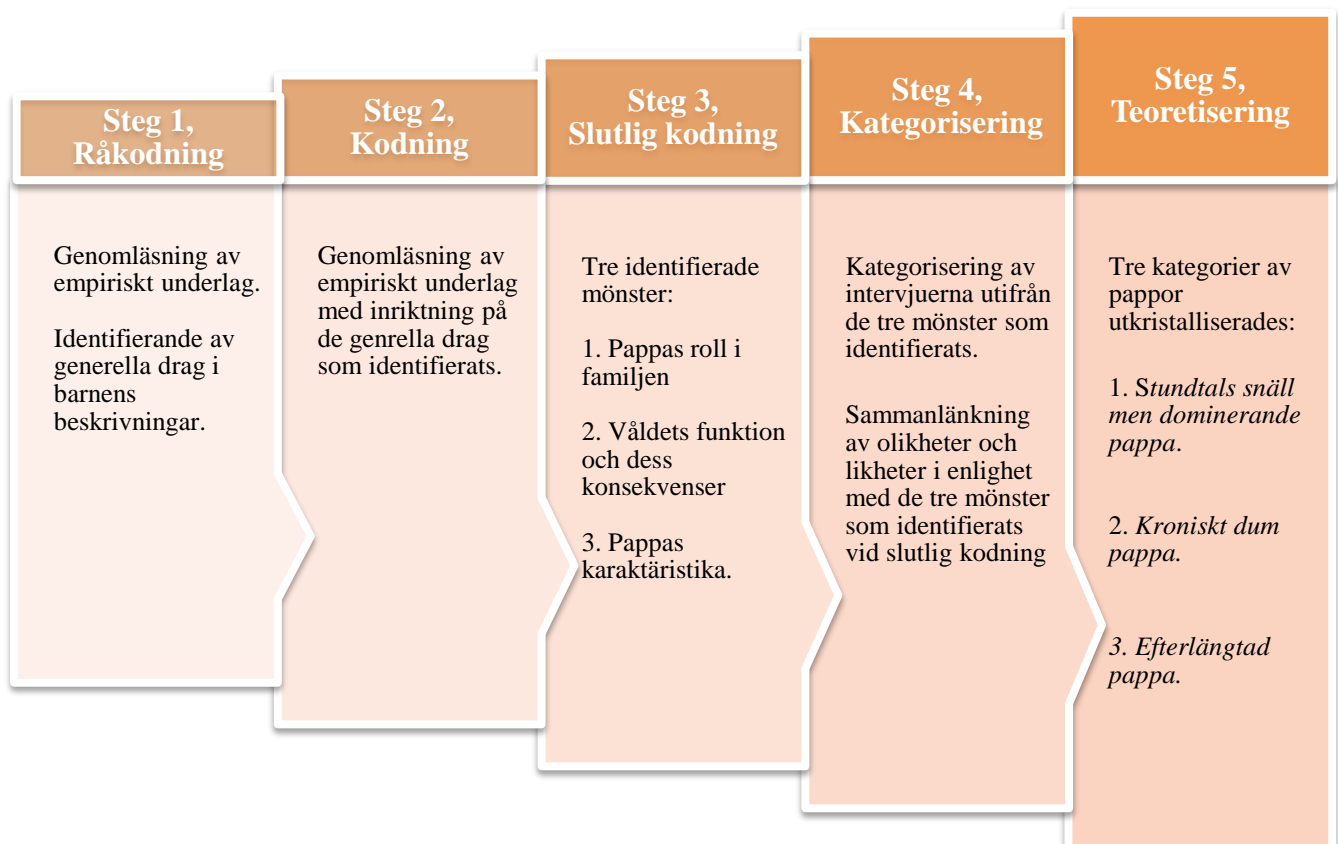
4.3 Analys och redovisning av resultat i föreliggande studie

Studiens syfte var att identifiera likheter och olikheter i barnens beskrivningar om våld. De transkriberade barnintervjuerna genomlästes vid flertalet tillfällen, vilket överensstämmer med rekommendationer från exempelvis Dalen (2007) samt Watt Boolsen (2007). Vid genomläsning av de tio barnintervjuerna identifieras tre specifika områden vilka samtliga barns beskrivningar berörde, om än i olika omfattning och detaljrikedom. Områdena kategoriserades enligt rubriksättningen: ”pappas roll i familjen”, ”våldets funktion och dess konsekvenser” samt ”pappas karaktäristika”. Enligt Watt Boolsen (2007) utgör kodningen av data, i likhet med vad som ovanstående beskrivits, att sammanhörande textdelar kopplas samman. Beskrivningar valdes ut vilka exemplifierar det specifika mönstret inom kategorin. Efter det att barnens beskrivningar delats upp i enlighet med de återkommande mönster som identifierats har en komprimering av underlaget gjorts för läsvänlighetens skull. Hänsyn har dock tagits till det Nylén (2005) skriver om vikten av att bevara detaljrikedomen i det empiriska underlaget, vilket gör det möjligt för läsaren att själv förhålla sig till empirin. Det blir i synnerhet viktigt då föreliggande studie endast haft en författare vilket kan påverka tillförliten i studiens resultat.

Då barnintervjuerna komprimerats till att utgöra tre huvudsakliga teman skedde en ny genomläsning av materialet. En kategorisering, med utgångspunkt i barnens beskrivningar, gjordes där de likheter och olikheter som identifierades utgjorde grunden för inledningen. Barnens beskrivningar, relaterade till de specifika teman som tidigare identifierats, åtskilde dem och resulterade i tre kategorier. Dessa var: *Stundtals snäll men dominerande pappa*, *Kroniskt dum pappa* samt *Efterlängtd pappa*. Förfarandet kan liknas med det Watt Boolsen (2007) beskriver som en klassificering, det vill säga att materialet delas upp i mindre

beståndsdelar. Studiens syfte var att identifiera likheter och olikheter i barnens beskrivningar, vilket utgör grunden för kategoriseringen. I strävan att nå en djupare förståelse för dessa likheter och olikheter identifierades behovet av ett ytterligare kapitel i studien. Kapitlet kan delvis anses vara okonventionellt, då det inbegriper en sammanlänkning av dagens forskningsläge samt teoretiska utgångspunkter med studiens resultat. Kavle (1997) skriver att en tematisering av empirin ska ske med utgångspunkt i studien syfte, vilket på så sätt kan operationaliseras. Genom att jämföra de olika kategorierna med varandra satt i relation till forskning och teori kunde på så sätt barnens beskrivningar förstås på ett djupare plan. Analys av data har inspirerats av ett hermeneutiskt angreppssätt då det i enlighet med Öhman (2007) skapar förutsättningar för erhållandet av en djupare förståelse genom att tolka materialet. Analysprocessen, att tematisera och kategorisera materialet, innebär att kunskap genereras genom att materialet tolkas och delges mening. Ödman (2007) betonar vikten av att tolkningar av materialet sker på ett godtagbart sätt vilket kan härledas till textens innehåll och är tydligt för läsaren. Ett sätt på vilket analysarbetet kan tydliggöras är exempelvis i form av en tabell som nedan följer. Ödman (2007) menar vidare att förförståelse påverkar hur vi tolkar vår omvärld. På så sätt kan exempelvis genomläsning av aktuellt forskningsfält anses påverka tolkningar av det empiriska materialet. Att föreliggande studies resultat sedan, i ett eget kapitel, förstås i relation till aktuellt forskningsläge och teoretiskt ramverk innebär vidare att ny kunskap erhålls genom att de empiriskt genererade kategorierna relateras till ett större vetenskapligt sammanhang.

4.3.1 Modell över kodning av empiri

4.4 Validitet och reliabilitet

Begreppen validitet och reliabilitet är tätt förknippade med den kvantitativa forskningsstrategin. Det är omstritt bland forskare i vilken mån de är tillämpbara vid kvalitativa studier (Kvale, 2009). Alternativa begrepp som framhålls vara bättre lämpade vid fastställandet av kvalitativ forsknings trovärdighet och äkthet är: pålitlighet, tillförlitlighet, överförbarhet och konfirmerbarhet (Bryman, 2012). I följande avsnitt kommer de begreppen användas för att diskutera studiens vetenskapliga kvalitéer och brister.

Hantering av empiri samt redovisning av studiens metodologiska process påverkar studiens överförbarhet i kvalitativ forskning. Det är i synnerhet ett fylligt och tätt material som skapar förutsättningar för läsaren att avgöra huruvida studien resultat kan appliceras i en annan social miljö eller kontext (Silverman, 2006; Bryman, 2012). I likhet med kvalitativ forskning generellt studeras i föreliggande studie en begränsad grupp inom en specifik miljö. Genomgående i analysarbete och presentation av data har intentionen varit att barnens beskrivningar så långt som möjligt ska presenteras utifrån deras terminologi samt utifrån en kontext utifrån vilken beskrivningen ges den mening som författaren tolkat att barnen avsett. Det har skett utifrån en strävan att synliggöra barnens perspektiv för att så långt som möjligt förmedla deras upplevelser. Trots det att data genomgående hanterats utifrån intentionen att föreliggande studies resultat ska erhålla en hög grad av överförbarhet bör betonas att syftet med studien inte varit att nå kunskap som kan generaliseras på en större grupp än den specifikt studerade. I förståelsen kring huruvida föreliggande studies resultat kan appliceras i en annan miljö bör ett antal specifika egenskaper hos den studerade gruppen påtalas. De barn som intervjuats lever under specifika förutsättningar, de har bevittnat våld mellan föräldrarna, de har en mamma som valt att lämna pappa samt de lever på Kvinnohus. På så sätt skiljer sig de intervjuade barnen från andra barn som upplever våld under andra förutsättningar. Inte heller de intervjuade barnen kan antas utgöra en homogen grupp, med anledning av exempelvis mer övergripande skillnader så som etnicitet, könstillhörighet samt ålder.

Vad som vidare kan tänkas påverka studiens överförbarhet är rekryterandet av urvalsgruppen. Studiens respondenter, barn som bevittnat våld i det egna hemmet, är en redan utsatt grupp. Gruppen är dels svåråtkomlig, vilket är en av anledningarna till att gruppen än idag är relativt outforskad, dels en grupp som måste hanteras med stor försiktighet för att inte ytterligare öka deras utsatthet. Urvalsförfarandet, vid inhämtade av data, utformades i likhet med ovanstående motivering med hänsyn till gruppens särskilt utsatta position. Hänsyn och kreativitet präglades urvalsprocessen vilket möjliggjorde att kontakt etablerades och intervjuer slutligen kunde genomföras. Dalen (2007) skriver att urval vid studier av utsatta gruppen delvis förutsätter att traditionella urvalskrav frånges vid försök att nå gruppen med innovativa metoder. Utifrån det kan antas att urvalsförfarandet påverkade studiens överförbarhet i negativ mening samtidigt som ett mer konservativt förhållningssätt eventuellt inneburit att intervjuerna inte kunnat genomföras. På så sätt tydliggörs återigen den studerade gruppens specifika situation, vilket talar för att överförbarhet inom en annan miljö eller kontext kan tänkas vara låg. För att uppnå en högre grad av överförbarhet skulle det vara önskvärt att kombinera de befintliga barnintervjuerna med exempelvis kvantitativa enkäter, m.a.o. triangulering.

En detaljerad redovisning av studiens metodologiska ställningstaganden och val har genomgående prioriterats med hänsyn till studiens pålitlighet. Exempelvis har metodologiska ställningstagande avseende dels framställande av befintligt empiriskt material, dels

föreliggande studies tillvägagångssätt ingående presenterats i studiens metodavsnitt. Ett annat exempel på försök att öka studiens transparens och läsvänlighet är de tabeller som ämnar konkretisera studiens analytiska process, typologiernas olika våldsmönster samt våldstypologiernas generering av pappatypologier. Ett objektivt och kritiskt förhållningssätt är förknippat med reliabilitet (Silverman, 2006), m.a.o. pålitlighet (Bryman, 2012). Att föreliggande studie endast haft en författare kan anses påverka möjligheten till ett objektivt och kritiskt synsätt vilket indirekt påverkar studiens kvalitet i negativ mening. Utifrån det har redovisning och förtydliganden vid ställningstaganden varit motiverade att delges i studien. Genom att delge läsaren samtliga överväganden har ett kritiskt förhållningssätt till det egna arbetet varit en viktig förutsättning, vilket i sig kan tänkas öka studien pålitlighet. Studiens konfirmerbarhet är vidare förknippad med dess objektivitet och inbegriper att studien, så långt som möjligt, är genomförd och författad utifrån intentionen att det empiriska materialet behandlats utifrån en opartiskhet samt utan att tolkningar av materialet kan härledas till forskarens subjektiva antaganden (Bryman, 2012). Strävan efter objektivitet är i synnerhet viktig i studier likt föreliggande, där förförståelse och tolkningar av författaren är en del i forskningsprocessen.

Föreliggande studie kan kritiserars utifrån det faktum att det empiriska underlag, vilket genererat studiens slutsatser, är i form av redan befintlig data. Att använda andra forskares data kan leda till risk för omtolkning, tillskrivningar samt en svårighet att till fullo nå insyn och förståelse för materialet. Andra felkällor kan exempelvis vara förväntanseffekter vid hantering av data, etiska komplikationer samt att barnintervjuer tolkas utifrån en vuxens logik. Med andra ord skulle det kunna påverka studiens tillförlitlighet. Watt Boolsen (2007) framhåller vikten av att forskaren känner till de förutsättningar och omständigheter som präglar intervjun, vilket kan försvåras i studier likt föreliggande samt påverkas dess tillförlitlighet. I likhet med vad som tidigare diskuteras under detta kapitel kan en komplikation anses vara att intervjuerna hanteras i form av ett redan transkriberat material, intervjuerna har inte funnits tillgänglig för avlyssning. Bryman (2012) framhåller att en av fördelar med att transkribera det empiriska materialet är möjligheten att återanvända materialet. En nackdel, som skulle kunna försvåra förståelsen av barnintervjuerna, är att språkliga nyanser samt andra kommunikativa faktorer inte kan utläsas i ett nedskrivet material. En fördel, vid analys av data, har varit att intervjuaren till det befintliga materialet varit handledare till föreliggande studie. De fåtal språkliga oklarheter som uppstått i förståelsen av barnens utsagor samt hur de ska tolkas har hanterats genom diskussion med intervjuaren. Vidare finns det empiriska underlagets framställandeprocess och ställningstaganden noggrant beskrivna i Caters (2004) metodologiska redovisning. På så sätt möjliggörs en transparens av materialet samt en indirekt möjlighet att nå förståelse för det. Trots att intentionen varit att eliminera felkällor är det ofrånkomligt att eventuella feltolkningar, kontextuella missförstånd och/eller syftningsfel påverkar studiens resultat. Bedömningen görs att intervjuerna innehåller sådan information och är av sådan karaktär som föreliggande studie är i behov av för att kunna besvara studiens syfte. Tillgången till det empiriska materialet bör övervägande betraktas som en möjlighet att uppnå ett resultat som annars inte varit möjligt. Det motiveras med hänsyn till föreliggande studies författares kompetens samt förutsättningar avseende exempelvis ekonomiska kostnader, forskningsetik och tid.

4.5 Forskningsetiska överväganden

Forskning bedrivs utifrån intentionen att nå kunskap som driver den samhälleliga utvecklingen framåt. Kravet finns dock att det inte får ske på bekostnad av individers rätt att

skyddas från skada, kränkningar samt otillbörlig insyn i individens livssfär. Som vägledning i forskningsprocessen finns fyra etiska principer vilka forskning ska bedrivas i enlighet med; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2013). I föreliggande studie har ett befintligt empiriskt material använts vilket prövats och godkänts av det etiska rådet. Genomgående i följande avsnitt kommer forskningsetiska överväganden relaterade till det befintliga materialet sättas i relation till föreliggande studies etiska överväganden och ställningstaganden.

I enlighet med samtyckeskravet informerades mamma och barn, innan deltagande i studien, om studien syfte, vilken roll barnets beskrivningar ämnade få samt att deltagande var frivilligt och att samtycke när som helst kunde återkallas. Samtliga mammor och barn godkände dessa premisser (Cater, 2004). Det lämnade samtycket innebär möjligheten att återanvända materialet i likhet med vad som sker i föreliggande studie. Vad som dock kan problematiseras är giltigheten över tid i ett lämnat samtycke samt barns förmåga att fatta beslut med sådan framförhållning. Det är idag mellan elva till tretton år sedan barnen samtyckte till deltagande, barnen är idag unga vuxna. Trots det att kvalitén i intervjuerna inte anses påverkad av den tid som gått så är det nödvändigt att reflektera kring vad ett lämnat samtycke egentligen inbegriper samt vilka eventuella konsekvenser återanvändandet samt publicering av materialet skulle kunna få för barnets nuvarande livssituation. Det är därmed av stor betydelse att barnen, även fortsatt, behandlas med respekt för sin personliga integritet samt att uppgifterna hanteras på ett sådant sätt att deras tidigare livssituation inte kan härledas till dem och på så sätt påverka deras nuvarande livssituation. Hanteringen av data kan relateras till konfidentialitetskravet, vilket inbegriper forskarens skyldighet att skydda intervjupersonen från fara. Genom att förvara samt hantera empirin utifrån ett förhållningssätt som garanterar att barnens identiteter inte röjs samt att ingen utomstående har tillgång till materialet tillgodoses det etiska kravet. Vidare är samtliga uppgifter som på något sätt skulle kunna härledas till och innebära ett identifierande av respondenten undanröjda (Vetenskapsrådet, 2013). Samtliga detaljer som vid genomläsning av empirin antogs kunna härledas till specifika egenskaper samt förutsättningar hos barnet eller information om barnets familjebild och bostadsområde har därför exkluderats. Vid övervägandet av återanvändning av befintlig data bör hänsyn även tas till de positiva fördelar det kan komma att innebära. Exempelvis är materialet granskat och godkänt av etiska rådet samt att intervjuerna är genomförda, vilket i sig är en tidskrävande och ett etiskt känsligt ingrepp i barnets liv. Något annat som talar för återanvändande av det befintliga materialet är att föreliggande material är unikt i sitt slag och att användandet ämnar bidra till utvecklandet av forskningsfältet, vilket indirekt kan leda till förbättrade förutsättningar för barn som idag bevittnar våld mellan föräldrarna. Ovanstående etiska reflektion innebär indirekt att individskyddskravet och forskningskraven tar hänsyn till och så långt så möjligt ämnar garantera barnens säkerhet och ämnar bidra till utvecklande av forskningsfältet.

Vid det ursprungliga förfarandet informerades om att barnets beskrivningar endast ämnades användas i forskningssyfte, i enlighet med nyttjandekravet, samt att barnets identitet inte skulle röjas. Idag innebär samtyckeskravet särskilda krav då forskning bedrivs med barn. Enligt 17 § och 18 § Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor ska både barn och barnets vårdnadshavare samtycka till barnets deltagande om barnet är under 15 år. Då intervjuerna genomfördes var bestämmelserna inte desamma, vilket möjliggjorde att barnens pappor inte behövde tillfrågas om barnets deltagande. Lagstiftarens krav på att båda vårdnadshavarna ska informeras innebär att en liknande studie idag högst sannolikt inte skulle vara motiverad utifrån den risk det skulle kunna innebära för barnet och barnets mamma. På så sätt kan lagstiftarens krav och föräldrars rätt till insyn i sitt barns liv anses utgöra ett hinder

i utvecklandet av forskningsfältet avseende barn som bevittnat våld samt indirekt samhällets möjlighet att hjälpa en redan utsatt grupp.

Föreliggande studies analys av empiri har inspirerats av hermeneutiken, vilken inbegriper att en tolkandes ansats tillämpats. Det bör problematiseras att en vuxen läser barns beskrivningar av våld för att sedan tolka beskrivningarna, utifrån ett vuxet perspektiv. Trots det att studien ger anspråk på att vara barnorienterad kan det ifrågasättas i vilken mån en vuxen person kan nå förståelse för ett barns terminologi och beskrivningar utan att det påverkas av den vuxnes förförståelse och förståelsevärld. Utifrån det kan mer långsiktigt problematiseras i vilken mån ett barns perspektiv på barns upplevelser av våld egentligen är möjligt att erhålla. Trots det att det måste antas finnas en diskrepans mellan hur en vuxen förstår barns beskrivningar och hur barnet själv förstår det som berättas kan frågan ställas vad alternativet är. Trots de etiska komplikationer det innebär att vuxna utger sig för att inta ett barns perspektiv måste det anses än mer oetiskt att inte bedriva forskning som tillvaratar barns röster och är barnorienterad.

Kärnan i kvalitativ forskning är att nå kunskap om individers specifika livsvärld utifrån deras individuella beskrivningar. I föreliggande studie utgör tio barnintervjuer det empiriska underlag vilket ämnas förstås. Genomgående i studien betonas vikten av att inte betrakta våldsutövande män eller våldsdrabbade kvinnor och barn som homogena grupper. Istället understryks att det inom dessa grupper finns avsevärda skillnader som får en avgörande betydelse avseende exempelvis våldets uppkomst, våldets konsekvenser samt behovet av behandlingsinterventioner för dels våldsutövare, dels våldsdrabbade. Trots det presenteras det empiriska materialet i form av tre kategorier vilka inbegriper en uppdelning av barnen där de uppges ha mer eller mindre gemensamma närmare. Det kan anses etiskt problematiskt att kategorisera individers upplevelser och på så sätt ge anspråk på att de, inom kategorierna, delar samma upplevelser. Intentionen med den kategorisering som sker är inte att kategorierna på något sätt utgör statistiska mönster utan snarare att påvisa de skillnader och likheter som återfunnits inom gruppen. Genom att påvisa att tre utmärkande mönster identifierats vid tio barnintervjuer påvisas snarare vikten av att se till olikheterna (men även likheterna) inom gruppen våldsutsatta barn. Att kategorisera empirin innebär även ett underlättande vid försök till förståelse av barnens upplevelser i anknytning till befintligt kunskapsläge. I det praktiska sociala arbetet kan vidare en kategorisering av våldsutsatta barn som påvisar konkreta skillnader och likheter inom gruppen vara behjälplig vid exempelvis riskbedömningar. Det bör återigen betonas att kategoriseringen inte får innebära att det enskilda våldsutsatta barnet tas ifrån sin individuella upplevelse. I likhet med allt socialt arbete krävs en helhetsbedömning av barnens situation där en kategorisering kan fungera vägledande men aldrig får ha en avgörande betydelse.

5. RESULTAT OCH ANALYS

I förståelsen av nedanstående resultatredovisning och analys förutsätts en förkunskap avseende de intervjuade barnens specifika situation. Samtliga intervjuade barn har, tillsammans med sin mamma, flytt det egna hemmet på grund av pappas våldsutövande. De kvinnor som söker hjälp utanför det personliga nätverket har generellt upplevt mer frekvent och allvarligt våld i jämförelse med andra våldsutsatta kvinnor (Leone, m.fl., 2007). De intervjuade barnen har på så sätt gemensamt att deras mammor aktivt valt att lämnat relationen till den våldsutövande mannen. Barnen har vidare gemensamt att de bevittnat våld som utövats av pappan mot mamman, ett inkluderingskriterium för deltagande i studien. Vidare är en viktig förkunskap att de män som misshandlar sin partner i högre omfattning än normalpopulationen har ett missbruk av alkohol samt lider av psykiska sjukdomar och personlighetsstörningar (Chiffriller, m.fl., 2006). Resultatet redovisas nedan utifrån en tematisering av barnens beskrivningar av sin våldsutövande pappa i vilka tre mönster identifierats. Mönstren har sin utgångspunkt i en sammantagen bedömning av de beståndsdelar som är relaterade till våld i de utvalda våldstypologierna. Dessa är: egenskaper hos den våldsutövande mannen, våldets kontext, frekvens och allvarlighetsgrad samt våldets konsekvenser för de som drabbas av hans våld. De tre mönster som utkristalliserats är; 1) *Stundtals snäll men dominerande pappa*, 2) *Kroniskt dum pappa* samt 3) *Efterlängtdad pappa*.

5.1 *Stundtals snäll men dominerande pappa*

5.1.1 Pappas karaktäristika, en skiftande person

Daniel, Belinda, Rasmus och Tonys generella uppfattning är att deras pappor skiftar mellan att ibland vara dumma samt att ibland vara snälla. Enligt Daniel finns två typer av pappor, snälla eller dumma. De dummar papporna är taskiga, säger åt en hela tiden samt låter en inte röra sakerna. Snälla pappor gör inte så som dumma pappor gör, vilket gör dem snälla. Det bästa med pappor är då de är snälla, det sämsta är att de kan vara dumma. Daniel uppger att mammor är snällare och tar hand om barnen medan pappor istället bestämmer över familjen och gör så som de själva önskar. Daniel och Belinda beskrivningar av pappor har tydliga likheter. Belinda anser att mamma är snällare och mer tillåtande i jämförelse med pappa. Hon beskriver sin pappa som ovanlig, han blir lätt arg samt begär mycket av andra utan att göra något själv. Belindas pappa betar sig på olika sätt inför olika människor, det är förklaringen till varför hennes pappas vänner beskriver honom på ett annat sätt än vad Belinda gör. Pappor kan vara bra då de är snälla, men det är inte bra för barn då de är arga menar hon. Även Rasmus har identifierat ett skiftande beteende hos sin pappa, ibland är han snäll, ibland trött, ibland tjurig och ibland konstig. Tony beskriver att hans pappa ibland är snäll och ibland är arg. Han definierar sin pappa som vanlig men tror att det finns andra pappor som är både snällare eller dummare. Tony konstaterar att snälla pappor inte vill att familjen ska flytta till Kvinnohuset och att dumma pappor är arga.

Barnen till den *Stundtals snälla men dominerande pappan* har gemensamt att de förmedlar en bild av pappans personlighet innehållande olika dimensioner. Samtliga pappor beskrivs besitta förutsättningar och egenskaper vilka gör att de ibland är snälla men att de övervägande agerar i enlighet med beteenden som kategoriserar dem som dumma. Dumma pappor och snälla pappor tycks utgöra varandras motsatser. Exempelvis är pappor snälla då de inte gör så som de dumma papporna samt att det bästa med pappor är då de är snälla samtidigt som det sämsta med pappor är då de är dumma. Barnens kriterier för vad som inbegriper en ”snäll pappa”

tycks vara då pappa inte betar sig i enlighet med kriterier som tillskrivs en ”dum pappa”. Ett av barnen beskriver att pappa kan uppfattas på olika sätt av olika människor. En möjlig förklaring till varför utomstående inte delar barnen syn på pappa skulle kunna vara att våld som utövas i enlighet med *Family-only batterer* samt *Situational Couple Violence* uteslutande sker i det egna hemmet och riktas mot familjemedlemmar (Holtzworth-Munroe & Stuarts, 1997; Johnson, 2008). Om det ”dumma” hos pappa endast kommer till uttryck i det egna hemmet och endast riktas mot familjemedlemmar kan, av naturliga skäl, inte utomstående dela barnets syn på pappa.

Barnens beskrivningar synliggör svårigheten i att förstå de skiftningar som sker hos pappa. Trots det vet de med säkerhet att han har förmågan att vara både snäll och dum. Vidare delar de uppfattningen att pappa, i jämförelse med pappor generellt, är mindre snäll. Barnen har gemensamt att de delvis definierar pappa utifrån den makt han utövar över familjen. Pappor bestämmer, styr över barn och gör så som de själva vill. Mammor har istället en mer tillåtande attityd, vilket barnen värdesätter. Våldsutövare i enlighet med *Situational Couple Violence* tenderar generellt att inte utöva våld utifrån syftet att erhålla en generell kontroll över familjen, det är snarare en strategi för att lösa konflikter och relationella svårigheter (Johnson, 2008). Den kontroll och det maktutövande barnen beskriver sig uppleva kan i enlighet med våldsmönstret snarare förstås som en konsekvens av våldet än en anledning till våld. Utifrån det tolkas den makt och kontroll som våldsutövaren erhåller genom våldet snarare utgå ifrån våldsoffret upplevelser än våldsutövarens intention. En viktig åtskillnad kan utifrån det göras gällande sambandet mellan kontroll, makt och våld mellan exempelvis *Situational Couple Violence* och *Intimate Terrorism*. Det bör dock problematiseras att graden av kontroll och makt bedöms utifrån förövarens intention snarare än den våldsutsattas upplevelser, vilket ger en missvisande bild vid förståelsen av våldets konsekvenser. Att barnen upplever att pappa utövar makt och kontroll över familjen måste tas hänsyn till samtidigt som beskrivningarna strider mot den teoretiska ram utifrån vilken barnens beskrivningar ska tolkas. Avsaknaden av ett barnperspektiv inom typologin är en eventuell förklaring till svårigheten i att förstå barnens beskrivningar avseende det. Kunskap gällande barns beskrivningar av våld är idag begränsad, en möjlig förklaring är att barn inte språkligt gör en åtskillnad mellan makt, kontroll och våld.

5.1.2 Våldets funktion och konsekvenser

Barnen har gemensamt att de relaterar pappas våldsutövande till situationer i familjelivet och pappas oförmåga att hantera sina känslor. Daniel beskriver sin pappas våldsutövande utifrån avsaknad av förmåga att kunna kontrollera sig samt hans behov av att uttrycka sina känslor. ”*De kanske är arga inombords i sig och så kanske de slår ner en eller något sånt för att uttrycka sitt inre*”. Daniel tror att pappa inte själv kan avgöra om han ska använda våld eller inte. Våld uppstår exempelvis då något går sönder i hemmet, om man kommer försent, eller om någon gjort något fel. ”*De vill ofta inte, men... de måste göra det. De är så arga. För att de kan gå i cirklar, någon gjorde något, kanske inte med flit, kanske tappade något på någon eller så att den blir arg på den. Då slår den till den*”. Rasmus beskriver våld som en konsekvens då man ”*blir så arg så man kokar och sen slår man till*”. Hans pappa slåss och skriker om man exempelvis tappar ett glas i marken. Rasmus önskar att pappa istället hade sagt, ”*det var ju bara en olyckshändelse!*”. Tony relaterar våld till då pappa blir arg samt då någon gjort fel eller inte gjort så som pappa önskat. Om Tony gjort fel skriker hans pappa på honom, han önskar att pappa istället skulle prata lugnt med honom. Tonys beskrivning överensstämmer väl med Belindas, vilken innebär att våld uppstår som en konsekvens av då pappa blir arg på mamma eller då mamma gjort något fel. Våld riskerar uppstå då man inte gör som pappa vill eller då någon gjort fel. Då skriker han och säger dumma saker.

Barnen till den *Stundtals snälla men dominerande pappan* beskriver uteslutande pappas våld som en konsekvens av hans ilska satt i relation till situationer där pappas vilja inte uppfylls. Våldets uppkomst får på så sätt ett tydligt samband med faktiska situationer i familjelivet. Barnens beskrivningar har tydliga likheter med våldsmönstret *Situational Couple Violence* som karaktäriseras av att våld uppstår som en konsekvens i vissa specifika situationer. Generellt utgörs situationerna av konflikter och bråk som riskerar att leda till att någon av föräldrarna tappar kontrollen och använder våld som lösningsstrategi (Smith, Amanor-Boadu, Strachman Miller, Menhusen, Morgan & Few-Demo, 2011). En möjlig förklaring till våldets uppkomst, utifrån *Situational Couple Violence*, är de vanligt förekommande personlighetsdragen hos våldsutövaren, en hög grad av ilska samt impulsivitet (Johnson, 2008). Barnens beskrivningar indikerar att det är just avsaknaden av konstruktiva lösningsstrategier satt i relation till pappors bristande kontroll över sin ilska som är den främsta anledningen till varför pappor tillhörande kategorin utövar våld. Resonemanget får stöd av att barnen på eget initiativ beskriver alternativa lösningar på situationerna, exempelvis att pappa ska förstå att det var en olyckshändelse eller att han kan prata lugnt. Ilska och impulsivitet i kombination med bristande konfliktlösningsstrategier måste utifrån barnens beskrivningar anses utgöra en risk för uppkomsten av våld i familjelivet. På så sätt kan situationerna i sig antas utlösa våldet, vilket kan förklara varför barnen delvis kan förutsäga vilka situationer som innebär en risk för våld. Att Daniels pappa utövat våld har inte varit i form av olyckshändelser. Det vet Daniel då våldet skett vid flera tillfällen samt då pappa slagit och sparkat Daniel då han redan haft ont.

Belindas föräldrar tycker olika om våld, pappa verkar tycka att våld är okej medan mamma tycker att våld är väldigt dåligt. ”Hon tycker egentligen att våld inte ska finnas, fast det kommer ju bara hela tiden”. Rasmus definierar våld utifrån sin pappas handlingar, ”han brukar slå en i ryggen eller huvudet och han tar i hårt”. Våld karaktäriseras, av Rasmus, utifrån att man tar hårt i någon, man slår på varandra samt att man blir galen och arg. Tonys pappa har vid flera tillfällen brukat våld mot hans mamma, pappa slår även Tony då han gjort något som pappa inte tycker är snällt. *Situational Couple Violence* kan ske i form av att en eller båda föräldrarna utövar våld och utövas av både män och kvinnor i ungefär samma utsträckning (Johnson, 2008). Barnen i föreliggande studie är dock tydliga med att pappor har en mer tolerant inställning till våld än mammor och att våld i huvudsak utövas av män och drabbar kvinnor och barn.

Våld i enlighet med *Family-only batterer* samt *Situational Couple Violence* är generellt i mindre allvarlig karaktär än exempelvis *Intimate Terrorism* samt *Dysphoric/ Borderline batterer*. Våldets frekvens, omfattning och allvarlighetsgrad varierar dock även inom *Family-only* och *Situational Couple Violence* och kan förekomma i mer eller mindre allvarliga former (Johnson, 2008; Holtzworth-Munroe & Stuart, 1994). Utifrån barnens beskrivningar görs tolkningen att våldet tycks ske relativt regelmässigt i anknytning till specifika situationer som utlöser våld. På så sätt kan barnen delvis anses ha förmågan att läsa av pappas signaler och våldets uppkomst. Det kan i sig tänkas innebära att barnen därför är bättre rustade att hantera och förhålla sig till upplevelserna än de barn som upplever våld i enlighet med andra våldsmönster. En central skillnad, som skulle kunna förklara barnens förmåga att förstå upplevelserna, är att barnen lyckas begreppsliggöra våldet. Våldsmönstret i enlighet med *Intimate Terrorism* innebär till skillnad mot ovanstående en ständig överhängande risk för våld som riskerar prägla hela barnets livssfär (Kelly & Johnson, 2008). Barnens förmåga att delvis förutse och förklara pappas utövande av våld får dock inte användas för att underskatta deras grad av utsatthet eller som försvar å deras pappors vägnar.

Utifrån barnens beskrivningar kan vidare utläsas att de identifierat ett samband mellan pappors alkoholkonsumtion och deras våldsutövande. Enligt Daniel finns ett nära samband mellan hans pappas utövande av våld och hans alkoholkonsumtion. Våld uppstår i anknytning till att pappa dricker alkohol eller är bakfull. På helgerna dricker Daniels pappa alkohol, ”*sen blir han full. Sen är han bakfull nästa dag och då blir han arg på nästan allt*”. Sedan Daniel med familj lämnat pappa säger pappa att han dricker mindre, vilket Daniel har svårt att tro på. Även Rasmus relaterar konsumtion av alkohol till uppkomsten av våld inom familjen. Rasmus beskriver, ”*de dricker så här mycket sprit och blir fulla och sen bråkar de så mycket*”. Belinda beskriver att motsatsen till våld är godhet vilket innebär att man inte dricker för mycket. Barnen till den *Stundtals snälla men dominerande pappan* beskriver hur pappas alkoholkonsumtion har ett samband med hans utövande av våld och indirekt gör honom till en dum pappa. I likhet med barnens beskrivningar framgår att det våld som utövas i enlighet med *Situational Couple Violence* och *Family-only batterer* i hög grad påverkas av förövarens alkoholkonsumtion (Holtzworth-Munroe & Stuart, 1994; Johnson, 2008). Det tycks som att alkohol, för dessa pappor, riskerar vara den faktor som i kombination med bristande konfliktlösningsstrategier, impuls kontroll och ilska genererar våld i relationella vardagsituationer.

Barnen betonar vidare vikten av att känna till hur den *Stundtals snälla men dominerande pappan* hanterar separationer från familjen. Daniel uppger att hans pappa förändrats sedan separationen. ”*Han är inte lika taskig och bestämmer inte lika mycket. Han säger inte till oss längre, som om vi vore slavar för han*”. Trots det menar Daniel att pappa verkar förneka det som skett genom att hävda att han inte minns, vilket Daniel förklarar med att pappa vill slippa undan. Efter separationen tenderar Daniels pappa att lägga skulden på Daniels mamma:

Jag tänker: alla vi vet ju att det är lögn, alla vi barn, då borde han inse att det är, vi har rätt eftersom alla säger så. Sen när vi säger att vi inte vill vara där, så tror att han mamma, så här, tvingar i oss att vi inte ska vara där. Han tror att hon bestämmer över oss, bara för att hon inte gillar han. Han tror att det är därför vi inte vill komma dit, men jag gillar ju inte han så mycket så jag vill inte gå dit. Jag tycker han får skylla sig själv, nästan, för vad han har gjort.

Trots det att Daniel tror att pappa ångrar sig och känner sig ensam är Daniel övertygad om att det skulle bli likadant igen om de flyttade tillbaka till honom. Även Belinda betonar vikten av att känna till att separationer påverkar pappor. ”*Så fort de skiljer sig så pratar de ingenting, då gör de mer saker med barnen för att de ska stanna kvar hos papporna. De gör så att barnen vill stanna kvar*”. Även Rasmus beskriver att pappa förändrat sitt förhållningssätt till honom i och med separationen. Hans pappa ringer och tjar och vill att han ska åka dit, vilket varken Rasmus eller hans mamma vill. Då de till slut tröttnar på pappas tjar åker de dit, då bjuder pappa på oxfilé och andra fina maträtter. Det tycks som att barn till den *Stundtals snälla men dominerande pappan* identifierat att hans beteende förändras i och med separationen från barnets mamma och barnet. Att våldsutövare i enlighet med *Situational Couple Violence* får ett förändrat beteende efter en separation skulle kunna förklaras utifrån att han inte längre försätts i de situationer som stimulerar våldsutövandet (Johnson, 2008). Dock innebär inte separationen i sig att mannen automatiskt upphör med våldsbeteendet, indikationer finns på att våldet snarare ökar eller att beteendet i vissa fall eskalerar (Johnson, 2008). Utifrån barnens beskrivningar tycks papporna, till skillnad mot då de levde tillsammans, få ett ökat intresse för umgänge med barnen vilket barnen delvis förklarar utifrån att pappa försöker lura dem. Barnen intar ett kritiskt förhållningssätt och relaterar, genom sina beskrivningar, den nyvunna angelägenheten hos pappa till att han vill dra vinning av situationen. Barnens beskrivningar av separationens påverkan på pappa måste utifrån det visas

hänsyn då barnens observationer kan tyda på att pappas ökade intresse kan ske utifrån en annan intention än den uppvisade.

5.1.3 Pappans funktion i familjen

Daniel träffar sin pappa ibland, vilket han delvis vill under förutsättning att det sker utifrån hans premisser. Dock tjar hans pappa ofta på att de ska åka dit, till slut tar mamma med sig barnen till honom. Rasmus väljer själv då han ska träffa pappa, ibland träffas de flera gånger i veckan och ibland träffas de inte alls. Rasmus beskriver att pappa ringer och tjar mycket att han ska åka dit, egentligen vill varken han eller mamma det men då de tröttnar på tjarat åker de dit. Tony bor idag på Kvinnohus med mamma och pappa bor kvar i deras gamla lägenhet. Belinda bor växelvis hos sina föräldrar, hon önskar att hon fick bo hos mamma jämt. Hon tycker att hennes familj är ganska ovanlig då det förekommer mycket bråk i familjen.

Den *Stundtals snälla men dominerande pappan* har generellt umgänge med sina barn, om än i mer eller mindre utsträckning. Umgänget tycks utformas utifrån dels barnets egen vilja, dels pappans tjar. Samtliga barn tycks kunna se vissa fördelar med umgänget samtidigt som de framhåller vikten av att det ska utformas utifrån barnets önskemål. En förklaring till varför barnen till denna kategori pappor önskar ett fortsatt umgänge med dem skulle kunna vara graden av rädsla de förknippar med pappa. Våld i enlighet med *Situational Couple Violence* har i jämförelse med mer allvarliga våldsmönster i lägre grad sin utgångspunkt i kontroll och makt. Det, i anknytning till barnens relativt goda förmåga att förstå och förklara våldets funktion, skulle kunna förklara varför barnen kan tänka sig umgås med pappa. Dock förutsätter det att umgänget sker under vissa, av barnets uppsatta, förutsättningar vilka barnet troligtvis anser underlätta i kontakten med pappa. En ytterligare faktor som kan tänkas påverka umgänget är att män generellt, i enlighet med *Family-only batterer* har förmågan att känna empati med andra samt en relativt liberal kvinno syn vilket kan tänkas påverka föräldrabarnrelationen (Holtzworth-Munroe & Stuart, 1994).

Typiskt för Rasmus pappa är att han tittar på rapport, röker och latar sig, på så sätt skiljer han sig från vanliga pappor. Under två år var Daniels pappa frånvarande, under den tiden vande sig Daniel med att bara ha mamma. Då pappa bodde med familjen kände sig Daniel inte fri, han hanterade vardagen genom att ljuga för pappa då han visste att pappa annars skulle hindra honom. Tonys pappa kan vara både snäll och arg, då pappa är snäll brukar de gå till badhuset, köpa leksaker eller äta på restaurang tillsammans. Tony har svårt att tro att arga pappor älskar sina barn men vet samtidigt att hans pappa älskar honom. Tony önskar att pappa i framtiden ska vara snäll mot mamma, när han inte är snäll blir mamma ledsen. Belindas pappa är inte hemma så ofta. Ibland är han snäll, det är de bästa med honom, men han blir lätt arg och han begär mycket av familjen, vilket är det sämsta med honom. Belindas pappa är den som bestämmer i familjen och han säger ofta till henne att hon inte får göra saker. Den *Stundtals snälla men dominerande pappan* beskrivs vara passiv deltagare i familjelivet där han närvaro präglas av att han dels tittar på tv eller vilar, dels utövar makt och bestämmer över familjemedlemmarna. Barnen förmedlar, oberoende av varandra, en nästintill identisk bild av sina pappor.

5.1.4 Sammantagen bedömning

Den *Stundtals snälla med dominerande pappan* skiftar mellan att kategoriseras som en snäll pappa och en dum pappa. Trots det att papporna generellt betar sig i enlighet med kategorin ”dum pappa” har barnen erfarenheter av att han varit snäll. Papporna karaktäriseras av att de är passiva deltagare i familjelivet samtidigt som de bestämmer över familjemedlemmarna och ofta ger uttryck för ilska. Barnen beskriver att det uteslutande är

männen som utövar våld och mammor samt barn som drabbas och att våldet sker i det egna hemmet. De barn som lever under dessa uppväxtvillkor har generellt upplevt våld vid flera tillfällen om än på olika sätt och i olika allvarlighetsgrad. Pappornas våld förklaras av barnen utifrån hans ilska i samband med praktiska situationer i hemmet. Egenskaper hos pappan så som ilska och impulsivitet utgör tillsammans med hans bristande konfliktlösningsstrategier anledningen till varför situationer i familjelivet utlöser våld. En ytterligare riskfaktor som ökar pappan utövande av våld och gör honom till en sämre pappa är hans alkoholkonsumtion. Trots det att barnen upplever att pappa, efter separationen, tycks ha förändrats är de misstänksamma inför hans motiv och varför han plötsligt visar ett ökat intresse för umgänge med sina barn. Barnens beskrivningar innehåller ett kritiskt synsätt där de har svårt att tro att pappa förändrats till det bättre. Det kan relateras till att papporna även innan separationen haft en passiv roll i familjen där de i låg grad visat intresse inför de övriga familjemedlemmarna samt varit övervägande dum och kontrollerande istället för, vad barnen önskar, snäll och delaktig.

5.2 Kroniskt dum pappa

5.2.1 Pappans karaktäristika, en oföränderlig person

Barnen delar uppfattningen att deras pappa tillhör kategorin ”dum pappa” samt att han är oföränderligt till det bättre. Tomis pappa brukar till skillnad mot andra pappor inte vara snäll, i synnerhet inte mot hans mamma. Tomi anser att de pappor som inte använder våld är bra och att de pappor som använder våld är dåliga. Tomi tror inte att hans pappa kan förändras och han vill därför byta ut honom. ”Pappor brukar ju vara bra. För det mesta. Och min pappa brukar inte vara så bra. Så om honom vill jag ångra på mig, det kan man inte. Jag vill byta ut honom till en bra person”. Tomis resonemang avseende pappor överensstämmer med Annelis beskrivning. Hon känner till att en del pappor är snälla och att andra pappor är dumma, antingen är de snälla eller så är de dumma. Man märker att de dumma papporna är dumma då de slåss, bråkar och pratar dumt. De som är snälla åker istället ut och fikar med sin familj och jobbar så att familjen får pengar. Allt med Annelies pappa är ovanligt, ”han är ibland som vanliga människor, fast inte inne i hjärtat”. Av andra kan hennes pappa uppfattas på ett annat sätt, exempelvis tycker hans kompisar att han är snäll vilket Annelie förklarar med att de inte känner honom. Annelie har svårt att avgöra då en pappa skulle kunna vara bra att ha. Hon vet dock att de inte är bra då de är dumma. Den fördel Annelie känner till med pappor är att det annars inte skulle vara lika spännande:

Att bli jagad och sånt där. Om man... då kanske man ser pappan och så där. Annars kan ju inte något hända och så sen när man blir stor kanske man kan hjälpa andra barn. För man vet inte hur det var när man var liten. För då förstår man bättre.

Melvin känner till att det finns snälla pappor, de slåss inte utan gör istället snälla saker. De vanligaste papporna är de som är snälla, som inte slåss och inte tjuvkikar på mammor. Melvin beskriver sin pappa som dum och ovanlig, att hans pappa gör sådant som snälla pappor inte gör. Melvin vet inte riktigt varför pappor finns, men beskriver att ”några pappor finns till för att mörda”.

Barnen till den *Kroniskt dumma pappan* delar uppfattningen om att pappor antingen är snälla eller dumma, tillstående kan utifrån barnen beskrivningar närmsta tolkas som kroniskt. ”Snälla pappor” utgör normen för vad barnen anser man ska kunna förvänta sig av pappor, de papporna är delaktiga i familjelivet och använder inte våld. ”Dumma pappor” är de pappor som inte är bra för barn, de använder våld, slåss, bråkar och pratar dumt. Barnen är

överens om att deras pappor uteslutande tillhör kategorin ”dumma pappor”. Utifrån barnens beskrivningar av pappornas beteende är kategoriseringen förståelig, i synnerhet då samtliga barn påvisar en medvetenhet om att deras pappas beteende avviker från den normativa ”snälla pappan”. Barnen kan utifrån det antas ha övervägt möjligheten att deras pappa kan vara snäll samt nått slutsatsen att han inte uppfyller de kraven, varför deras bedömning måste tas på allvar. Barnen beskriver vidare att deras pappor är oföränderliga till det bättre. Exempelvis uppger ett av barnen att den enda fördelen som finns med pappor är att de jagar en så att man, då man blir vuxen, kan hjälpa andra barn medan ett annat barn uppger att pappor finns till för att mörda. Vidare framgår att barnen förstår att pappa kan uppfattas på ett annat sätt av andra, vilket förklaras utifrån att de inte känner honom. Ett av barnen överväger möjligheten att byta bort pappa vilket tolkas i detta fall som att pappas beteende, i barnens ögon, är en del av hans personlighet. Barnens beskrivningar kan ses som en konsekvens av att de saknar positiva erfarenheter vilka kan vägleda dem i förståelsen av vilken funktion en pappa fyller. Att barnen i huvudsak beskriver sina pappor som farliga och utifrån hans våld mot mamma anses kunna härledas till deras erfarenheter av pappa.

Våld utövas i enlighet med *Intimate Terrorism* utövas generellt för att erhålla en kontroll och makt över samtliga delar av offrets livssfär. Även *Dysphoric/ Borderline batterer* samt *Generally Violent/Antisocial batterer* utövar generellt allvarliga former av våld som inkluderar såväl fysiskt, psykiskt som sexuellt våld som riktas mot familjemedlemmar i det egna hemmet. Kombinationen av olika former av våld leder till både kortsiktiga och långsiktiga konsekvenser hos offret och riskerar skapa en överhängande känsla av att nya övergrepp kan ske när som helst (Johnson, 2008). Utifrån ovanstående kan barnens övertygelse om att pappa aldrig kan förändras tolkas som en konsekvens av det våld de har erfarenhet av. En annan förklaring till barnens beskrivningar kan relateras till det som framgår i våldsmönstren gällande våldsutövarens psykopatologi. De män som utövar våld i enlighet med *Intimate Terrorism*, *Dysphoric/Borderline batterer* samt *Generally Violent/Anti-social batterer* är i hög grad diagnostiserade med allvarlig psykisk sjukdom och personlighetsstörningar. Det inbegriper vidare att de i högre grad än andra män lider av psykopatiska personlighetsdrag, psykisk stress, emotionell personlighetsstörning, svårigheter i nära relationer samt rädsla för att bli avvisad och svartsjuka (Johnson, 2008; Holtzworth-Munroe & Stuart, 1997). Utifrån barnintervjuerna kan inga generella slutsatser gällande pappornas psykopatologi dras, dock kan tolkningar göras utifrån det barnens berättar satt i relation till de olika våldsmönstren. Barnen beskriver att den *Kroniskt dumma pappan* måste bytas bort för att man ska få en snäll pappa samt att han kan verka som en ”vanlig människa, men inte i hjärtat” vilket tyder på att barnen tolkar pappas beteende som en integrerad del av honom. En möjlig förklaring till varför barnen upplever pappas beteende som oföränderligt samt en integrerad del av honom skulle kunna vara hans psykopatologiska tillstånd och/eller psykiska mående.

5.2.2 Våldets funktion och dess konsekvenser

Annelie förklarar pappas våldsanvändande utifrån feighet och avsaknad av mod att prata om saker. Våld och bråk uppstår enligt Annelie då en av föräldrarna inte vill skiljas, men den andra vill det. Pappor använder, till skillnad från andra människor, våld då de blir sura. Pappor är de som använder mest våld och mammor de som utsätts för våld. Melvin förklarar att våld kan uppstå i och med svartsjuka eller då man håller saker hemliga. De som utövar våld verkar enligt Melvin tycka att det är bra. Tomi beskriver sin pappa som ovanlig då han slåss mycket, ”man gifter sig ju för kärleken och han gifte sig för ilskan”. Tomi tror att hans pappa inte själv tycker att han använt våld mot mamma, ”han säger bara, `Ja, jag håller i henne för att hon inte ska ta sönder saker`. Han misshandlar henne... Han misshandlar henne och

ljuger". Tomi tror att de som använder våld ångrar sig men att de använder våld igen vilket han förklarar utifrån att de dricker alkohol. Barnen relaterar den *Kroniskt dumma pappans* våld till dels egenskaper hos pappan så som feighet, svartsjuka samt avsaknad av förmåga att kommunicera, dels relationella situationer samt alkoholkonsumtion. Våldsmönstren *Intimate Teorism*, *Dysphoric/Borderline batterer* och *Generally Violent/ Antisocial batterer* karaktäriseras av att våldet sker i hemmiljön och riktas mot familjemedlemmar samt kommer till uttryck i form av olika typer av våld parallellt. Våldsutövare tillhörande dessa mönster påverkas i hög grad av interpersonella svårigheter som ofta inbegriper svartsjuka, svårigheter i nära relationer, rädsla för att bli avvisad samt ett omfattande kontrollbehov (Holtzworth-Munroe & Stuart, 1994; Kelly & Johnson, 2008). Utifrån barnens beskrivningar tyck våld uppstå i situationer som riskerar att hota pappas maktposition. Våld kan utifrån det tolkas som en strategi utifrån vilken pappa återvinner makt och kontroll. Det kan relateras till våldsmönstret *Intimate Teorism* som innebär att våld är en strategi för att erhålla makt och kontroll vilket innebär att våldsutövaren tillämpar de strategier som är bäst lämpade utifrån syftet (Johnson, 2008).

Tomis pappa misshandlade hans mamma fyra gånger. Sen hände det igen och då flyttade de. Hans pappa behandlar mamma som om hon vore osynlig. Han kan till exempel gå förbi henne utan att titta på henne. Tomi har lagt märke till att pappans ilska blivit värre. *"Han verkar slå hårdare och hårdare varje gång. Man måste ju `Det räcker. Du gillar inte mig. Det räcker. Håll inte på med mig mer`. Men han säger `Nej, du har fel och det och det"*. Annelie har svårt att beskriva våldets karaktär men säger att det *"är jobbigt att... som barn att inte veta vad som händer.. och varför ens mamma är ledsen ibland eller.. Och ifall hon har något sår eller sånt där... undrar man också"*. Melvin berättar:

Pappa är lite dum mot min mamma. En gång har han hållit en kniv rakt i halsen. Han skulle nästan döda. Men så knuffade sig min mamma bort och så låste hon in sig på toaletten. Och sen kom jag in. Och så var allting bra... Och då slog [pappa] [mamma] med en bil i huvudet.

Händelsen resulterade i att Melvin och hans mamma fick hjälp av polisen att flytta till Kvinnohuset då pappa var på jobbet. *"Sen blev han galning"* konstaterar Melvin. Vid ett annat tillfälle tog Melvins pappa tag i hans mamma då han såg dem på stan. *"Han tog min mamma när han såg henne och bara sprang. Höll henne så här jättehårt, så här och skadade henne. Och så var min mamma jätteledsen"*. Hans pappas agerande ledde till att mamma blev ledsen och att hon blödde mycket. Melvins pappa har även hotat att han ska *"strypa ihjäl"* en manlig bekant till mamma samt hotat att han ska döda Melvins morföräldrar. Melvin beskriver vidare att hans pappa försöker lura honom att välja att han ska bo med pappa istället för mamma, om han gör det kommer hans pappa ta med honom till utomlands och aldrig komma tillbaka till Sverige igen.

Barn till den *Kroniskt dumma pappan* beskriver, om än i olika omfattning och detaljrikedom, att de upplevt allvarliga former av våld som kommit till uttryck i form av exempelvis allvarliga hot, psykisk misshandel, förföljelse och upprepad fysisk misshandel. Män som utövar våld i enlighet med *Intimate Teorism* utövar generellt makt och kontroll över samtliga delar av kvinnans livssfär genom att använda fysiskt våld i kombination med exempelvis allvarliga hot, ekonomiskt våld, styrning av partnern, skrämsel och användande av de gemensamma barnen. På så sätt reduceras våldsoffrets förmåga att göra motstånd (Johnson, 2008). Våld i enlighet med våldsmönstret har tydliga likheter med samtliga barns beskrivningar. Vidare överensstämmer de även med våldsmönster i enlighet med *Dysphoric/Borderline batterer* och *Generally Violent/ Antisocial batterer* vilka båda inbegriper olika former av våld i mindre allvarliga samt allvarliga former (Holtzworth-

Munroe & Stuart, 1994). Barnen tillhörande kategori beskriver att våldet bland annat inneburit att deras mammor fått fysisk skador, vidare har det förekommit hot om att föra barnet utomlands, dödshot, förföljelse och psykisk misshandel. Vidare beskriver barnen, några uttalat och några indirekt, att våldet eskalerar och blir värre med tiden. Ett sätt på vilket det kan förklaras är att våld som utövas i enlighet med exempelvis *Intimate Terrorism* är ständigt återkommande och sker i olika former. Våldets karaktär leder, inom våldsmönstret, till allvarliga psykiska och fysiska skador hos de som drabbas av våldet. De psykiska skadorna kan delvis förklaras utifrån de mönster av kontroll och makt som innebär att offret bär en ständig rädsla av att våld, när som helst, kan uppstå. Risken är i och med det stor att offren utvecklar PTSD (Johnson, 2008; Kelly & Johnson, 2008). Våld i enlighet med *Dysphoric/Borderline batterer* karaktäriseras i likhet med ovanstående utifrån kombinationer av allvarligt våld som riktas mot offret, vilket även är fallet utifrån våldsmönstret *Generally Violent/ Antisocial batterer*. Dessa förövare innebär den största risken, vid våld i nära relationer, för att barnet själv ska utsättas för våld samt att barnet utvecklar PTSD (Leone, m.fl., 2007). Våldets eskalation kan vidare relateras till den makt- och kontrollförlust som familjens separation inneburit för mannen. Barnens beskriver att pappa slår hårdare och hårdare, att han jagar familjen som befinner sig på flykt samt att han efter flykten ”blev galen”. I likhet med barnens beskrivningar framgår att våld tenderar att eskalera vid separationer från våldsutövare i enlighet med *Intimate terrorism*. Kontrollförlusten riskerar, i likhet med vad barnen beskriver, att mannen blir galen vilket är vanligt förekommande i direkt anknytning till separationen. Kvinnan riskerar, i och med separationen, att försättas i en direkt livshotande situation vilket i vissa fall slutligen leder till att hon mördas (Kelly & Johnson, 2008). De reaktioner som separationen väcker hos dessa män är vidare anledningen till varför de kvinnor och barn som levt med dem är de som i jämförelse med andra våldsutsatta är överrepresenterade i kontakten med polismyndigheter, rättsväsende och sjukvården (Kelly & Johnson, 2008).

5.2.4 Pappans funktion i familjen

Det är länge sedan Annelie träffade sin pappa. Annelie minns att pappa mest bråkade med mamma och att han sällan visade intresse inför Annelie. Det Annelie vet om pappor är att de ibland är på jobbet annars brukar de mest äta eller sova, på så sätt påminner de om bäbisar. Melvin berättar: ”Jag tycker att alla ska tycka att det är ovanligt. Familjer som slåss är ovanliga”. Han tycker att hans föräldrar idag har dåliga liv och att de hade varit bättre om de varit snälla mot varandra. Melvins pappa brukar tro att hans mamma är kär i andra killar, han säger att han hatar många människor och kan hota med att döda eller strypa andra vilket Melvin inte tycker om. Tomi har svårt att förstå hur det kunde bli så här mellan mamma och pappa, de har levt så länge tillsammans. Han har svårt att komma ihåg om de gjorde saker tillsammans, hela familjen, men han vet att de brukade ha det bra tillsammans. För Tomi är mamma mest betydelsefull, pappa har inte tagit hand om honom så mycket. Hans pappa brukar sova länge på dagarna och äter inte mat med familjen utan sitter mest vid datorn. Tomi träffar sin pappa sällan, då han träffar honom är mamma aldrig med.

Barnen tillhörande kategorin har gemensamt att de anser den egna familjesituationen vara ovanlig. De beskriver att de hade varit bättre om deras föräldrar kommit överens, samtidigt har de tydliga svårigheter med att definiera pappans betydelse för familjen. Papporna tillhörande kategorin tycks i huvudsak vara en passiv deltagare i familjen som tittar på tv, sover, äter ensam och regelbundet använder våld.

5.2.5 Sammantagen bedömning

Den *Kroniskt dumma pappan* definieras vara en passiva fäder som endast är närvarande i familjelivet i form makt, våld och kontroll. Barnen beskriver att deras pappor, till skillnad mot vanliga pappor, är *Kroniskt dumma*. Den dumma pappan använder våld, pratar elakt och är enligt barnen inte bra för barn. Barnens beskrivningar påvisar att pappornas beteende är en integrerad del av hans personlighet, varför barnens erfarenheter gjort dem övertygade om att han är oföränderlig till det bättre. Barnens beskrivningar kan dels förstås utifrån att den typ av våld papporna utövar leder till allvarliga och omfattande konsekvenser hos dess offer, dels att dessa pappor eventuellt i högre grad än andra lider av psykopatologi vilket påverkar såväl våldets allvarlighetsgrad, karaktär samt föräldra-barnrelationen. Våldsanvändandet relateras till både personlighetsdrag hos pappan samt situationer i familjelivet. Pappans interpersonella svårigheter i anknytning till situationer i familjelivet som hotar hans maktposition tycks trigga användande av maktstrategier för att återvinna kontroll och makt över familjemedlemmarna. Barnen beskriver vidare att pappans våldsutövande eskalerat, att våldet sker i olika former samt tycks uppkomma av en rad olika anledningar. Separationen är vidare något barnen identifierat som en stark risk vilken ökat våldet och pappans behov av makt och kontroll över familjen. Samtliga barn tillhörandet temat tar tydligt avstånd från *den kroniskt dumma pappan* och har svårt att förstå vilken betydelse han fyller i familjelivet.

5.3 Efterlängtdad pappa

Den tredje kategorin, *Efterlängtdad pappa*, innehåller tydliga inbördes likheter som identifierats i tre av barnens beskrivningar. Till skillnad från kategorierna *Stundtals snäll men dominerande pappa* samt *Kroniskt dum pappa* finns tydliga svårigheter att tolka kategorin *Efterlängtdad pappa* utifrån studiens teoretiska ramverk. En möjlig strategi var att exkludera de barn vars beskrivningar inte överensstämmer med studiens teoretiska ramverk. Med anledning av att de mönster och de inbördes likheter som framträder i barnens beskrivningar bedöms vara av den art att barnen tillsammans utgör ytterligare en kategori är det motiverat att söka förståelse för även dessa barns beskrivningar av sina upplevelser av våld, varför de också kommer att inkluderas i studien.

5.3.1 Pappans karaktäristika,

Tyra beskriver att hennes pappa, sedan separationen, blivit dummare samtidigt som hon inte vet på vilket sätt. ”*Jag vet inte om han är snäll eller dum. Det kan inte små barn veta*”. Trots att pappa är dum, tar hårt i armen samt skriker önskar Tyra att hon ska få träffa honom, vilket pappa inte verkar vilja då han alltid är upptagen. Tyra tycker att det är bättre och lugnare nu i jämförelse med då hon bodde tillsammans med pappa. Trots det säger Tyra att hon hellre bott kvar med pappa, ”*för jag vill ju inte sära pappa*”. Tyra beskriver sin pappa som ovanlig då han alltid är stressad samt då han inte brukar vilja träffa henne vilket vanliga pappor vill. Tyra beskriver att hennes mamma är mindre stressad och kan mer än pappa, samtidigt vill hon helst likna pappa. ”*Därför att... han är så snäll, han liksom... försöker i alla fall vara snäll*”. Tyra tycker att ”*mamma är dåligare än pappa för att mamma är mycket mer mammig och pappa är bättre för han är mycket pappigare*”. I likhet med Tyra beskriver Petri att hans mamma är den av föräldrarna som är snäll och utgör en trygghet för honom. Hans mamma är mer tillåtande och till skillnad mot pappa så använder hon inte våld då hon blir arg. Petri beskriver att pappor ibland är snälla och att de ibland bråkar, de vanligaste papporna är de som är snälla, inte skäller och som låter en gå ut. Petris pappa är både vanlig och ovanlig, det som gör honom ovanligt är att han ger mindre pengar än vanliga pappor samt att han är snål och lat, har stökigt hemma och ofta sitter och tittar på TV. Det bästa med Petris pappa är att han har

en bil och att han tycker om Petri. Petri minns tillbaka på då föräldrarna levde tillsammans, då var det riktigt bra tycker han. Örjan beskriver att pappor generellt är snälla och trevliga, vilket innebär att det inte är dumma eller bara tittar på tv.

Barn till den *Efterlängtrade pappan* har gemensamt att de beskriver relationen till pappa innehållandes resonemang som tyder på en ambivalens och som måste anses, utifrån ett utomstående perspektiv, vara direkt motsägelsefulla. Motsägelserna består exempelvis i att barnen upplever mamma som den av föräldrarna som är trygg och tillåtande, samtidigt som de föredrar den dumma pappan framför mamma. Barnens ambivalens, deras motsägelsefulla beskrivningar samt de låga krav som ställs på papporna kan förklaras utifrån barnens längtan efter en närvarande och snäll pappa. Inom kategorin *Efterlängtat pappa* finns inbördes skillnader avseende barnens beskrivningar. Barnen erbjuder vidare mer eller mindre detaljrika beskrivningar, vilket självfallet påverkar möjligheten till att försöka förstå deras budskap. Det barnet som ger de fylligaste beskrivningarna hävdar att pappas försök att vara snäll är tillräckliga för att barnet ska föredra honom framför mamma. Ett annat barn räknar upp en rad negativa egenskaper och förutsättningar relaterade till pappa men konstaterar att pappa är bra med anledning av att han har en bil samt att han tycker om barnet. Det är utifrån barnens resonemang svårt att utläsa vad det är som gör att barnen lyckas frånse pappans agerande och nå slutsatsen att han är den de exempelvis vill likna eller bo tillsammans med. Det är dock tydligt att barnen till den *Efterlängtrade pappan* lyckas åtskiljas pappans våldsutövande från det som gör honom till, i deras ögon, en bra pappa. Det blir i synnerhet tydligt då barnen identifierat att deras pappa skiljer sig från andra pappor, vilket gör honom ovanlig, samtidigt som de frånser det då de klassificerar honom som snäll. En möjlig förklaring, som erbjuder förståelse för barnens beskrivningar, är att deras längtan efter en kärleksfull, trygg och närvarande pappa influerar deras ställningstagande. På så sätt kan deras beskrivningar och önskemål förstås som något relaterat till barnen förhoppningar snarare än deras personliga erfarenheter av pappor.

5.3.2 Våldets funktion och dess konsekvenser

Då Tyras familj bodde tillsammans gjorde pappa så att familjemedlemmarna var stressade, de blev lugnt först då de flyttade ifrån honom. Tyras pappa ville att allt skulle gå fort, i hans takt, om det inte gick fort och om han inte fick bestämma blev han arg. Tyra beskriver ett tillfälle då pappa var stressad, *”han var stressad för att jag, vad heter det, eh, brukade kissa i sängen ibland. Det är ju bara för att, när jag bodde hemma hos han, då gjorde jag det. Så då vart han arg på mig. Och då var han jättestressad”*. Då Tyras pappa är dum skriker han och tar henne hårt i armen. Petri har svårt att beskriva pappas våld, han vet att han och mamma flyttade till Kvinnohuset för att hans föräldrar hade bråkat då han inte var hemma. En dag då Petri kom hem fick han veta att hans föräldrar bråkat och att polisen varit där. Petri berättar att pappor är de som använder mest våld och de som startar bråk, det är de sämsta med pappor. Våld uppstår då mannen tror att kvinnan träffat en annan man eller då pappan dricker alkohol och blir arg. Det viktigaste med pappa är enligt Petri att känna till om de dricker eller inte, pappor blir konstiga av alkohol. Petri misstänker att de flesta pappor använder våld, men tror samtidigt att hans pappa tycker våld är dåligt. Innan Petris föräldrar skiljde sig hade de det bra tillsammans, trots det att pappa använt våld mot mamma.

Örjan beskriver att våld är då man är dum och slåss så att andra blir ledsna. Motsatsen till våld är då man är snäll, inte säger fula ord och inte slåss. Våld kan vara att man slår så någon får blåttiror eller blåmärken på kroppen men man behöver inte få märken för att det ska vara våld. Örjan vet att våld är vanligt för att folk blir arga, han vet att *”våld händer nästan jämt”* då han har sett det i verkligheten. Örjan vet inte varför man använder våld eller varför våld finns.

Barn till den *Efterlängtrade pappan* beskriver att pappors våld uppstår som en konsekvens av att pappa blir arg, stressad eller då de druckit alkohol eller mamma träffat en ny man. Barnens beskrivningar innehåller inbördes skillnader där ett av barnen beskriver våld utifrån ilska och stress, ett av barnen tycks ha svårt att relatera våld till den egna pappan men beskriver att pappor generellt använder våld. Det tredje barnet uppger att våld är någon han sett vid flera tillfällen men har samtidigt svårt att förstå och förklara det. Barnen tycks ha tydliga svårigheter med att relatera pappans våldsutövande till specifika händelser samt vilken eventuell funktion våldet skulle kunna fylla.

5.3.3 Pappans funktion i familjen

Tyra beskriver att det är lugnare idag då hon inte längre bor med pappa, han brukade vara så stressad. Samtidigt vill hon gärna bo med pappa, för att inte såra honom. Då mamma och hon flyttade till Kvinnohuset hade hon hellre bott kvar hos pappa då han blev ledsen. Petri bor varannan vecka hos mamma och varannan vecka hos pappa, ibland hälsar hela familjen på pappa på helgerna vilket Petri uppskattar. Petris mamma och pappa skiljde sig och efter ett bråk flyttade mamma, lillasyster och Petri till Kvinnohuset. Efter ett tag valde Petri att flytta tillbaka till pappa ensam, han uppger att han "*fick någon chock att jag ville bo där*". Idag bor Petri hos pappa varannan vecka men skulle helst vilja träffa pappa varje vecka och varje helg. Det får han inte, vilket han tror beror på att "*mamma vill säkert inte det*". Örjans pappa är snäll och rätt så rik. Han är en vanlig pappa och brukar köpa saker till Örjan, gå i affärer och titta på TV. Det bästa med pappa är att han är snäll och det som gör pappa snäll är att han köper många saker. Det finns ingenting som är dåligt med Örjans pappa. Barnens beskrivningar innehåller en tydlig önskan efter en ökad kontakt med den *Efterlängtrade pappan*. Beskrivningarna tyder på att de har förmågan att beskriva pappans våldshandlingar som negativa utan att de låter hans agerande definiera honom som person. Det är dock ett förenklat resonemang då barnens beskrivningar innehåller en underton av ambivalens, barnen vill vara med pappa och tycker om honom samtidigt som de framhåller de negativa konsekvenser som kontakten med pappan tidigare inneburit. Ett av barnen utskiljer sig från de andra då han, helt onyanserat, beskriver pappa i positiva ordalag. Det är också det barn som har svårast att förstå varför våld uppstår trots det att han tydligt förmedlar sina individuella erfarenheter av våld. De två andra barnen beskriver istället pappan övervägande på ett negativt sätt och förklarar deras önskan att vara med pappa utifrån risken att pappa ska bli sårad och som ett beteende som kom som en "chock" hos barnet.

5.3.4 Sammantagen bedömning

Barn till den *Efterlängtrade pappan* har gemensamt att deras beskrivningar av relationen till den egna pappan innehåller en ambivalens. De framhåller dels pappans beteende som negativt, dels föredrar de honom framför mamma som de beskriver som trygg, snäll och mer tillåtande. Barnens beskrivningar förstås i sammanhanget som präglade av snarare en önskan eller saknad än erfarenheter av en trygg, snäll och närvarande pappa. Vidare genomsyras barnens beskrivningar av att en åtskillnad görs gällande pappornas agerande och deras funktion som pappa. Den görs trots en medvetenhet om att papporna tycks skilja sig från vad barnen beskriver som "vanliga pappor". I jämförelse med barn till *Stundtals snäll men dominerande pappan* samt *Kroniskt dumma pappan* är dessa barns beskrivningar av våld mindre detaljerade. Det kan förklaras utifrån att barnen eventuellt inte varit närvarade vid pappans våldsutövande och därför saknar kunskap om det eller eventuellt tar avstånd från att närmare beskriva det som skett. Barnen delar, trots det, uppfattningen att våld är något som utövas av män, drabbar kvinnor samt är dåligt. I likhet med barnen i de andra kategorierna beskriver barnen att våld kan uppstå som en konsekvens av pappans ilska, då han inte får sin vilja igenom eller då mamma agerar på ett sätt som inte är i enlighet med pappans önskemål. Det som dock är

utmärkande för barnen tillhörande denna kategori är att de, trots sina beskrivningar av våldets konsekvenser och beskrivningar av vad det inneburit att leva med en våldsutövande pappa, önskar att de fick bo tillsammans med eller i alla fall fick träffa pappa oftare. Deras önskemål lyfts fram i anknytning till reflektioner kring hur deras flytt påverkat pappan känslomässigt samt i vilken mån pappa blivit sårad. På så sätt skulle deras önskemål kunna förstås som en konsekvens av att barnen sätter fädernas behov framför de egna, vilket skulle förklara varför barnen önskar något som tycks vara förenat med stress, otrygghet och eventuellt våld.

6. STUDIENS RESULTAT I RELATION TILL TIDIGARE FORSKNING

Under följande avsnitt kommer några särskilt viktiga aspekter i förståelsen av barns våldsupplevelser att diskuteras. Diskussionen har sin utgångspunkt i de likheter och olikheter vilka identifierats under kategorierna: pappas karaktäristika, våldets funktion och dess konsekvenser samt pappas roll i familjelivet. Barnintervjuerna har tolkats med hjälp av två våldstypologier, vilket genererat tre kategorier pappor: *Stundtals snäll men dominerande pappa*, *Kroniskt dum pappa* samt *Efterlängtd pappa*. Med utgångspunkt i den forskningsöversikt som tidigare motiverat studien, samt den teoretiska ram som utgjort tolkningsverktyg i analysen ämnar jag i föreliggande kapitel söka en fördjupad förståelse för barnens beskrivningar. I likhet med vid presentation och analys av resultat framgår, i även detta kapitel, att förståelsen av den *Efterlängtdade pappan* ligger längre ifrån det teoretiska ramverket i jämförelse med de två andra kategorierna pappor.

6.1 Pappa-barnrelationen med utgångspunkt i pappas karaktäristika

Utifrån barnens beskrivningar har utmärkande skillnader identifierats avseende barnens syn på pappa samt deras inställning till hur den fortsatta kontakten med honom ska se ut. Föräldra-barnrelationen kan, utifrån våldstypologierna, endast tolkas indirekt utifrån de faktorer vilka utgör grunden för olika våldsmönster.

Den *Stundtals snälla men dominerande pappan* besitter förmågan att vara både dum och snäll, personligheten skiftar. Övervägande är han dock dum, vilket ökar vid alkoholkonsumtion samt i relationella situationer då hans ilska och impulsivitet riskerar leda till våldsutövande. Jämförelsevis är barn till den *Kroniskt dumma pappan* införstådda med att pappor kan vara snälla men är samtidigt eniga om att den egna pappan uteslutande är dum, vilket relateras till det våld han utövar. Det dumma hos pappa beskrivs vara en integrerad del av hans personlighet vilken anses oföränderlig. Kelly och Johnson (2008) betonar att våldsmönster kan vara vägledande i förståelsen av pappa-barnrelationen, i synnerhet då vissa mönster utgör en större risk för barnets psykiska hälsa. Resultatet i studien påvisar att den *Stundtals snälla men dominerande pappan* i hög grad utövar våld i enlighet med *Situational Couple Violence* samt *Family-only batterer* samt att den *Kroniskt dumma pappans* våld överensstämmer med mönstren *Intimate Terrorism*, *Dyphoric/ Borderline batterer* samt *Generally Violent/ Antisocial batterer* (Johnson, 2008; Holtzworth-Munroe & Stuart, 1994). Dessa mönster skiljer sig åt avseende våldets karaktär samt pappas karaktäristika vilket är en möjlig förklaring till de identifierade olikheterna i barnens inställning till pappa.

Synsättet hos barn till den *Efterlängtdade pappan* är i jämförelsevis mer komplex och påvisar en ambivalens hos barnet. Även andra forskare har identifierat en ambivalens i föräldra-barnrelationen hos de barn som bevittnat våld (Näsman, Cater & Eriksson, 2008; Socialstyrelsen, 2005; McGee, 2000). Barnens ambivalens kan beskrivas utifrån barnets rädsla inför pappa i kombination med en längtan efter honom, vilket riskera försätta barnet i en lojalitetskonflikt. McGee (2000) relaterar snarare barnens ambivalens till skiftningar i barnens känslor, där barnet tycker synd om, hatar samt tycker om pappa. I detta avseende bekräftar således mina resultat det forskning om barn som bevittnat våld tidigare påvisat. Barnens beskrivningar innehåller motsägelsefulla resonemang vilka, i föreliggande studie, tolkas vara präglade av en rädsla i kombination med en längtan inför pappa. Resultatet

genererar frågor kring hur barnens önskemål om en utökad kontakt med den *Efterlängtrade pappan* ska förstås. En möjlig förklaring är att dessa barn, till skillnad från de andra, lyckas förhålla sig till våldsupplevelserna på ett sätt som helt distanserar våldet från pappa. Barnens, om än svepande, beskrivningar innehåller dock information om att de upplevt eller åtminstone känner till våldet, att våldet fått konsekvenser samt att våld påverkar barnen negativt. Barn till den *Efterlängtrade pappan* påminner på så sätt i sina beskrivningar om de övriga barnen i föreliggande studie. Den utmärkande skillnaden är att dessa barn önskar att kontakten med pappa ska utökas samt deras eventuella förmåga att distansera pappa från våldsutövandet.

Barnens önskemål motiveras utifrån förhoppningar om att pappa inte ska vara ledsen, ensam eller bli sårad. Förmågan att distansera pappas funktion från hans våldsutövande kan vidare problematiseras. Barnets förhållningssätt kan relateras till det forskning identifierat gällande utvecklandet av försvarsstrategier hos barn som bevittnat våld (Almqvist & Janson, 2004; Georgson, Almqvist & Broberg, 2011). Almqvist och Janson (2004) har identifierat tre beteendemönster vilka tenderar utvecklas hos barn som levt i en våldsmiljö. Mönstren innebär att barnet tar sig an ett föräldraansvar och blir omvårdande av en eller båda föräldrarna, att barnet tvångsmässigt undertrycker de egna känslorna eller att barnet försöker reducera risken att bli avvisad genom att ständigt vara föräldern till lags. Barnets uttalade vilja kan utifrån det likväl förklaras i relation till barnets psykiska status där försvarsstrategier kan antas utgöra ett symptom på barnets erfarenheter. Att barnen, trots sin ringa ålder, i så hög grad värnar om pappas mående kan antas indikera att det är ett förhållningssätt barnet utvecklat på grund av våldsupplevelser. De tendenser som identifierats kompletterar det exempelvis Chan och Yeung (2009) skriver om att barn anpassar sitt livsmönster och beteende utifrån risken att våld ska uppstå. Föreliggande studie bidrar utifrån det till forskningsfältet genom att påvisa att barn, även efter det att våldet upphört tycks fortsätta leva sina liv utifrån de premisser de utvecklat under tiden för våldet. En möjlig tolkning är utifrån det att barnens önskemål är ett försök att skydda den våldsutsatta mamman genom att så långt som möjligt leva upp till pappas krav och behov. En annan möjlig tolkning är att barnen söker pappas kärlek genom att undertrycka den egna rädslan och anpassa sig efter hans beteende. Utifrån ett kritiskt förhållningssätt till det egna resultatet betonas vikten av att inte, i allt för hög grad, inta ett generaliserande perspektiv på individers unika upplevelser. Kitzmann (2003) betonar att även de barn som inte ger uttryck för sina upplevelser genom exempelvis symptom som tyder på psykisk ohälsa riskerar att lida av en inre stress vilket påverkar barnet i negativ mening.

6.2 Pappa-barnrelationen med utgångspunkt i våldets funktion och konsekvenser

Utifrån ovanstående resonemang följer nedan en reflektion kring i vilken mån våldets funktion och dess konsekvenser påverkar barnets syn på pappa och pappa-barnrelationen. Barn till den *Stundtals snälla men dominerande pappan* förklarar våldets uppkomst i anknytning till praktiska och relationella situationer vilka triggar pappas ilska och bristande impulskontroll. Resultatet påvisar att barnen delvis förstår och kan förklara våldets funktion och dess uppkomst samt kan föreslå alternativa handlingsstrategier vilka pappa kan använda. Den *Kroniskt dumma pappans* våldsutövande relateras till såväl relationella situationer som en konsekvens av pappas känsloliv. Dock är koppling mellan våld och konkreta situationer jämförelsevis liten. De situationer som omnämns har snarare en tydlig koppling till pappas känsloliv vid exempelvis skilsmässa, svartsjuka, misstänkt otrohet och lögn. Våldet kommer till uttryck i flera former parallellt, eskalerar över tid samt leder slutligen till att pappa tappar kontrollen och "blir galen". Barn till den *Kroniskt dumma pappan* visar jämförelsevis få

tecken på att kunna förstå eller förklara våldet vilket kan vara ett resultat av våldets avsaknad av regelbundenhet och kontinuitet samt våldets mer känslomässigt styrda uppkomst. Weinehall (1997) har identifierat ett liknande mönster där ungdomarna i studien uppger att de saknar kunskap om när, på vilket sätt samt varför våld uppstår. Det enda de med säkerhet kunde veta var att våld skulle uppstå. Föreliggande studies resultat synliggör att en utmärkande och, vad det tycks, avgörande skillnad mellan barnen är deras förmåga att begreppsliggöra våldet och dess funktion. Mönster påvisar att de barn som lyckas förklara och/eller förstå pappas utövande av våld är mer positivt inställda till en fortsatt kontakt med pappa. Barnen som istället varken tycks kunna skapa en förståelse för i vilka situationer eller av vilka anledningar våld uppstår tenderar i högre grad att distansera sig från pappa. På så sätt bidrar ett barnfokus till ny kunskap gällande de befintliga teorierna om våldstypologier.

Mönstret kan relateras till de konsekvenser som olika former av våld innebär för barnet. Forskning påvisar att bevittandet av våld mellan föräldrarna under barndomen innebär en lägre livskvalité samt leder till utvecklandet av symptom relaterade till psykisk ohälsa (Grip, 2012; Broberg m.fl., 2011, McGee, 2000; Grahamn-Bemanna m.fl., 2009). Bland annat uppvisar dessa barn, i jämförelse med barn generell, en ökad risk för utvecklandet av traumasyndrom (Evans m.fl., 2008; Chan & Yeung, 2009; Kitzmann m.fl., 2003). Att relatera barnens psykiska mående till deras inställning gällande kontakt med pappa skulle kunna vara en strategi som erbjuder en fördjupad förståelse för deras inställning till pappa-barnrelationen. I detta avseende bekräftar således föreliggande studies resultat vad forskning tidigare påvisat. Det framgår att det våld som utövas av de olika kategoriernas pappor skiljer sig åt avseende allvarlighetsgrad, frekvens, intensitet samt funktion. Forskning påvisar att de ovan nämnda faktorerna gällande våldsmönstret har ett samband med graden av utvecklandet av traumasyndrom hos barn. Allvarligare former av våld leder till fler symptom (Grip, 2011; Kitzmann, m.fl., 2003). Vidare har allvarliga former av våld ett samband med ångest och PTSD-symptom i vuxenlivet, då den typen av våld generellt innebär en hög grad av rädsla, oro och terror (Miller, m.fl., 2013). Allvarlighetsgraden och våldets karaktär kan utifrån det antas vara direkt knutna till graden av rädsla hos barnet. Resultatet påvisar att den *Kroniskt dumma pappan* utövar det allvarligaste våldet och att hans barn tar avstånd från kontakt med honom. Den *Stundtals snälla men dominerande pappan* utövar våld som barnen delvis tycks kunna begreppsliggöra, barnen är vidare delvis positiva till kontakt med pappa. Utifrån det framgår att våldets allvarlighetsgrad och funktion samt barnets förmåga att begreppsliggöra våldet påverka i vilken grad barnet far illa av sina upplevelser. Studiens resultat kan relateras till det Överlien (2013) påvisat, det vill säga att barn till pappor som utövar våld i enlighet med *Intimate Terrorism* lider av en rädsla som är mer allvarlig än vid andra typer av våld. Våldet blir för de barnen en integrerad del av deras livssfär vilket riskerar präglar samtliga moment i vardagen. Det kan återknytas till ungdomars i Weinehalls (1997) studie som beskriver våldet som en ständigt överhängande risk. Den *Kroniskt dumma pappan* har tidigare konstaterats utöva våld i enlighet med exempelvis våldsmönstret *Intimate Terrorism*. Utifrån studiens resultat samt i anknytning till vad forskning tidigare påvisat kan barnens avståndstagande förstås som en konsekvens av deras höga grad av rädsla.

Utifrån ovanstående reflektion kan studiens resultat ytterligare problematiseras genom att relatera barns förmåga att begreppsliggöra våld till graden av rädsla hos barn. En skillnad avseende barnens förmåga att begreppsliggöra våldet har, i studien, relaterats barns förmåga att prata om våldsupplevelser. En faktor som påverkar barnets förmåga att reflektera kring och prata om våld har visat sig vara graden av rädsla hos barnet (Mullender, m.fl., 2003). Barnens förmåga att prata om sina upplevelser påverkar självfallet studiens resultat. Det är därför av vikt att känna till att de barn som upplevt de allvarligaste formerna av våld samtidigt är de

som i högst grad utvecklar exempelvis PTSD samt försvarsstrategier (Grip, 2011), vilket i sin tur påverkar deras förmåga att prata om upplevelserna. Å ena sidan påverkas barnets inställning till pappa-barnrelationen av deras förmåga att begreppsliggöra våld, vilket indirekt påverkar deras grad av rädsla. Å andra sidan påverkar graden av rädsla hos barnet deras förmåga att prata om och reflektera kring upplevelser av våld. Reflektionen öppnar upp för ett generellt resonemang kring i vilken mån de intervjuade barnens beskrivningar präglas av deras grad av rädsla, vilket indirekt påverkar föreliggande studies resultat. Reflektionen kan vidare problematiseras kring frågan om vilka av de intervjuade barnen som *egentligen* är de som är utsatta för de allvarligaste formerna av våld och därmed upplever den starkaste rädslan. Resonemanget skulle kunna innebära att de barn som på ett utförligt och nyanserat sätt beskriver sina våldsupplevelser är mindre rädda i jämförelse med de barn som är mer begränsade och kortfattade i sina beskrivningar. Vidare är det ofrånkomligt att barnens språkutveckling, terminologi och kognitiva förutsättningar har en direkt påverkan på studiens resultat.

Resonemanget kan relateras till forskning som påvisar att de barn som får möjlighet att prata om sina erfarenheter påverkas positivt i den mån att deras internalisering av problembeteenden reduceras samt att de får en ökad förståelse för sina upplevelser (Graham-Bermann m.fl., 2010). Vidare framgår att barnets förutsättningar att prata om våld påverkas av bland annat barnets strategier för att hantera våldet samt graden av rädsla (Mullender, m.fl., 2003). Trots att studierna handlar om barns förmåga att prata om våld och den aktuella diskussionen fokuserar på barns förmåga att begreppsliggöra våld finns en poäng. De barn som kan och ges möjligheten att prata om sina upplevelser får en reducerad psykisk ohälsa. Att prata om erfarenheter handlar indirekt om att begreppsliggöra vad som skett. I jämförelse mellan barnen är det just deras förmåga att förstå och begreppsliga våldet som påverkar i vilken mån de kan förhålla sig till upplevelserna och indirekt deras psykiska mående och rädsla inför pappa. För att tydliggöra så ämnar inte reflektionen kring barns förmåga att begreppsliggöra våld om att på något sätt skuldbelägga eller att göra barnen ansvariga för utvecklande av psykisk ohälsa. Slutsatsen påvisar snarare att våldets mönster påverkar i vilken mån barn kan begreppsliggöra och prata om våld vilket indirekt kan tänkas påverka deras mående.

Forskning påvisar att det är vanligt att det våld barn upplever sker i olika former (Weinehall, 1997; Miller m.fl., 2013; McGee, 2000) vilket barn till både den *Stundtals snälla men dominerande pappan* samt den *Kroniskt dumma pappan* ger uttryck för att ha upplevt, dock i olika utsträckning i jämförelse mellan kategorierna. Det kan relateras till olikheter inom de våldsmönster som dessa pappor utövar våld i enlighet med. Den *Kroniskt dumma pappan* har sammanlänkats med mönstren *Intimate Teorism*, *Dysphoric/ Bordeline batterer* samt *Generally Violent/ Antisocial batterer*. Det våldet karaktäriseras av att komma till uttryck genom en kombination av olika allvarlighetsgrad, frekvens samt uttrycksform. Generellt utgör denna strategi det allvarligaste våldsmönstret (Johnson, 2008; Kelly & Johnson, 2008; Holtzworth-Munroe m.fl., 2000; Holtzworth-Munroe & Stuart, 1994). I synnerhet *Intimate Teorism* inbegriper användande av våld som en strategi för att erhålla kontroll över hela offrets livssfär vilket innebär både kortsiktiga och långsiktiga konsekvenser för de som drabbas (Johnson, 2008). Den *Stundtals snälla men dominerande pappan* har visat sig ha tydliga likheter med mönstren *Situational Souple Violence* samt *Family-only batterer*. I de mönstren fyller våldet snarare en funktion i form av att hantera relationella situationer (Johnson, 2008) samt tenderar att vara av i jämförelsevis mindre allvarlig karaktär (Johnson, 2008; Holtzworth-Munroe & Stuart, 1994). Våldets karaktär i form av allvarlighetsgrad, frekvens samt kontinuitet kan utifrån det antas påverka barnets förmåga att nå förståelse för

sina upplevelser vilket indirekt påverkar barnets psykiska mående, i likhet med vad som tidigare antogs.

Barn till den *Efterlängtrade pappan* kan, med hänsyn till ovanstående, förklaras som en kombination av de tidigare nämnda. Barnen förklarar våld utifrån pappas alkoholkonsumtion, ilska samt mammas agerande. Generellt för barn till den *Efterlängtrade pappan* saknas mer ingående beskrivningar av pappas våldsutövande och barnets förståelse av dessa. Det är utifrån barnens beskrivningar svårt att uttyda våldets karaktär. Vidare finns uppenbara hinder med att söka förståelse för dessa barns beskrivningar utifrån våldstypologier, då dessa har sin utgångspunkt i våldets karaktär samt pappa karaktäristika, något som inte framgår i barnens beskrivningar. Det som kan konstateras är att barnen inkluderats i studien utifrån att de levt i en familj där våld förekommer samt att de bevittnat våld mellan föräldrarna. Att dessa barn, till skillnad mot de andra, skonats från att ta del av det våld som skett mellan föräldrarna kan utifrån forskning ifrågasättas. Det har konstaterats att nära 90 % av de barn som befinner sig i ett hem där våld utövas bevittnar våldet (Rikspolisstyrelsen, 2006). Vidare framgår att de kvinnor som är utsatta för de allvarligaste formerna av våld, är de som söker hjälp utanför det personliga nätverket (Leone, m.fl., 2007), exempelvis Kvinnohus. Att barn till den *Efterlängtrade pappan* lyckats undgå att uppfatta våldets förekomst är så till vida troligtvis inte fallet. Barnens svårighet att i sina beskrivningar relatera den egna pappan till de våldshändelser som sker i familjen måste därmed förklaras på annat sätt. En möjlig förklaring är den slutsats som studien genererat, där barnets förmåga att begreppsliggöra våldet satt i relation till barnens psykiska mående influerar deras möjlighet att berätta om sina upplevelser.

6.2.1 Våldets funktion och dess konsekvenser i relation till pappas alkoholkonsumtion

Studiens resultat har vidare påvisat specifika faktorer nära samband med pappors utövande av våld. Barn till den *Stundtals snälla men dominerande pappan* har identifierat att alkohol genererar våld samt påverkar pappors personlighet i negativ mening. Det är kombinationen av alkohol i anknytning till pappans bristande konfliktlösningstrategier och impuls kontroll samt ilska som förknippas med våldets uppkomst. Det överensstämmer väl med mönstren *Situational Couple violence* samt *Family-only batterer* som i hög grad relateras till mannen alkoholkonsumtion (Kelly & Johnson, 2008; Johnson, 2008; Holtzworth-Munroe & Stuart, 1994). Barnens beskrivningar får även stöd av forskning som påvisar att missbruk är en riskfaktor med ett starkt samband med våld i nära relationer (Herreankohl, m.fl., 2008; Annerbäck m.fl., 2010; Eriksson, m.fl., 2006; Hines & Douglas, 2011). Barn till den *Kroniskt dumma pappan* och den *Efterlängtrade pappan* nämner inte i samma utsträckning förekomsten av alkohol och relaterar endast vid enstaka undantag pappas alkoholkonsumtion i anknytning till hans våldsutövande. *Dysphoric/ Borderline batterer* samt *Genereally Violence/ Antisocial batterer* tycks, i enlighet med barnens beskrivningar, till viss del kunna påverkas av alkoholkonsumtionen. Dock finns andra faktorer i dessa mönster som har ett mer betydande samband med våldets uppkomst. Den identifierade skillnaden i barnens beskrivningar är av stor vikt. Forskning påvisar att våldsutövande män generellt, i högre grad än normalpopulationen, har ett missbruk av alkohol (Chiffreller, m.fl., 2006; Hines & Douglas, 2011). Vidare framhåller Hines och Douglas (2011) att ett samband mellan allvarligare former av våld och missbruk kunnat identifieras. I barnens beskrivningar återfinnes tendenser på att alkoholkonsumtionen påverkar i vilken mån pappa kategoriseras som ”dum” eller ”snäll”. Vidare tycks den *Stundtals snälla men dominerande pappan* besitta bättre möjligheter att hantera relationella situationer då han är nykter, vilka vid en ökad alkoholkonsumtion riskerar leda till våld. En möjlig slutsats utifrån ovanstående resonemang är att den *Stundtals snälla men dominerande pappan* eventuellt skulle vara hjälpt av behandlingsinterventioner med fokus på hans missbruksproblematik. Om syftet med en typologisering av våld är att nå en

ökad tillförlitlighet vid risk- och skyddsbedömningar samt i högre omfattning kunna anpassa behandlingsinterventioner utifrån förövarens specifika behov skulle ovanstående resonemang kunna användas i enlighet med det. Enligt Holthzworth-Munroe och Meehan (2004) kan anpassning av behandling utifrån specifika behov öka sannolikheten för rehabilitering. Det kan utifrån skillnaderna i barnens beskrivningar av pappors missbruksproblematik i anknytning till våldsutövande anses stämma.

6.2.2. Våldets funktion och dess konsekvenser i relation till pappas personlighet

Barn till den *Kroniskt dumma pappan* relaterar pappas våldsutövande till ett beteende som tolkas vara en integrerad del av hans personlighet. De är överens om att han är oföränderlig till det bättre och endast kan kategoriseras som ”dum”. Trots det att barnen inte beskriver våldet utifrån begrepp så som makt och kontroll måste en sammantagen bedömning av barnens beskrivningar, satt i relation till våldstypologierna, användas vid förståelsen. Utifrån det identifieras tydliga likheter med det våld som utövas i enlighet med *Intimate Terrorism*, *Dysphoric/ Borderline batterer* samt *Generally Violent/ Antisocial batterer*. Dessa våldsmönster inbegriper förövare som i jämförelse med de andra våldsmönstren i högre grad lider av psykisk sjukdom samt personlighetsstörningar (Kelly & Johnson, 2008; Holtzworth-Munroe & Stuart, 1997; Holtzworth-Munroe & Stuart, 1994).

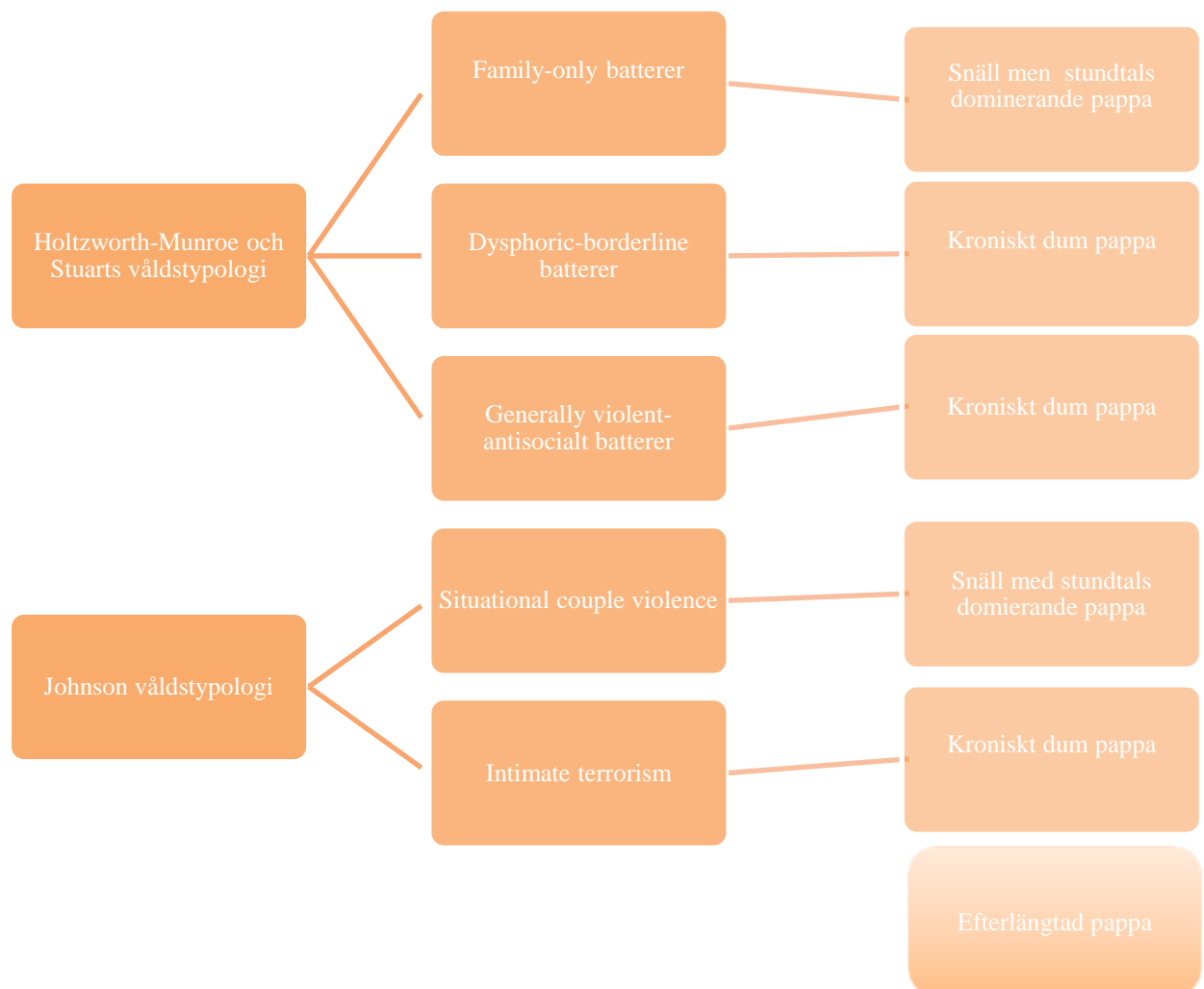
En viktig skillnad gällande den *Kroniskt dumma pappan* i jämförelse med exempelvis den *Stundtals snälla men dominerande pappan* är våldsutövarens intention. Barn till den *Stundtals snälla men dominerande pappan* beskriver hur pappa utövar makt och kontroll över familjen. Barnens beskrivningar är självfallet inte ”felaktiga”. Det är säkerligen deras absoluta upplevelse. Dock kan, med utgångspunkt i det teoretiska ramverket, deras upplevelse av makt och kontroll snarare ses som offrets tolkning av våldet än pappans intention med våldsutövandet. Det är en viktig aspekt vilken skiljer de papporna från pappor tillhörande kategorin *Kroniskt dum pappa*. Forskning påvisar att mannens psykopatologi och personlighetsdrag har ett viktigt samband med våldets mönster (Chiffriller, Hennessy & Zappone, 2006; Hines & Douglas, 2011). Vidare innebär diagnostiserade personlighetsstörningar och psykisk sjukdom hos våldsutövaren generellt att våldet kommer till uttryck i mer allvarliga former (Ross & Babcock, 2000; Hines & Douglas, 2011). Möjligheten att använda våldstypologier vid risk- och skyddsbedömningar har tidigare i kapitlet diskuterats. Leone, m.fl., (2007) framhåller exempelvis vikten av att de sociala instanser som möter våldsutövare och våldsutsatta har förståelse för de olika mönstrens innebörd. Våldsmönstret *Intimate Teorrorism* kan exempelvis innebära en direkt livsfara för kvinnan i anknytning till separation från förövare (Kelly & Johnson, 2008), varför det kan anses motiverat att exempelvis förövarens psykopatologi närmare undersöks vid risk- och skyddsbedömningar. I föreliggande studie finns inga ambitioner på att på något sätt uttala sig om pappornas psykiska status. De tolkningar som är gjorda utgår ifrån barnens beskrivningar och sätts i relation till studiens teoretiska ramverk. Att den *Kroniskt dumma pappan* kategoriseras i enlighet med våldsmönster som inbegriper våldsutövare med diagnostiserad psykisk sjukdom innebär inte att några slutsatser gällande eventuell psykisk sjukdom görs.

7. AVSLUTANDE DISKUSSION

7.1 Föreliggande studies övergripande bidrag till aktuellt forskningsläge

Studiens syfte var att identifiera likheter och olikheter i barns beskrivningar av det våld som pappa utövat mot mamma med utgångspunkt i tio barnintervjuer. Vidare var syftet att likheterna och olikheterna ämnade användas för utvecklandet av barnbaserade typologier av våld i föräldrarnas parrelation. Utifrån barnens beskrivningar har tre övergripande kategorier identifierats; *Stundtals snäll men dominerande pappa*, *Kroniskt dum pappa* samt *Efterlängtdad pappa*. Kategoriseringen har skett utifrån likheter och olikheter i barnens beskrivningar med utgångspunkt i tre utmärkande mönster: pappas karaktäristika, våldets funktion och dess konsekvenser samt pappas funktion i familjen. I förståelsen av studiens empiriska material med utgångspunkt i våldstypologier har en förskjutning skett från våldsutövaren som man till att istället handla om våldsutövaren som barnets pappa utifrån ett barns perspektiv. De tolkningar som gjorts i strävan efter att nå förståelse för barnens beskrivningar har på så sätt inneburit att barnets ställning som barn till en våldsutövande pappa lett till en förändring av typologin och att tre kategorier våldsutövande pappor utkristalliserats.

7.1.1 Våldstypologiernas generering av pappatypologier

Studiens resultat påvisar att två av kategorierna övergripande och i generella drag överensstämmer med fem av de våldsmönster som finns beskrivna i de två typologier vilka använts som analysverktyg. *Stundtals snäll men dominerande pappa* brukar generellt våld i enlighet med våldsmönstren *Situational Couple Violence* samt *Family-only batterer*. Den *Kroniskt dumma pappan* brukar våld i enlighet med våldsmönstren *Intimate Terrorism*, *Dyphoric/ Borderline batterer* samt *Generally Violent/ Antisocial batterer* (Johnson, 2008; Holtzworth-Munroe & Stuart, 1994). Vid försök till förståelse av barns beskrivningar av den *Efterlängtrade pappan* framgår med tydlighet att de befintliga typologierna är otillräckliga vad gäller förståelsen av de barnens beskrivningar. Det har genomgående, i föreliggande studie, präglat möjligheten till att nå förståelse avseende beskrivningarna av barn till den *Efterlängtrade pappan*. Förståelsen av barnens beskrivningar har med anledning av det istället skett i relation till de två andra kategorierna pappor samt utifrån föreliggande studies forskningsöversikt.

En av studiens slutsatser är att våldsmönster påverkar barnets förmåga till förståelse av pappas våld mot mamma samt indirekt barnets inställning till pappa-barnrelationen. Det framgår att de barn som kan begreppsliggöra våldet generellt är mer positivt inställda till kontakt med pappa i jämförelse med de barn som saknar förståelse för varför och när våldet uppstår samt vilken karaktär våldet har. Föreliggande studie påvisar att kontinuerligt våld som uppstår i specifika situationer är lättare för barnet att förstå samt förhålla sig till i jämförelse med det våld som varierar avseende uttrycksform, allvarlighetsgrad, kontinuitet och frekvens. I studien framgår vidare att våldets allvarlighetsgrad påverkar vilka konsekvenser våldet får för barnet. Allvarligare former av våld är mer skadliga för barnets psykosociala utveckling och mående. I föreliggande studie görs kopplingen mellan våldets allvarlighetsgrad och graden av rädsla hos barnet, då rädsla visat sig påverka barnets inställning till kontakt med den våldsutövande pappan. Barn till den *Stundtals snälla men dominerande pappan* samt den *Kroniskt dumma pappan* kan följaktligen anses inta ett logiskt förhållningssätt till pappa-barnrelationen utifrån sina erfarenheter. Barn till den *Efterlängtrade pappan* följer inte samma logiska struktur, då de önskar en utökad kontakt med den pappa de uttrycker rädsla inför. Förhållningssättet, som anses präglad av en ambivalens, utmärker de barnen i jämförelse med övriga barn i studien. Önskemålen hos barn till den *Efterlängtrade pappan* förklaras utifrån utvecklandet av försvarsstrategier hos barnet. En mer djupgående reflektion kring barnets inställning till pappa-barnrelationen vid våld i nära relationer är möjlig utifrån anknytningsteori. Bevittnade av våld mellan föräldrar under uppväxten har ett starkt samband med det desorganiserade anknytningsmönstret. Den person, vilken borde utgöra barnets trygghet och skydd, är i dessa fall den som skapar rädsla hos barnet vilket präglar föräldra-barnrelationen. Våld mellan föräldrarna riskerar eliminera barnets förtroende för båda föräldrarna, den våldsutövande föräldern på grund av rädsla samt den våldsutsatta föräldern på grund av dennes oförmåga att skydda barnet (Karlsson, 2012). Det anknytningsteoretiska perspektivet genererar nya alternativa förklaringar. Barnens önskan om kontakt med den *Efterlängtrade pappan* skulle utifrån det kunna tolkas som att barnet uppfattar den våldsutövande pappan som den av föräldrarna som kan erbjuda barnet skydd och trygghet.

Det är sedan tidigare känt utifrån forskning att barnets relation till båda föräldrarna påverkas negativt av våld i nära relationer. En förutsättning för en trygg mamma-barnrelation är att de kommunicerar med varandra om de gemensamma våldsupplevelserna (McGee, 2000). Samtidigt finns vetenskapligt stöd för att kommunikationen mellan mamma och barn, vid våld i nära relationer, hindras av deras gemensamma försök att skydda varandra. Vidare tenderar barn, vilket kan relateras till anknytningsteori, sakna tillit till den våldsutsatta mammans förmåga att skydda barnet vilket i sig bidrar till en tystnad (Weinehall, 1997; Swatston, m.fl.,

2013, McGee, 2000). Barnens ställningstaganden som tidigare beskrivits som ”ologiskt” skulle utifrån ett desorganiserat anknytningsmönster snarare kunna tolkas som att barnet agerar logiskt utifrån sina sociala erfarenheter. Det vill säga att barnet agerar i enlighet med de inre arbetsmodeller som barnet dels lärt sig i relation till föräldern, dels utvecklat som en konsekvens av våldsupplevelserna. De olika förklaringsalternativen påvisar komplexiteten i förståelsen av barns förhållningssätt snarare än att erbjuda ett slutgiltigt svar på varför barnen väljer så som de gör. Kunskapsluckorna är stora på forskningsfältet avseende föräldrabarnrelationen i relation till olika våldsmönster (Kelly & Johnson, 2008). Föreliggande studie anses till viss del kunna bidra med ny kunskap på området.

Komplexiteten i förståelsen av barns beskrivningar av våld har diskuterats i föreliggande studie. Diskussionen kan relateras till lagstiftarens krav på att barnets vilja ska tillmätas betydelse samt att barn ska få sin röst hörd i samtliga insatser som berör dem (UD INFO, 2006). Trots att studien inte gör anspråk på att uttala sig om samtliga barn som bevittnat våld kan dess slutsatser fungera vägledande i mötet med dessa barn i det praktiska sociala arbetet. Forskare betonar idag vikten av att behandlingsinterventioner till dels våldsutövare, dels våldsutsatta anpassas utifrån de individuella skillnader som finns inom våldsmönstren (Eriksson, m.fl., 2006; SOU 2014). Vidare har behovet av att utveckla risk- och skyddsbedömningar rekommenderats för att på ett bättre sätt kunna förutse risken för att barnet utsätts för nya övergrepp (Broberg, m.fl., 2011). Resonemanget får stöd av föreliggande studie som identifierat olikheter avseende våldsmönster som tyder på att olika våldsutövare skulle gynnas av olika behandlingsinterventioner. Vidare leder de olika våldsmönstren till olika konsekvenser för de våldsutsatta vilket indirekt leder till olika behov vid rehabiliterande insatser.

Våldstypologier har sin utgångspunkt i sådana faktorer som visat sig ha ett samband med våld. Beroende på hur ofta, i vilken grad och på vilket sätt dessa är förekommande i relation till egenskaper hos våldsutövaren skapas olika våldsmönster. Enligt föreliggande studies forskningsöversikt finns ett antal riskfaktorer som har ett samband med våld i nära relationer och barns utsatthet för våld. En av slutsatserna i föreliggande studie, vilket överensstämmer med tidigare forskning, är att missbruk och psykisk sjukdom samt personlighetsstörningar hos våldsutövaren innebär en ökad risk för allvarliga former av våld. *Den stundtals snälla men dominerande pappan* identifierades i studien ha ett tydligt samband med missbruksproblematik, medan *den kroniskt dumma pappans* våldsutövande sammankopplades med hans psykiska hälsa och personlighet. Forskning har påvisat behovet av att sociala insatser, vilka möter våldsutövare och våldsutsatta, har kunskap om våldsmönstrets olikheter avseende våldets uppkomst och dess konsekvenser (Leone, m.fl., 2007; Johnson, 2007). Utifrån forskning framgår att typologiseringen ökar tillförlitligheten vid risk- och skyddsbedömningar i det praktiska sociala arbetet samt möjliggör att behandlingsinterventioner anpassas utifrån det specifika behovet (Kelly & Johnson, 2008). Utifrån det anses föreliggande studies slutsatser utgöra ett komplement till tidigare forskning som påvisar vikten av att vissa specifika faktorer tas hänsyn till i förståelsen av våld i nära relationer. Vidare påvisar föreliggande studie att utövare av våld i nära relationer utgör en heterogen grupp med skillnader inom samt mellan de olika våldsmönstren. Det kan sättas i relation till exempelvis studien ”Slagen dam” som kritiserats för att ha förmedlat en bild av att män generellt som potentiella våldsmän. Utifrån föreliggande studie kan konstateras att sådant inte är fallet utan att de män som brukar våld i nära relationer snarare än en grupp som är belastade av såväl individuella som strukturella riskfaktorer. Kunskapen kan exempelvis fungera vägledande vid utredningsarbete, risk- och skyddsbedömningar samt vid utformandet och vid val av behandlingsinterventioner.

7. 2 Föreliggande studies resultats betydelse för det sociala arbetets praktik

Trots det att föreliggande studie haft sin utgångspunkt på mikronivå är det av relevans att de slutsatser som genererats relateras till en mer övergripande samhällelig nivå. Socialt arbete utövas med utgångspunkt i rådande lagstiftning i vilken barnkonventionen ratificerats och inbegriper att samtliga insatser som berör barn ska utgå från barnets bästa. Forskning påvisar samtidigt att professionella brister i kompetens och förmåga att lyssna på våldsutsatta barn (SOU: 2014:49). En överblick av dagens forskningsfält tyder på att det idag, med några få undantag, saknas forskning avseende barns perspektiv på upplevelser av våld i nära relationer (Överliens, 2006). Det råder delade meningar på forskningsfältet avseende barns förmåga att prata om våld. Av några framhålls att barn från ung ålder, under rätt förutsättningar, har förmågan att prata om sina upplevelser (Swamtson, Bowyer & Arlene, 2013; McGee, 2000), medan andra betonar de svårigheter och hinder dessa samtal innebär för barn (Georgsson, Almqvist & Broberg, 2011). Det som bland annat talar för att forskning ska bedrivas med även utsatta grupper så som barn som bevittnat våld är den diskrepans som identifierats mellan studier där barn deltar som subjekt samt där barn betraktas som objekt (Graham-Bermann & Seng, 2005; Överlien, 2006). För att erhålla ett barns perspektiv på våld i nära relationer är en förutsättning att barn betraktas som experter på den egna livssituationen samt få sin röst hörd. Först då är en kunskapsutveckling möjlig som leder till att barnets ställning stärks. Genom det ökar indirekt barnens inflytande och delaktighet vid utformandet av insatser som berör dem. Det i sig skapar förbättrade förutsättningar inom socialt arbete för yrkesverksamma att uppfylla barns rättsstadgade rättigheter.

Det har tidigare i föreliggande studie diskuterats kring aktuellt forskningsläge gällande barns upplevelser av våld med utgångspunkt i barnets perspektiv. Föreliggande studie ämnar vara en del av den nordiska barnorienterade forskningstradition där barn behandlas som aktiva subjekt. I studien har de kvantitativt genererade våldstypologierna utgjort teoretiskt ramverk vid förståelsen av de kvalitativa barnintervjuerna. I ett försök att bidra till utveckling av forskningsfältet har ett barnfokus tillförts det material, m.a.o. våldstypologier, som tidigare saknat ett barns perspektiv. Indirekt kan forskning med barn tänkas bidra till utvecklandet av den samhälleliga synen på barn. Exempelvis kan föreställningar om att barn ska skyddas och därmed skonas från att prata om sådant som är jobbigt riskera att befästa ett synsätt på barn som passiva objekt. Att barn, trots de svårigheter det innebär, delaktig görs i forskning som rör dem själva innebär att barn betraktas som aktörer och genom det får en ökad möjlighet att själva påverka sin ställning i samhället.

Ett ökat användande av riskfaktorer i förståelsen av våld i nära relationer skulle, i enlighet med den önskan som framgår i SOU (2014:49) kunna flytta fokus från de våldsutsatta och till att istället fokusera på våldsutövaren. Vikten av ett preventivt arbete med fokus på våldsutövaren kan relateras till den samhälleliga debatt som fördes i anknytning till lagstiftandet av förbud mot äga mot barn (Modig, 2009). Forskning påvisar att en riskfaktor för våld mellan föräldrar är att föräldrarna själva, under sin uppväxt, upplevt våld (Annerbäck, m.fl., 2010). Vidare framgår att bevittnade av våld under uppväxten utgör en förhöjd risk att i vuxenlivet utsättas för våld (Nationellt centrum för kvinnofrid, 2014). Det kan relateras till att i synnerhet pojkar, vid bevittnade av våld mellan föräldrarna, identifierar sig med den våldsutövande pappan och börjar bruka våld mot sin mamma (McGee, 2000). Den våldsspiral som våld i nära relationer tycks utgöra, där de barn som bevittnar våld riskerar att under vuxenlivet själv hamna i relationer präglade av våld är problematisk. Den innebär indirekt att behovet av preventivt arbete samt behandlingsinterventioner till de barn som bevittnar våld är

av synnerlig vikt för att erhålla en minskning av vad som idag karaktäriseras som en folkhälsofråga. Indirekt skulle de insatser som i SOU (2014:49) beskrivs vara riktade mot våldsutövare likväl kunna beskrivas som vikten av fungerande tidiga rehabiliterande behandlingsinterventioner till de barn som upplevt våld under uppväxten. Att fokus gällande våld i nära relationer hamnar på våldsutövaren är motiverat, det bör dock problematiseras att de barn som upplever våld under uppväxten senare i livet i högre grad än normalpopulationen är de föräldrar som utsätter eller själva utsätts för våld i nära relationer. Utifrån den kunskap som idag finns att tillgå måste det faktum att våldsutsatta barn senare i livet återigen blir våldsutsatt eller utsätter andra för våld anses vara ett misslyckande från samhällets sida.

7.3 Föreliggande studies metodologiska begränsningar och förtjänster

I studien har det empiriska underlaget, bestående av tio barnintervjuer, kategoriserat i enlighet med tre mönster i vilka vissa mer eller mindre inbördes likheter och olikheter identifierats. Kvalitativ forskning ämnar nå förståelse för individers livsvärld i deras specifika kontext med fokus på individens upplevelser (Dalen, 2007; Kvale, 2002). Dock underlättar, även i de fall då individens upplevelser eftersöks, en kategorisering av utsagorna för att lättare identifiera specifika mönster. Att barnens beskrivningar i föreliggande studie delvis används i ett generaliserande syfte får inte förväxlas med eller leda till att det enskilda barnets unika berättelser frånses. I enlighet med syftet underlättade en kategorisering vid identifierande av likheter såväl som skillnader. Vidare förutsätts, vid användande av kunskap som erhållits på mikronivå, att ett generaliserande angreppssätt tillämpas då kunskapen ska appliceras på meso- samt makronivå. Intentionen med kategoriseringen är att den ska vara vägledande snarare än utgöra en statisk tolkningsram. Inom kategorierna finns inbördes olikheter och mellan kategorierna finns likheter som skulle kunna innebära att en annan forskare ser andra mönster samt skulle ha delat in barnens beskrivningar utifrån andra mönster eller i andra konstellationer. Det kan relateras till att Nylén (2005) framhåller vikten av att forskaren är medveten om subjektiviteten vid den analytiska processen av empirin.

Vad som diskuterats i tidigare kapitel bör återigen betonas. Barnintervjuerna i föreliggande studie är gjorda med barn som upplevt våld utövat av pappa mot mamma. Forskning är entydig gällande att sådana våldsupplevelser har en stark negativ påverkan på barn och indirekt deras förmåga att prata om upplevelserna samt att graden av rädsla hos barnet påverkar deras förmåga att prata om upplevelserna. Vidare påverkas tillförlitligheten i barnens utsagor av barnets lojalitet till dennes föräldrar. Flera av barnen i föreliggande studie hade, vid tid för intervjuerna, regelbundet umgänge med den våldsutövande pappan. Lojalitet och rädsla kan tänkas ha påverkat barnens beskrivningar av sina upplevelser. Vidare påverkar barnens individuella definitioner och terminologi av våld studiens resultat. Att sträva efter att erhålla ett barns perspektiv på upplevelser av våld har betonats som viktigt ur forskningshänsyn. Gemensamt för studier i vilka barns röster tolkas av vuxna är att det kan problematiseras i vilken mån vuxna kan nå förståelse för barnens beskrivningar, utan att tolkningarna påverkas i allt för hög grad av ett vuxet perspektiv.

7.4 Förslag på vidare forskning med utgångspunkt i föreliggande studie

Förslagsvis kan en liknande studie genomföras utifrån ett större empiriskt underlag. Det skulle kunna möjliggöra att studiens kategorisering empiriskt prövas samt möjligtvis att ytterligare

kategorier alternativt subkategorier inom respektive kategori identifieras. Långsiktigt vore det önskvärt att nationell forskning avseende våldstypologier utvecklas utifrån en svensk kontext. Dels möjliggör det att kontextuella faktorer som är unika för Sverige (som exempelvis ett av världens mest jämställda länder) delges betydelse, dels skulle de vidareutveckla det nordiska barnorienterade forskningsfält som är ledande i världen gällande våld i nära relationer utifrån ett barnfokus. Om det görs finns möjlighet att barn i Sverige explicit tillfrågas om våld utifrån en svensk våldstypologi.

8. REFERENSER

- Allen, Mary (2011). Is there gender symmetry in intimate partner violence? *Child & Family Social Work*, Vol. 16:3, pages 245-254.
- Almqvist, Kjerstin & Janson, Staffan (2004). *Barn som bevittnat våld*. Skolhälsovård nr: 1/2004-2005. Mölnlycke: Elanders Infologistics Väst AB
- Annerbäck, E-M, Wingren, G, Svedin, CG & Gustafsson, PA (2010). Prevalence and characteristics of child physical abuse in Sweden – findings from a population-based youth survey. *Acta Paediatrica – nurturing the child*. Vol. 99:8, pages 1229-1236.
- Bogat, G. Anne, DeJonghe, Erika, Levendosky, Alytia A., Davidson, S. William & Von Eye, Alexander (2006). Trauma symptoms among infants exposed to intimate partner violence. *Child Abuse & Neglect*. Vol. 30:3, pages 109-125.
- Broberg, Anders, Almqvist, Linnea, Axberg, Ulf, Grip, Karin, Almqvist, Kjerstin, Sharifi, Ulrika, Cater K, Åsa, Forssell, Anna, Eriksson, Maria & Iversen, Clara (2011). *Stöd till barn som bevittnat våld mot mamma. Resultat från en nationell utvärdering*. Göteborgs universitet: Göteborg.
- BRÅ (2014:8). *Brott i nära relationer. En nationell kartläggning. Rapport 2014:8*. Lenanders grafiska AB.
- BRÅ (2013). *Misshandel mot kvinnor*. [Elektronisk resurs]. Hämtat den 24 augusti från <http://bra.se/bra/brott-och-statistik/kvinnomisshandel.html>
- BRÅ (2013). *Nationella trygghetsundersökningen 2013 – om utsatthet, trygghet och förtroende. Rapport 2012:2*. Västerås: Edita Norstedts
- BRÅ (2007). *Utvecklingen av dödligt våld mot kvinnor i nära relationer. Rapport 2007:6*. Västerås: Edita Norstedts
- Bryman, Alan (2012). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Carlson, Ryan G. & Jones, Dayle K. (2010). Continuum of conflict and control: a conceptualization of intimate partner violence typologies. *The family journal*, vol. 18:3, pages 248-254.
- Cater Källström, Åsa, Miller, Laura E., Howell, Kathryn H & Graham-Bermann, Sandra A. (2014). Childhood exposure to intimate partner violence and adult mental health problems: relationships with degree and age of exposure. *Journal of Family violence*
- Cater, Åsa (2014). *Children's descriptions of participation processes in interventions of children exposed to intimate partner violence*. Child Adolesc. Social work journal (in press, published on line 2014-02-12) doi: 10.1007/s10560-014-0330z.
- Cater, Åsa & Forssell, Anna M. (2012). Descriptions of fathers' care by children exposed to

intimate partner violence (IPV) – relative neglect and children's needs. *Child & Family social work*, vol. 19:2, pages 185-193.

- Cater Källström, Åsa (2007). Children's meaning-conciliation of their father's violence related to father and violence in general. *Journal of Scandinavian studies in criminology and crime prevention*, vol. 8:1, pages 41-55.
- Cater Källström, Åsa (2004). *Negotiating normality and deviation – father's violence against mother from a children's perspective*. V Frölunda: DocuSys
- Cavanaugh, Mary M. & Gelles, Richard J. (2005). The utility of male domestic violence offender typologies: new directions for research, policy and practice. *Journal of interpersonal violence*, vol. 20:2, pages 155-166.
- Chan, Yuk-Chung & Yeung, Jerf Wai-Keung (2009). Children living with violence within the family and its sequel: A meta-analysis from 1995–2006. *Aggression and Violent Behavior*. Vol. 14:5, pages 313–322.
- Chiffrieller, Sheila H. & Hennessy, James J. (2009). An empirically generated typology of men who batter. *Victims & Offenders*, vol. 5:1, pages 1-24.
- Chiffrieller, Sheila H., Hennessy, James J. & Zappone, Melinda (2006). Understanding a new typology of batterers: Implications for treatment. *Victim and Offenders: An international Journal of Evidence-based research, policy and practice*, vol. 1:1, pages 79-97.
- Dalen, Monica (2007). *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups
- Eriksson, Marie, Biller, Helene & Balkmar, Dag (2006). *Mäns våldsutövande – barns upplevelser. En kartläggning av interventioner, kunskap och utvecklingsbehov*. Stockholm: Edita Sverige AB
- Evans, Sarah E., Davies, Corrie & DiLillo, David (2008). Exposure to domestic violence: A meta-analysis of child and adolescent outcomes. *Aggression and violent behavior*, vol. 13, pages 131–140.
- Föräldrabalken (1949:381)
- Forsberg, Christina & Wengström, Yvonne (2003). *Att göra systematiska litteraturstudier - värdering, analys och presentation av omvårdnadsforskning*. Stockholm: Natur & Kultur
- Georgsson, Anna, Almqvist, Kjerstin & Broberg, Anders G. (2011). Naming the Unmentionable: How Children Exposed to Intimate Partner Violence Articulate Their Experiences. *Journal of Family Violence*, vol. 26:2, pages 117-129.
- Grip, Karin (2012). *The damage done. Children exposed to intimate partner violence and their mothers – towards empirically based interventions in order to reduce negative health effects in children*. Göteborg: Ale tryckteam

- Grip, Karin, Almqvist, Kjerstin & Broberg, Anders G. (2011). Effects of a group-based intervention on psychological health and perceived parenting capacity among mothers exposed to intimate partner violence (IPV): A preliminary study. *Smiths college studies in social work*, vol. 81:1, pages 81-100.
- Graham-Bermann, Sandra A., Kulkarni, Madhur, R., & Kanukollu, Shanta (2011). Is Disclosure Therapeutic for Children Following Exposure to Traumatic Violence? *Journal of interpersonal violence*, vol 26:5, pages 1056-1076.
- Graham-Bermann, Sandra A., Gruber, Gabrielle, Howell, Kathryn H. & Girz, Laura (2009). Factors discriminating among profiles of resilience and psychopathology in children exposed to intimate partner violence (IPV). *Child abuse & Neglect*, vol 33:9, pages 648-660.
- Graham-Bernmann, Sandra A. & Seng, Julia (2005). Violence exposure and traumatic stress symptoms as additional predictors of health problems in high-risk children. *The journal of pediatrics*, vol 146:3, pages 349-354.
- Hamby, Sherry, Finkelhor, David, Turnerb, Hearther & Ormrod, Richard (2010). The overlap of witnessing partner violence with child maltreatment and other victimizations in a nationally representative survey of youth. *Child abuse and neglect*, vol. 34, pages 734–741.
- Herrenkohl, Todd I., Sousa, Cynhtia, Tajima, Emiko A., Herrenkohl, Roy C, Moylan, Carrie A (2008). Intersection of child abuse and children's exposure to domestic violence. *Trauma, violence & abuse*, vol. 9:2, pages 84-99.
- Hines, Denise A. & Douglas, Emily M. (2011). Understanding the Use of Violence Among Men Who Sustain Intimate Terrorism. *Partner Abuse*, vol. 2:3, pages 259-283.
- Holtzworth-Munroe, Amy & Meehan, Jefferey C. (2004). Typologies of men who are martially violent: scientific and clinical implications. *Journal of interpersonal violence*, vol. 19:12, pages 1369-1389.
- Holtzworth-Munroe, Amy, Meehan, Jeffrey C, Herron Katherine, Rehman, Uzma & Stuart Gregory L. (2000). Testing the Holtzworth-Munroe and Stuart (1994) Batterer Typology. *Journal of consulting and clinical psychology*, vol. 68:6, pages 1000-1019.
- Holtzworth-Munroe, Amy & Stuart, Gregory L. (1994). Typologies of Male Batterers: Three Subtypes and the Differences Among Them. *Psychological Bulletin*, vol. 16:3, pages 476-497.
- Holden, George, W. (2003). Children Exposed to Domestic Violence and Child Abuse: Terminology and Taxonomy. *Clinical child and family psychology review*, vol. 6:3, pages 151-160.
- Johnson, Michael P. (2008). *Typology of domestic violence: intimate terrorism, violent*

resistance, and situational couple violence. Boston: Northeastern University press

- Johnson, Michael P. (2006). Conflict and control, gender symmetry and asymmetry in domestic violence. *Violence against woman*, vol. 12:11, pages 1003-1018.
- Kelly, Joan B. & Johnson, Michael P. (2008). Differentiation among types of intimate partner violence: research update and implications for interventions. *Family court review*, vol. 46:3, pages 476-499.
- Kitzmann, Katherine M., Gaylord, Noni K., Holt, Aimee R., & Kenny, Erin D. (2003). Child witnesses to domestic violence: a meta-analytic review. *Journal of consulting and clinical psychology*, vol. 71:2, pages 339-352.
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor
- Leone, Janel M., Johnson, Michael P. & Cohan, Catherine L. (2007). Victim help seeking: differences between intimate terrorism and situational couple violence. *Family relations*, vol. 56, pages 427-439.
- Lundberg, Eva, Heimer, Gun, Westerstrand, Jenny & Kalliokoski, Anne-Marie (2001). *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnors i jämställda Sverige – en omfångsundersökning*. Umeå: Brottsoffermyndigheten
- Marlow, Christine (2005). *Research methods for generalist social work*. Cambria, Calif: Brooks/Cole, Thompson learning.
- Mauricio, Anne M. & Lopez, Frederick G. (2009). A Latent Classification of Male Batterers. *Violence and Victims*, vol. 24:4, pages 419-438.
- McDonald, Renee, Jouriles, Ernest N., Tart, Candyce D., Minze, Laura C. (2009). Children's adjustment problems in families characterized by men's severe violence toward women: Does other family violence matter? *Child abuse and neglect*, vol. 33:2, pages 94-101.
- McGee, Caroline (2000). *Childhood experiences of domestic violence*. United Kingdom: Lightning Source UK Ltd.
- Meltzer, Howard, Doos, Lucy, Vostanice, Panis, Ford, Tamsin & Goodman, Robert (2009). The mental health of children who witness domestic violence. *Child & Family social work*, vol. 14:4, pages 491-501.
- Miller, Laura E., Källström Cater, Åsa, Howell, Kathryn H. & Graham-Bernmann, Sandra A. (2013). Perpetration patterns and environmental context of IPV in Sweden: Relationships with adult mental health. *Child abuse & neglect*, vol. 38:1, pages 147-158.

- Modig, Cecilia (2009). *Aldrig våld – 30 år av svensk lagstiftning mot aga*. Regeringskansliet och Rädda barnen. Edita.
- Mullender, Audrey, Hague, Gill, Imam, Umme F., Kelly, Liz, Malos, Ellen & Regan, Linda (2003). *Childrens perspectives on domestic violence*. Gateshead: Atheneum Press
- Nationellt centrum för kvinnofrid (2014). *Våld och hälsa, en befolkningsundersökning om män och kvinnors våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*. Danagård LITHO
- Nylén, Ulrika (2005). *Att presentera kvalitativa data, framställningsstrategier för empiriredovisning*. Malmö: Daleke Grafiska AB
- Näsman, Elisabeth, Källström Cater, Åsa & Eriksson, Maria (2008). Perspektiv på barns röster om våld, I Maria Eriksson, Åsa Källström Cater, Gunilla Dahlkild-Öhman & Elisabet Näsman (red.) *Barns röster om våld – att tolka och förstå*. Malmö: Gleerups
- Regeringskansliet (2006). *Mänskliga rättigheter, konventionen om barnets rättigheter*. Stockholm: Edita Norstedts Tryckeri AB.
- Rikspolisstyrelsen (2009). *Brott i nära relationer – en handbok*. Skövde: Rolf tryckeri AB
- Roberts, Albert R. (2006). Classification typology and assessment of five levels of woman battering. *Journal of family violence*, vol 21, pages 521-527.
- Ross, Jody M. & Babcock, Julia C. (2009). Proactive and reactive violence among intimate partner violent men diagnosed with antisocial and borderline personality disorder. *Journal of family violence*, vol. 24, pages 607-617.
- Saunders, Daniel G. (1992). A typology of men who batter: Three types derived from cluster analysis. *Family violence*, vol. 63:2, pages 264-275.
- Silverman, David. (2006). *Interpreting qualitative data*. Third edition. Great Britain: TJ International Ltd
- Smith, Sandra M., Amanor-Boadu, Yvonne, Strachman Miller, Marjorie, Menhusen, Erin, Morgan, Carla & Few-Demo, April (2001). Vulnerabilities, stressors, and adaptations in situationally violent relations. *Family relations*, vol. 60:1, pages 73-89.
- Socialtjänstlagen (2001:453)
- Socialstyrelsen (2014). *Definition av våld och utsatthet i nära relationer*. [Elektronisk resurs]. Hämtad den 5 oktober från <http://www.socialstyrelsen.se/valds-ochbrottsrelateradefragor/valdinararelationer/valdsutovare/definition>
- SOU (2001:72). *Barnmisshandel – att förebygga och åtgärda*. [Elektronisk resurs]. Hämtad den 24 augusti från <http://www.regeringen.se/content/1/c4/27/54/19cef8d1.pdf>

- SOU (2014:49). Våld i nära relationer – en folkhälsofråga. Förslag för ett effektivare arbete. [Elektronisk resurs]. Hämtad den 24 augusti från <http://www.regeringen.se/content/1/c6/2431/99/8260b884.pdf>
- Statistiska centralbyrån (2010:4). *Förändringar i Undersökningar av levnadsförhållandena 2006-2008. En studie av jämförbarheten över tid för väldfärdsindikatorerna.* [Elektronisk resurs]. Hämtad den 20 augusti från http://www.scb.se/statistik/_publikationer/LE0101_2008A01_BR_BE96BR1004.pdf
- Svensson, Birgitta, Långberg, Bodil & Janson, Staffan (2007:4). *En nationell kartläggning, Våld mot barn 2006-2007, Stiftelsen Allmänna barnhuset.* Laholm: Tabrintrycker/Trydells
- Swanston, Jennifer, Bowyer, Laura & Vetere, Arlene (2013). Towards a richer understanding of school-age children's experiences of domestic violence: The voices of children and their mothers. *Clin Child Psychol Psychiatry*. 2014 Apr;19(2):184-201. doi: 10.1177/1359104513485082. Epub 2013 Apr 24.
- UD INFO (2006). *Konventionen om barnets rättigheter. Mänskliga rättigheter.* Stockholm: Edita Norstedts Tryckeri AB.
- Vetenskapsrådet (2011). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* Elanders Gotab.
- Waltz, Babcock, Jacobson & Gottman (2000). Testing a Typology of Batterers. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, vol. 68:4, pages 658-669.
- Watt Boolsen, Merete (2007). *Kvalitativa analyser, forskningsprocess, människa, samhälle.* Malmö: Gleerups utbildning AB
- Weinehall, Katarina (1997). *Att växa upp i våldets närhet, ungdomars berättelser om våld i hemmet.* Umeå universitets tryckeri
- Widiger, Thomas A. & Mullins-Sweatt, Stephanie N. (2004). Typology of men who are martially violent, a discussion of Holtzworth-Munroe and Meehan. *Journal of interpersonal violence*, vol. 19:12, pages 1396-1400.
- WHO (2013). *Global and regional estimates of violence against woman: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence.* Geneva: World Health Organization.
- Wolfe, David A, Crooks, Clarie V, Lee, Vivien, McIntyre-Smith, Alexandra & Jaffe, Peter G (2003). The Effects of Children's Exposure to Domestic Violence: A Meta-Analysis and Critique. *Clinical Child and Family Psychology Review*, vol. 6:3, pages 171-187.
- Ödman, Per-Johan (2007). *Tolkning, förståelse, vetande – Hermeneutik i teori och praktik.* Finland: WS Bookwell

Överlien, Carolina (2013). The children of patriarchal terrorism. *Journal of Family Violence*, vol. 28:3, pages 277-287.

Överlien, Carolina (2007). Barn som opplever pappas våld mot mamma - vad säger forskningen? *Nordisk sosialt arbeid*, vol. 4, pages 239-249.

9. BILAGA

9.1 Definition av våld och utsatthet i nära relationer

Våld i nära relationer är ofta ett mönster av handlingar som kan vara allt ifrån subtila handlingar till grova brott. Mer konkret är det allt ifrån att bli förlöjligad till att utsättas för våldtäkt eller allvarliga hot. Det är ofta kombinationer av fysiskt, sexuellt och psykiskt våld.

Fysiskt

Kan vara knuffar, att bli fasthållen, dragen i håret, slagen eller sparkad.

Sexuellt

Våldtäkt eller andra påtvingade sexuella handlingar, alternativt sexuella handlingar som den utsatte inte vågar säga nej till räknas till sexuellt våld.

Psykiskt

Direkta eller indirekta hot eller förlöjligande. Även våld eller hot om våld mot husdjur kan räknas till den psykiska utsattheten.

Social utsatthet

Frihetsinskränkningar som isolering genom att bli hindrad från att träffa släkt och vänner eller att delta i sociala aktiviteter.

Materiellt/ekonomisk utsatthet

Personliga tillhörigheter slås sönder eller förstörs avsiktligt. Kan även innebära att en part i en nära relation förmås skriva under papper som får negativa konsekvenser för densamme. Människor som är beroende av andra personer för vård och omsorg i vardagen kan även utsättas för vanvård eller försummelse, som undanhållande av medicin eller att inte få tillräckligt näringsriktig kost.

Hämtad från:

<http://www.socialstyrelsen.se/valdsochbrottsrelateradefragor/valdinararelationer/valdsutovare/definition>